

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI**

**ÖĞRETMEN EĞİTİMCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMEN YETERLİKLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DERYA NUR BATU

**ANKARA
AĞUSTOS, 2022**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ PROGRAMI**

**ÖĞRETMEN EĞİTİMCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMEN YETERLİKLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DERYA NUR BATU

DANIŞMAN: DOÇ. DR. SERKAN KELEŞOĞLU

**ANKARA
AĞUSTOS, 2022**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Derya Nur BATU adlı öğrencinin hazırladığı “Öğretmen Eğitimcilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmen Yeterliklerine İlişkin Görüşleri” başlıklı bu çalışma Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı / Sosyal Bilgiler Eğitimi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>	<u>İmza</u>
Başkan	Doç. Dr. Yasemin ESEN	
Üye	Doç. Dr. Alper YETKİNER	
Üye	Doç. Dr. Serkan KELEŞOĞLU	

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından 19/08/2022 tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....

(Prof. Dr. İlhan YALÇIN)
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Derya Nur BATU

ÖZET

ÖĞRETMEN EĞİTİMCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

BATU, Derya Nur

Yüksek Lisans Tezi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Serkan KELEŞOĞLU

Ağustos, 2022, xii + 165 sayfa

Bir meslekte “yeterli” olmak, o mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve değerlere sahip olmak anlamına gelmektedir. Bireylerin sahip oldukları yeterlikler yetkili otoriteler tarafından belirlenir ve yürürlüğe konulur. Yetkili otoritelerce belirlenmiş olan yeterlikler, kişilerin mesleklerinin gerektirdiği görevleri yerine getirirken uymaları gereken tanımlanabilir ölçütler sağlamaktadır. Yeterlikler bir mesleğin belirlenen bir düzeyde yapılabilmesi için belirlenmiş standartlara uygun yapıldığını garantilemeyi amaçlamaktadır. 21. Yüzyılda yeterliklerin önem kazandığı mesleklerden birisi de öğretmenlik mesleğidir. Öğretmenlerin sahip oldukları yeterliklerin niteliği eğitim sisteminin niteliğini de etkilemektedir. Türkiye’de öğretmenlerin sahip olması gereken mesleki yeterlikler; genel yeterlikler ile alana özgü özel alan yeterlikleri olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Son olarak 2017 yılında MEB tarafından genel ve özel alan yeterlikleri olmak üzere yeterlikler ve performans göstergeleri ilan edilmiştir. Bu alanlardan bir tanesi de sosyal bilgiler öğretmenliğidir.

Bu araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada 2021 – 2022 yılları arasında Türkiye’deki üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programındaki Bologna yeterlikleri kapsamında ilan ettikleri yeterlikler incelenmiştir. Araştırmanın ikinci aşamasında ise sosyal bilgiler öğretmenliği programında görevli öğretmen eğitimcilerinin üniversiteler, MEB ve farklı ülkeler tarafından ilan edilmiş yeterliklere ilişkin görüşleri karşılaştırmalı olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma Merriam’ın nitel araştırma sınıflaması temel alınmış ve temel nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Araştırmanın birinci aşamasında doküman analizi gerçekleştirilmiştir. İncelenen dokümanları, Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği

lisans programı bulunan üniversitelerin Bologna sayfalarında yer alan yeterlikler listeleri oluşturmaktadır. Araştırmanın ikinci aşamasının çalışma grubu; 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı'nda eğitim veren Türkiye'de sosyal bilgiler öğretmenliği programı bulunan sekiz farklı eğitim fakültesinde görev yapan 10 öğretmen eğitimcisi kartopu örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Araştırmanın ikinci aşamasındaki veriler de yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur.

Araştırmanın birinci aşamasında 2021 – 2022 yılları arasında Türkiye'de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı bulunan üniversitelerin Bologna yeterlikleri arasında en çok alan bilgisine yönelik yeterliklere ağırlık verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında elde edilen bulgulara göre; öğretmen eğitimcileri akredite edilmiş sosyal bilgiler öğretmenliği programlarının yeterliklerinin benzerlik gösterdiğini; bazı öğretmen eğitimcileri üniversitelerin standart yeterliklere, bazıları ise esnek standartlara sahip olunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra öğretmen eğitimcileri, kendi görev aldıkları program yeterliklerinin MEB yeterlikleri ile örtüştüğü belirtirken bazıları Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinin sosyal bilgiler öğretmen adayları için uygun olduğu görüşünü bazıları ise yeterliklerin geliştirilebilir olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmen eğitimcileri; MEB yeterliklerinin, İngiltere Öğretmen Standartları ile benzerlik gösterdiğini düşünürken, ABD'deki NCSS (National Council for the Social Studies) (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi) standartlarından MEB yeterliklerine ekleme yapılması gerektiği görüşünü paylaşmışlardır. Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programına eklenmesi gereken dersler arasında özellikle “Teknolojik okuryazarlık” yeterliklerini kazandıracak derslere yer verilmesi gerektiği görüşü ön plana çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal bilgiler, sosyal bilgiler eğitimi, yeterlik, öğretmen yeterlikleri

ABSTRACT

OPINIONS OF TEACHER EDUCATORS ON SOCIAL STUDIES TEACHER COMPETENCIES

BATU, Derya Nur

Master Degree, Department of Turkish and Social Sciences Education

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Serkan KELEŞOĞLU

August, 2022, xii + 165 pages

To be “qualified” in a profession means to have the knowledge, skills, attitudes and values required by that profession. The competencies that individuals possess are determined and approved by the competent authorities. The competencies established by the competent authorities provide identifiable criteria that people must meet when performing the tasks required by their profession. Competencies ensure that a profession is performed in accordance with established standards in order to be performed at a certain level. One of the important professions of competencies in the 21st century is the teaching profession. The quality of the competencies that teachers have also affects the quality of the education system. The professional competencies that teachers should have in Turkey are determined by the Ministry of National Education, including general competencies and special field competencies. The Social Studies Special Field Competencies published by the Ministry of Education cover the field of competence, scope and performance indicators of Social Studies.

This research consists of two stages. In the first stage, the competencies announced by the universities in Turkey within the scope of Bologna competencies in the social studies teaching undergraduate program between 2021 and 2022 were examined. In the second stage of the research, the views of teacher educators working in the social studies teaching program on the competencies declared by universities, MEB and different countries were tried to be determined comparatively.

The research was based on Merriam's qualitative research classification and the basic qualitative research approach was adopted. In the first stage of the research, document analysis was carried out. The documents examined consisted of the lists of

competencies on the Bologna pages of the universities in Turkey that have social studies teaching undergraduate programs. The study group of the second stage of the research; 10 faculty members/staff working in eight different faculties of education with social studies teaching programs in Turkey in the 2020-2021 academic year were formed by snowball sampling method. The data in the second stage of the research were collected with a semi-structured interview form. The data obtained in the study were subjected to content analysis.

In the first phase of the research, it was concluded that the universities with social studies teaching undergraduate programs in Turkey between 2021 and 2022 focused on competencies for content knowledge among the Bologna competencies. According to the findings obtained in the second stage of the research, teacher educators stated that the competencies of accredited social studies teaching programs were similar; some teacher educators stated that universities should have standard competencies, while others stated that universities should have flexible standards. In addition, while some teacher educators stated that the competencies of the program in which they work overlap with the competencies of the Ministry of National Education, some of them stated that the General Competencies for the Teaching Profession are appropriate for pre-service social studies teachers, while others stated that the competencies can be improved. In addition, while teacher educators thought that the MEB competencies were similar to the UK Teacher Standards, they shared the view that the NCSS (National Council for the Social Studies) standards in the USA should be added to the MEB competencies. Among the courses that should be added to the social studies teaching undergraduate program, the opinion that courses that will provide "technological literacy" competencies should be included came to the fore.

Key Words: Social studies, social studies education, competence, teacher competencies

ÖNSÖZ

Tez sürecimin ilk adımı olan konu belirleme aşamasından bütün araştırma sürecimin sonuna kadar bilgisi, tecrübesi ve desteği ile bana rehberlik eden değerli danışmanım Doç. Dr. Serkan KELEŞOĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bütün yaşamım ve eğitim hayatım boyunca her adımda beni destekleyen aileme en içten sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR/SİMGELER	xii
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	5
Önem.....	6
Sayıtlar.....	6
Sınırlılıklar	6
Tanımlar.....	7
BÖLÜM 2.....	9
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ALANYAZIN	9
Yeterlik	9
Avrupa Yükseköğretim Alanı İçin Yeterlikler Çerçevesi.....	10
Bologna Süreci.....	11
Öğretmen Yeterlikleri	12
Türkiye’de Öğretmenlik Mesleği Yeterlikleri Belirlenme Süreci	16
Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (Türkiye)	18
Öğretmen Standartları (İngiltere).....	19
Sosyal Bilgiler.....	21
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri	24
Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi İçin Ulusal Standartlar (Amerika)	25
İlgili Araştırmalar	29
BÖLÜM 3.....	39
YÖNTEM	39
Araştırmanın Modeli.....	39
Çalışma Grubu	40
Araştırmacının Rolü.....	43
Verilerin Toplanması	43
Verilerin Çözümlemesi	44

İnanılrlık	45
BÖLÜM 4.....	47
BULGULAR VE YORUM	47
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programındaki Bologna Yeterliklerinin	
Boyutlarına İlişkin Bulgular	47
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programlarının Yeterliklerine İlişkin Bulgular.....	70
Farklı Üniversitelerdeki Program Yeterliklerine İlişkin Bulgular	73
Öğretmen Eğitimcilerinin Kendi Görev Aldıkları Üniversitelerdeki Yeterlikler ile	
MEB Yeterlikleri Arasındaki İlişkiye Dair Görüşleri.....	76
2017 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine İlişkin Bulgular	78
2017 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Bulgular	81
Öğretmen Eğitimcilerinin İngiltere’deki Öğretmen Standartlarına İlişkin Görüşleri	85
Öğretmen Eğitimcilerinin ABD’deki NCSS Standartlarına İlişkin Görüşleri.....	89
Öğretmen Eğitimcilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programına İlişkin	
Görüşleri	93
BÖLÜM 5.....	99
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	99
Sonuçlar	99
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programındaki Bologna Yeterliklerinin	
Boyutlarına İlişkin Sonuçlar	99
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programlarının Yeterliklerine İlişkin Sonuçlar	103
Farklı Üniversitelerdeki Program Yeterliklerine İlişkin Sonuçlar.....	104
Öğretmen Eğitimcilerinin Kendi Görev Aldıkları Üniversitelerdeki Yeterlikler ile	
MEB Yeterlikleri Arasındaki İlişkiye Dair Görüşlerine Ait Sonuçlar	105
2017 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine İlişkin Sonuçlar	106
2017 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Sonuçlar	108
İngiltere’deki Öğretmen Standartlarına İlişkin Sonuçlar.....	110
ABD’deki NCSS Standartlarına İlişkin Sonuçlar	111
Öğretmen Eğitimcilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programına İlişkin	
Görüşlerine Ait Sonuçlar	115
Öneriler	119
KAYNAKLAR.....	121
EKLER	137
EK 1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Yeterliklerine İlişkin Yarı Yapılandırılmış	
Görüşme Formu	138
EK 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Program Yeterlikleri.....	141
EK 3. Görüşme Eki.....	156
EK 4. Etik Kurul Onayı	162
BENZERLİK BİLDİRİMİ	163
ÖZGEÇMİŞ.....	165

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	41
Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programlarının Yeterliklerine İlişkin Görüşler .	70
Tablo 3. Üniversitelerin Sahip Olması Gereken Program Yeterliklerine İlişkin Görüşler	73
Tablo 4. Öğretim Elemanlarının Kendi Görev Aldıkları Üniversitelerdeki Program Yeterliklerine İlişkin Görüşleri	76
Tablo 5. 2017 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine İlişkin Görüşler.....	79
Tablo 6. 2017 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Görüşler	82
Tablo 7. İngiltere’deki Öğretmen Standartlarına İlişkin Görüşler	85
Tablo 8. ABD’deki NCSS Standartlarına İlişkin Görüşler.....	89
Tablo 9. Öğretim Elemanlarının Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programına Eklenebilecek Dersler Hakkında Görüşleri	93

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programındaki Bologna Yeterliklerinin Boyutları Grafiği	47

KISALTMALAR/SİMGELER

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AYAYÇ	Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi
AYÇ	Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi
BWG	Bologna Working Group (Bologna Çalışma Grubu)
CRSE	Commission for the Reorganization of Secondary Education (Ortaöğretimin Yeniden Düzenlenmesi Komisyonu)
KPSS	Kamu Personel Seçme Sınavı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MYK	Mesleki Yeterlilik Kurumu
NCSS	National Council for the Social Studies (Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi)
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı)
SBÖ	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
SBÖPY	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı Yeterlilikleri
TED	Türk Eğitim Derneği
TEDP	Temel Eğitime Destek Projesi
TYÇ	Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi
TYYÇ	Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
QTS	Qualified Teacher Status (Nitelikli Öğretmen Statüsü)
QTLS	Qualified Teacher Learning and Skills (Nitelikli Öğretmen Öğrenimi ve Becerileri)

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problemi açıklanmış; amaç, önem, varsayım ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

Problem

Bir meslekte “yeterli” olmak, o mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri, tutum ve değerlere sahip olmak anlamına gelmektedir. Bireylerin sahip oldukları mesleki yeterlikler yetkili otoriteler tarafından belirlenir ve yürürlüğe konulur. Yetkili otoritelerce belirlenmiş olan yeterlikler, kişilerin mesleklerinin gerektirdiği görevleri yerine getirirken uymaları gereken tanımlanabilir ölçütler sağlamaktadır. Yeterlikler bir mesleğin belirlenen bir düzeyde yapılabilmesi için belirlenmiş standartlara uygun yapıldığını garantilemeyi amaçlamaktadır. 21. Yüzyılda yeterliklerin önem kazandığı mesleklerden birisi de öğretmenlik mesleğidir. Öğretmenlerin sahip oldukları yeterliklerin niteliği eğitim sisteminin niteliğini de etkilemektedir.

Eğitim sistemleri her toplumun kendi ideal yurttaş profilini yetiştirecek şekilde tasarlanmaktadır. Toplumlar, vatandaşlarının bilmelerini istedikleri bilgileri, benimsemelerini istedikleri tutum ve değerleri vatandaşlarına kazandıracak şekilde eğitim politikalarını oluşturmakta ve yaşama geçirmektedir.

MEB tarafından 2018 yılında yayınlanan “2023 Eğitim Vizyonu” belgesi ile eğitim sisteminde atılacak politika adımlarını açıklanmıştır. Bu vizyon belgesinin temel amacı: “çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış ve bu donanımı insanlık hayrına sarf edebilen, bilime sevdalı, kültüre meraklı ve duyarlı, nitelikli, ahlaklı bireyler yetiştirmek (MEB, 2018a) olarak ifade edilmiştir. Vizyon belgesinin uygulanabilmesi ise nitelikli bir eğitim sistemine ve bu sistemin en önemli paydaşı olan nitelikli öğretmenlere bağlıdır. Eğitim; öğretmenle başlar, yenilenir ve sürdürülür. “Öğretmen, eğitim sisteminin temel taşlarından biri ve öğrenme - öğretme sürecinin etkililiğinin belirleyicisidir” (Dönmez ve Uslu, 2014, s. 461). Öğreten ve öğrenen arasındaki ilişkinin eğitim çıktılarını olumlu yönde etkileme aşamasında öğretmen yetiştirme süreci devreye girer. Öğretmen

yetiştirme süreci çağın gerekliliklerine uygun olarak yenilenmeli ve sürekli olarak ideal olanı hedeflemelidir.

Öğretmen eğitimi bir ülkenin eğitim sisteminin önemli bir parçasıdır (Swennen ve Klink, 2008). Öğretmen eğitimini geliştirmeye yönelik atılan her adımın, eğitim sisteminde önemli bir yere sahip olan öğretmenler aracılığıyla sisteminin tamamında olumlu etkiler yaratacağı yadsınamaz bir gerçektir. “Eğitim kalitesinin ve öğretmenlik mesleğinin niteliğinin yükseltilmesi, ğretmen yetiştiren kurumların ve eğitim kurumlarının politikalarının belirlenmesi öncelikle öğretmenlerin mesleki yeterliklerinin geliştirilmesi ile olanaklıdır” (ztrk, 2009, s. 113).

“Yeterlilik, ğretmen tarafından mesleki görevlerini yerine getirme ve performans yoluyla bunları sergileme bakımından sahip olması, deneyimlenmesi, uzmanlaşması ve gerçekleştirilmesi gereken bir dizi bilgi, beceri ve tutumlar bütünüdür” (Maba, Perdata, Astawa ve Mantra, 2018). Nitelikli bir eğitim sisteminin temel parçalarından biri olan öğretmenlerin mesleki yeterliklerinin yüksek olması eğitim sisteminin hedeflerine ulaşmasını da etkileyecektir. Öğretmenlik mesleği yeterlikleri incelendiğinde “yeterlik”, “standart” ve “nitelik” kavramlarının kullanıldığı ve ortak bir kavram setinin kullanılmadığı dikkat çekmektedir. “MEB tarafından gerçekleştirilen öğretmenlik mesleği yeterlikleri çalışmasında “ğretmen yeterlikleri” kavramı kullanılmasına karşın, uluslararası alandaki uygulamalarda “ğretmen standartları” kavramı kullanılmaktadır. Avustralya, ABD ve İngiltere gibi pek çok ülkede ğretmen yeterlikleri yerine “ğretmen standartları” kavramının kullanılması tercih edilmiştir” (Türk Eğitim Derneği, 2009).

“Avrupa lkelerinin büyük çoğunluğunda, eğitimden sorumlu yönetim birimleri tarafından bir ğretmen yeterlilik erevesi geliştirilmiştir” (Eurydice, 2018, s. 14). Eğitimde Uygulamalar ve Politikalar alışma Merkezi’ne (Centre of Study for Policies and Practices in Education)’e göre ğretmen yeterlikleri genel ve özel yeterlikler olmak üzere iki büyük kategoriye ayrılmaktadır (CEPPE, 2013). Benzer şekilde Türkiye’de de MEB tarafından genel ve özel alan yeterlikleri ilan edilmiştir.

İngiltere, Avrupa’da en köklü eğitim sistemine sahip ülkelerden birisidir. “İngiltere’de öğretmenlik mesleğini yerine getirebilmek için Nitelikli ğretmen Statüsü almak veya Teaching Qualification olarak isimlendirilen “ğretmenlik belgesine” sahip olmak gerekmektedir” (şahin, 2017). İngiltere’de öğretmenlerin sahip olması gereken standartları belirleyen kurum, Eğitim Bakanlığı (Department for Education)’dır. Öğretmen Standartları (Teachers’ Standards, 2013) iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm ğretim standartlarını içerir, ikinci bölüm ise kişisel ve mesleki davranış

standartlarını içermektedir. Öğretim bölümündeki standartlar, sekiz ayrı başlıktan ve her birine ait alt başlıklardan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise bir öğretmenin kariyeri boyunca sergilemesi gereken tutum ve davranış standartlarını tanımlamaktadır (EK-3).

Türkiye’de öğretmenlerin sahip olması gereken mesleki yeterlikler; genel yeterlikler ile alana özgü özel alan yeterlikleri olmak üzere Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, "Mesleki Bilgi", "Mesleki Beceri", "Tutum ve Değerler" olmak üzere üç yeterlik alanıyla, bunlar altında yer alan 11 yeterlik ve bu yeterliklere ilişkin 65 göstergeden oluşmuştur” (Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, 2017 s. 8).

Türkiye’de öğretmenlik alanlarından birisi de sosyal bilgiler öğretmenliğidir. Sosyal bilgiler, ilköğretim kademesindeki öğrencilerin toplumsal var oluşlarını gerçekleştirme amacını sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi konuları ile destekleyerek, yaşamla ilişkilendirilen konulara yer verilen bir derstir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve aday öğretmenlerin mesleki yeterlik düzeylerinin yüksek olması sosyal açıdan kendini geliştirmiş bireyler yetiştirebilmeleri açısından önemlidir.

“Sosyal Bilgiler kavramı ilk kez 1916 yılında ABD’de Milli Eğitim Derneği’nin Ortaöğretimin Yeniden Düzenlenmesi Komisyonu Sosyal Bilgiler Komitesi tarafından kabul edilmiştir” (Akdağ, 2014). “Milli Eğitim Derneği (NEA), orta öğretimin yeniden düzenlenmesi görevini üstlenmiştir. Bu amaçla, Ortaöğretimin Yeniden Düzenlenmesi Komisyonu’nun (CRSE) oluşturulması için çalışmalara başlanmıştır. CRSE’nin bir alt komitesi olan Sosyal Bilgiler Komitesi, 1916’da sosyal bilgileri ilk kez ulusal sahneye taşımıştır.” (Smith, B. A., Palmer, J. J. & Correia, S. T., 1995).

1921 yılında ise ABD’de Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for the Social Studies) kurulmuştur. Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS, 1994) tarafından “Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağımlı bir dünyada kültürel olarak çeşitlilikleri olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak gençlerin kamu yararına bilgiye dayalı ve mantıklı kararlar almalarına yardımcı olmak” olarak tanımlanmıştır (NCSS, 2020 a).

Türkiye’de “Sosyal Bilgiler” adında bir dersin eğitim programında yer alması ilk kez 1968 yılında olmasına rağmen bu dersin kapsamı içerisinde yer alan disiplinlerin bir bölümü geçmişteki eğitim programlarında da yer almaktadır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin tek disiplin anlayışı ile eğitim programlarında yer aldığı görülmektedir. “Türkiye’de disiplinlerarası ve bütünleşmiş bir vatandaşlık eğitim programının geliştirilmesine yönelik ilk çalışmalar, 1960’lı yıllarda

başlamıştır. Tarih, coğrafya ve vatandaşlık dersleri, 1962’de yayınlanan İlkokul Program Taslağı’nda “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir. Bu yeni ders, 1968 İlköğretim Programı’nda “Sosyal Bilgiler” adını almıştır” (Öztürk, 2015, s. 26-27). İlk zamanlar tarih, coğrafya ve vatandaşlık derslerini kapsayan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı zaman içerisinde sosyoloji, psikoloji, hukuk, ekonomi, arkeoloji gibi diğer sosyal bilim disiplinlerini de kapsayan bir yapı haline gelmiştir. Bu dersinin etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin sahip olmaları beklenen bilgi, beceri ve tutum ve değerler MEB tarafından yayınlanan özel alan yeterliklerinde tanımlanmıştır.

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (2018) tarafından yayımlanan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi İçin Ulusal Standartlar; Alan Bilgisi, Planlama Yoluyla İçeriğin Uygulanması, Öğretim ve Değerlendirmenin Tasarlanması ve Uygulanması, Sosyal Bilgiler Öğrencileri ve Öğrenme, Mesleki Sorumluluk ve Bilinçli Eylem başlıkları altında beş standarttan oluşmaktadır. MEB (2017) tarafından yayımlanan Sosyal Bilgiler Özel Alan Yeterlikleri, sosyal bilgilerin yeterlik alanını, kapsamını ve performans göstergelerini kapsamaktadır. Bu yeterlik alanları; Öğretim Sürecini Planlama ve Düzenleme, Öğrenme-Öğretme Süreci, İzleme ve Değerlendirme, Okul, Aile ve Toplumla İş Birliği Yapma ve Mesleki Gelişimi sağlama başlıkları altında beş yeterlik alanından oluşmaktadır.

Türkiye’de öğretmenlerin yeterlik çalışmaları MEB tarafından yürütülmektedir fakat öğretmen yeterliklerini inceleyen akademik çalışmalar yeterli düzeyde yapılmamaktadır. Türkiye’de uygulanan sosyal bilgiler öğretmenliği yeterlik alanları ABD’de NCSS tarafından yayınlanan, “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi İçin Ulusal Standartlar” ile benzerlik göstermektedir. Ancak öğretmen yetiştiren kurumlarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenliği öğretim elemanlarının yeterlikleri kazandırma noktasında yaklaşımlarının neler olduğunu belirlemeye yönelik bir çalışma bulunmamaktadır.

Türkiye’de 64 kamu üniversitesinde sosyal bilgiler öğretmenliği programı bulunmaktadır. Bu programlar yetiştirmeyi amaçladığı öğretmen profilini tanımlamaya yönelik olarak yeterlikler belirlemektedir. Bu yeterliklerin öncelikle YÖK tarafından belirlenmiş ortak bir sosyal bilgiler öğretmenliği programı bulunması ve öğretmenlerin de MEB tarafından istihdam edilecek olması nedeniyle benzerlikler göstermesi beklenmektedir. Bununla birlikte üniversiteler kendi misyon ve vizyonları doğrultusunda uluslararası düzeyde bir sosyal bilgiler öğretmenin sahip olması gereken yeterlikleri

düşünerek kendi yeterlik listelerini oluşturmaktadır. Bu durum üniversitelerin yeterliklerinin benzerlik ve farklılıklarının olup olmadığını belirlemeyi gerektirmektedir. Bu araştırma kapsamında sosyal bilgiler öğretmenliği programı bulunan üniversitelerin yeterliklerinin benzerlik ve farklılıklar nelerdir ve bu programlarda görev alan öğretmen eğitimcilerinin yeterliklerine ilişkin görüşleri nelerdir? sorusuna yanıt aranmıştır.

Amaç

Bu araştırma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada 2021 – 2022 yılları arasında Türkiye’deki üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programındaki Bologna yeterliklerinin hangi boyutlarda dağıldığını, ikinci aşamada ise bu programlarda görevli öğretmen eğitimcilerinin yeterliklere ilişkin görüşlerini belirlemektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranılacaktır:

- 1) Türkiye’deki üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programındaki Bologna yeterlikleri hangi boyutlarda dağılmaktadır?
- 2) Sosyal bilgiler öğretmenliği programlarının yeterliklerine ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri nelerdir?
- 3) Üniversitelerin program yeterliklerinin standartlaştırılması hakkında öğretim elemanlarının görüşleri nelerdir?
- 4) Görev aldıkları üniversite programındaki yeterliklerin MEB Öğretmen Yeterlikleri ile uygunluğuna ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri nelerdir?
- 5) 2017 yılında yayımlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri hakkında öğretim elemanlarının görüşleri nelerdir?
- 6) 2017 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri hakkında öğretim elemanlarının görüşleri nelerdir?
- 7) İngiltere’de kazandırılmaya çalışılan öğretmen standartlarına ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri nelerdir?
- 8) ABD’de kazandırılmaya çalışılan sosyal bilgiler öğretmen standartlarına ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri nelerdir?
- 9) Öğretim elemanlarının; İngiltere’de kazandırılmaya çalışılan öğretmen standartları, ABD’de kazandırılmaya çalışılan sosyal bilgiler öğretmen yeterlikleri ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri incelemesi sonucu sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programına eklenebilecek dersler hakkında görüşleri nelerdir?

Önem

Etkili vatandaş yetiştirmede büyük öneme sahip olan sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin sahip oldukları yeterlikler son derece önemlidir. Bu araştırmada elde edilecek olan bulgular; sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerinin ve bu yeterlikleri kazandırmaya yönelik derslerin belirlenmesi sürecinde destek olacaktır. Akademik alanda sosyal bilgiler öğretmenliği yeterliklerinin incelendiği çalışma oldukça az sayıdadır. Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programındaki bütün üniversitelerin Bologna yeterlikleri çerçevesinde incelendiği bir çalışma bulunmamaktadır. Öğretmen yeterlikleri dünya üzerindeki bütün ülkeleri ilgilendiren güncel bir konudur. Türkiye’deki üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programındaki Bologna yeterlikleri hangi boyutlarda dağıldığını belirlenecek, daha sonra ise İngiltere’deki öğretmen standartları ve ABD’deki sosyal bilgiler öğretmenliği standartları incelenerek bu ülkelerin öğretmen standartlarında gözettileri maddelerin Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretmenliği açısından ne derece birbirlerini karşıladıkları incelenecektir. Ortaya çıkan sonuçlar, Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerinin durumunu göz önüne sermesi açısından önem arz etmektedir.

Sayıtlar

Bu araştırma, katılımcı grubun, çevrim içi görüşmeler sırasında kendilerine yöneltilen yarı yapılandırılmış soruları gerçek görüşlerini yansıtacak biçimde cevaplandıkları varsayımına dayanmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma:

1- 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılı’nda sekiz kamu üniversitesinin eğitim fakültelerinin sosyal bilgiler öğretmenliği bölümlerinde görev yapan öğretim elemanları ile sınırlıdır.

2- Görüşmeye katılan öğretim elemanlarının çevrimiçi yapılan görüşmelere etkin katıldıkları süre açısından sınırlıdır.

3- Avrupa ülkelerindeki öğretmen yeterlikleri açısından İngiltere ile sınırlıdır. Avrupa ülkelerinde öğretmen yeterlikleri genellikle anadilde hazırlandığı için ulaşılabilir olarak İngiltere tercih edilmiştir.

4- ABD sosyal bilgiler eğitiminin ilk çıktığı ve kullanıldığı yer olması açısından NCSS standartları ile sınırlıdır.

Tanımlar

Yeterlik: Bir işi etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri ve tutumlardır (MEB, 2017).

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS): ABD merkezli bir dernek olan “Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi’nin misyonu, eğitimcilere liderlik, hizmet ve destek sağlayarak yüksek nitelikli sosyal bilgiler kapasitesini savunmak ve geliştirmektir (NCSS, 2020 b).

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ALANYAZIN

Araştırmanın bu bölümünde araştırma konusuyla alakalı kuramsal açıklamalara ve alandaki araştırmalara yer verilmiştir.

Yeterlik

Yeterlik kelimesinin anlamı MEB (2017)'e göre şu şekilde tanımlanmıştır: “Bir işi etkili ve verimli biçimde yerine getirebilmek için sahip olunması gereken bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir.” “Yeterlilik, bireyin sahip olduğu belirli niteliklerin sorumlu otoritelerce değerlendirilmesi ve geçerlilik kazandırılması sonucunda elde edilen belgelerin tümünü ifade etmektedir” (Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi, 2020).

“Her rolün ya da işin gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumların farklılık göstermesi, yeterlik alanlarının da çeşitlenmesini beraberinde getirmiştir. Yeterlik alanları, bir kişinin belli bir makamın görevlerini yerine getirebilmesi için göstermesi gereken yeterlikleri kapsayan alanlardır” (Bursalıoğlu, 1981, s. 5).

“Ulusal yeterlilik çerçevesi (UYÇ), bir ülkede var olan yeterlilikleri tanımlamak, belirlenmiş ölçütlere göre sınıflandırmak ve karşılaştırmak için kullanılan, seviyelerden oluşan ilkeler ve kurallar bütünüdür” (Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2015). Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (2015); bireylerin genel, mesleki, akademik eğitim ve öğretim programları ve diğer öğrenme ortamlarını kapsayan yeterlilikleri tanımlamak, istihdam edilebilir donanımına sahip bireyler yetiştirmek ve yeterlilik sistemini sürekli iyileştirmek amacıyla “Hayat Boyu Öğrenme İçin Anahtar Yetkinlikler” belirlenmiştir. Bu anahtar yetkinlikler: “anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojideki temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade” olarak tanımlanmıştır. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi, Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ile uyumlu olacak şekilde tasarlanmıştır.

“TYÇ, Millî Eğitim Bakanlığının (MEB) sorumlu olduğu yeterlilikler, Meslekî Yeterlilik Kurumu (MYK) sorumluluğundaki yeterlilikler, Yükseköğretim Kurulu

(YÖK) koordinasyonu ve denetiminde sunulan yükseköğretim yeterlilikleri başta olmak üzere diğer sorumlu kurumların sorumlu olduğu yeterlilikleri de içermektedir” (TYÇ, 2015).

“Yükseköğretim alanında yeterlilik, herhangi bir yükseköğretim derecesini başarı ile tamamlayan bir kişinin neleri bilebileceği, neleri yapabileceği ve nelere yetkin olacağını ifade eder” (Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi, 2010). “Türkiye’de yükseköğretimde ulusal yeterlikler çerçevesi oluşturulmasına yönelik ilk çalışmalar, 2005 yılında Bergen’de gerçekleştirilen ve ulusal yeterlikler çerçevelerinin oluşturulmasını karara bağlayan Bakanlar Zirvesi sonrasında Yükseköğretim Kurulu tarafından başlatılmıştır” (YÖK, 2020 a).

Avrupa’da Yaşam Boyu Öğrenim Yeterlikleri ve Yükseköğretim Alanı Yeterlikler Çerçevesi olmak üzere iki ayrı yeterlikler çerçevesi bulunmaktadır. Bu çalışma yükseköğretim alanını kapsadığı için Yaşam Boyu Öğrenim Yeterlikleri çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Avrupa Yükseköğretim Alanı İçin Yeterlikler Çerçevesi

Yeterlilikler çerçevesi birçok amacı yerine getirebildiği gibi hâlihazırda var olan veya geliştirilmekte olan çeşitli ulusal çerçeveleri farklı amaçları bünyesinde toplamaktadır. AYA-YÇ çerçevesi kendine özgü hedeflerini Bologna Süreci aracılığıyla belirtilen amaçlardan elde etmektedir. Bu hedeflerle doğrudan ilgili olan uluslararası şeffaflık, tanınma ve hareketlilik (Bologna Working Group, 2005).

Yeterlikler, uluslararası karşılaştırmaya olanak tanınması açısından şeffaftır. Bu şeffaflık farklı kurumların aynı noktada buluşmasına olanak sağlamaktadır. Yeterlikler ile temsil edilen sonuçların şeffaflığı, Avrupa Yükseköğretim Alanı İçin Yeterlikler Çerçevesi’nin ortak bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır.

“Kapsamlı bir Avrupa çerçevesinin, ulusal çerçevelerinkinden farklı olan bazı ayırt edici hedefleri vardır. Bir üst çerçeve olarak, ulusal çerçeveler arasındaki artikülasyon noktalarının tanımlanmasına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, ulusal yeterlilik çerçevelerini geliştirenler veya gözden geçirenler için bir referans noktası olarak hizmet eder” (BWG, 2005).

“AYA-YÇ yeterlikleri çerçevesi kapsayıcı bir çerçeve olarak görülmelidir. Yani, ulusal çerçevelerin geliştirileceği bir üst çerçeve sağlar ve geniş anlamda ulusal

çerçevelerin ana hatlarını ve sınırlarını belirler ve Avrupa Yüksek Öğrenim alanında yapılan çeşitli yeterliklerin daha net bir şekilde anlaşılmasını sağlamaya yardımcı olan bir donanımdır” (BWG, 2005).

Bologna Süreci, Avrupa genelindeki yükseköğretim sistemlerine daha fazla tutarlılık ve uyum getirmeyi amaçlamaktadır. Bologna Süreci, Avrupa’daki öğrencilerin yanı sıra dünyanın diğer ülkelerinden gelen öğrenciler için de uluslararası iş birliğine dayalı bir yükseköğretim alanı oluşturmaktadır.

“Bologna sürecinde “düzey” kavramı, yeterlikleri, programları ve öğrenme aşamalarını içeren yükseköğretimdeki aşamaları ifade etmek için kullanılmıştır. “Seviye” terimi, ulusal niteliklerin çerçevelerine ilişkin belgelerde daha yaygın olarak bulunur” (BWG, 2005).

Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlikler Çerçevesi üç farklı düzey tanımlayıcısı içermektedir. Birinci düzey; önlisans ve lisans derecesini, ikinci düzey; yüksek lisans derecesini, üçüncü düzey ise doktora seviyesini tanımlamaktadır.

Bologna Süreci

Bologna Bildirgesi 1999 yılında 29 Avrupa ülkesinde yükseköğretimden sorumlu bakanlar tarafından imzalanmıştır. Bununla birlikte, kökeni Sorbonne Konferansı ve 1998 Deklarasyonu’nda bir yıl daha geriye uzanmaktadır. Yükseköğretimi köklü bir şekilde değiştiren Avrupa işbirliği sürecini başlatmıştır. Avrupa içindeki ve dışındaki ülkeleri etkileyip, resmi imza sahibi ülkelerin sayısı 48’e yükselmiş ve Belarus 2015’e en son katılan devlet olmuştur (European Commission, 2018).

“Bologna Süreci’ne ilişkin Bildirgeler ve Politika Forumları sırasıyla şu şekildedir: Sorbonne Ortak Bildirgesi (1998); Bologna Bildirgesi (1999); Prag Bildirgesi (2001); Berlin Bildirgesi (2003); Bergen Bildirgesi (2005); Londra Bildirgesi (2007); Leuven Bildirgesi ve 1. Bologna Politika Forumu (2009); Budapeşte-Viyana Bildirgesi ve 2. Bologna Politika Forumu (2010); Bükreş Bildirgesi ve 3. Bologna Politika Forumu (2012); Erivan Bildirgesi ve 4. Bologna Politika Forumu (2015)” (Ünvan, 2016).

Bologna Süreci, Avrupa’daki yükseköğretim sistemlerine daha fazla tutarlılık getirmeyi amaçlamaktadır (European Commission, 2020). “Bologna Süreci kapsamında yayımlanan bildirilerin yasal bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bologna Sürecinin oluşturmayı hedeflediği Avrupa Yükseköğretim Alanı içerisinde yer alan ülke

vatandaşları, yükseköğrenim görmek ya da çalışmak amaçları ile Avrupa'da kolayca dolaşabileceklerdir” (YÖK, 2020 b).

“Türkiye, 2001'den beri Bologna Süreci / Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın tam üyesidir” (European Higher Education Area, 2020). “Bologna Sürecindeki temel girişimlerden biri, AYA-YÇ'nin geliştirilmesi ve hayata geçirilmesidir. Türkiye’de Bologna Süreci kapsamındaki çalışmalar Yükseköğretim Kurulu (YÖK) sorumluluğunda yürütülmektedir” (MYK, 2015 s. 3).

Bologna Süreci'nin yükseköğretim kurumlarına sunduğu araçlar öğretim elemanlarına şu katkıları sunmaktadır;

Ders programı oluşturma ve güncellemeyi kolaylaştırma, ölçme ve değerlendirme süreçleri aracılığıyla derslerin başarı ve etkinliğini geliştirme, ders içeriklerinin ulusal ve uluslararası düzeyde daha kolay anlaşılması ve tanınmasını sağlama, öğrenci merkezli öğretim sistemi aracılığıyla öğrencilerin sürece daha aktif olarak katılım sağlayabilmelerine olanak tanıma, öğrencilerin öğrenim gördükleri program içerisinde yer alan derslerin amaçlarını ve yeterliklerini bilmelerine yardımcı olur (YÖK, 2010 s. 16).

Avrupa Yükseköğretim Alanında, üye ülkelerin yükseköğretim sistemlerinde çeşitlilik ve birlik arasında bir dengeyle kurulması hedeflenmektedir. Tek tip eğitim sistemleri, Avrupa Yükseköğretim Alanında gerçekleştirilmesi istenmeyen bir durumdur. Yükseköğretim sistemlerinin kendi farklılıklarını koruyarak karşılaştırılabilir olması ve birbirleri ile uyum halinde olmaları amaçlanmaktadır. Bu sayede de bir ülke veya yükseköğretim sisteminden başka bir diğerine geçişin kolaylaşması planlanmaktadır. Böylece öğrenciler ve öğretim elemanlarının istihdamının artırılması planlanmaktadır (YÖK, 2020 b).

Öğretmen Yeterlikleri

Yeterlik kavramı, eğitim - öğretim araştırma ve uygulamalarında uzun bir geçmişe sahiptir. Ancak, kavramların tanımları ya da yeterlik temelli bir öğretmen eğitim programının ne olduğu konusunda bir fikir birliği yoktur (Education International and Oxfam Novib, 2011). Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD, 2005)’e göre öğretmen yeterlikleri; öğretmenlerin kariyerleri boyunca öğretmen eğitimine ve mesleki gelişimine rehberlik edecek bir çerçeve olarak, öğretmen

becerilerinin ve bilgisinin ortak bir tanımı, öğrenci öğrenimi için açık hedeflere ve başarılı öğretimin ortak bir anlayışına bağlı önemli bir uluslararası öncelik olarak vurgulanmıştır.

Öğretmen yeterlikleri, öğretmenlerin mesleki gelişimlerinin sağlanması ve öğretimin başarısı açısından önemlidir. Yeterlikler, eğitim-öğretimin gerçekleştirilmesi aşamasında öğretmenlerin sınıflarında ihtiyaç duyacakları bilgi, beceri ve tutumları onlara sağlamaktadır. Öğretimden verimli sonuç alınabilmesi büyük ölçüde öğretmenlerin sahip oldukları niteliğe bağlıdır. “Öğretmenlere ilişkin nitelik ya da yeterliklerin bilinmesi; öğretmenlik mesleğinin tanınması, öğretmenlerin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi, öğretmen performansının artırılması ve öğretmenlik mesleğine uygun nitelikte öğretmen yetiştirilmesinin sağlanması açısından önem taşımaktadır” (Karaca, 2008, s. 69).

Öğretmenlerin sahip oldukları yeterlikler, kaliteli bir öğrenmenin gerçekleştirilmesinde öğrencilerin gelişim süreci açısından önemlidir. Öğretmen yeterlikleri, öğrencilerin akademik gelişimi ve becerileri üzerinde olumlu etkiler oluşturacaktır.

Türk Eğitim Derneği (TED), tarafından hazırlanan “Öğretmen Yeterlikleri” belgesinde ulusal ve uluslararası uygulama örnekleri ve kavramsal belgelerin incelenmesi sonucu bir öğretmenin sahip olması gereken yeterlikleri şu şekilde tanımlanmıştır: öğretmenlerin öğrencilerine ve öğrencilerin öğrenmesine adanmış olması, teknolojik pedagojik alan bilgisi, öğretimi planlama ve uygulama, değerlendirme ve izleme, öğretme öğrenme ortamında etkili bir iletişim sağlayabilme ve öğrenci davranışlarını yönetme, bireysel ve mesleki gelişimi planlama ve gerçekleştirme, diğer öğretmenler, veliler ve okul çalışanları ile işbirliği içinde çalışabilme, takım çalışması ve işbirliği, mesleki görevleri ve işiyle ilgili mevzuatı bilme ve anlama, yasal ve etik çerçevede sorumlu ve eleştirel davranabilme (TED, 2009 s. 8).

Education International ve UNESCO’nun birlikte geliştirdiği Mesleki Öğretim Standartları Küresel Çerçevesi (Global Framework of Professional Teaching Standards, 2019)’nde herkes için eşit ve nitelikli eğitimi artırmayı amaçlayan öğretim standartlarını belirlemeye odaklanmaktadır. Bu belge öğretmenlik mesleğinin uluslararası düzeyde anlaşılmasını ve bağlayıcılığını artırmaya yardımcı olmayı hedeflemektedir. Burada ortak bir öğretim standartları oluşturularak uluslararası bir yaklaşım benimsenmek istenmiştir.

Çalışmanın hedef kitlesi, nitelikli eğitimi artırmak için öğretmenlik mesleğini destekleme ve geliştirme yollarını düşünen eğitim politika belirleyicilerinin yanı sıra

özellikle öğretmenleri ve onların sendika temsilcilerini içerir” (UNESCO and Education International, 2019).

Eğitimde teknolojinin etkin kullanımına yönelik standartlar belirleyen bir kurum olan The International Society for Technology in Education (ISTE) eğitim teknolojileri alanında söz sahibi bir kuruluştur. Son dönemde tüm dünyayı saran Covid-19 salgın hastalığı nedeniyle eğitimde teknoloji kullanımının önemi gündeme gelmiştir.

“ISTE, dünyanın dört bir yanındaki eğitimcilere, eğitimi yeniden düşünmek ve öğrencileri güçlendirmek için bir çerçeve olan ISTE topluluğunu, bilgisini ve standartlarını sağlayarak, öğretim ve öğrenimde yenilik yapmak, iyi uygulamaları hızlandırmak ve eğitimde zor sorunları çözmek için teknolojiyi kullanma konusunda ilham verir” (ISTE, 2020 a).

ISTE’nin; öğrenciler, eğitimciler, eğitim liderleri, bilgi işlemsel düşünme ve eğitim teknolojisi koçları için geliştirilmiş standartları bulunmaktadır. Eğitimciler için geliştirdiği standart çerçevesinde; öğrenci, lider, vatandaş, iş birlikçi, tasarımcı, kolaylaştırıcı ve araştırmacı başlıkları yer almaktadır.

- **Öğrenci:** Eğitimciler, diğer insanlardan öğrenmek ve onlarla birlikte öğrenmek ve öğrencilerin öğrenmesini geliştirmek için teknolojiden yararlanan kanıtlanmış ve gelecek vadeden uygulamaları keşfederek uygulamalarını sürekli olarak geliştirirler. Eğitimciler;
 - a) Teknoloji ile mümkün olan pedagojik yaklaşımları keşfetmek ve uygulamak ve etkinliklerini yansıtmak için profesyonel öğrenme hedefleri belirlerler.
 - b) Yerel ve küresel öğrenme ağları oluşturarak ve aktif olarak katılarak mesleki çıkarlarını takip ederler.
 - c) Öğrenme bilimlerinden elde edilen bulgular da dahil olmak üzere, geliştirilmiş öğrenci öğrenme çıktılarına destekleyen araştırmalarla güncel kalırlar.
- **Lider:** Eğitimciler, öğrencilerin güçlendirilmesini ve başarısını desteklemek ve öğretim ve öğrenmeyi geliştirmek için liderlik fırsatları ararlar. Eğitimciler;
 - a) Eğitim paydaşlarıyla etkileşime girerek teknoloji ile güçlendirilmiş öğrenme için ortak bir vizyon oluştururlar, ilerletirler ve hızlandırırlar.
 - b) Tüm öğrencilerin farklı ihtiyaçlarını karşılamak için eğitim teknolojisini, dijital içeriği ve öğrenme fırsatlarına adil erişimi desteklerler.
 - c) Yeni dijital kaynakların ve öğrenme araçlarının tanımlanmasında, araştırılmasında, değerlendirilmesinde, iyileştirilmesinde ve benimsenmesinde meslektaşlarına örnek olurlar.
- **Vatandaş:** Eğitimciler, öğrencilere dijital dünyaya olumlu katkıda bulunmaları ve sorumlu bir şekilde katılmaları için ilham verir. Eğitimciler;
 - a) Öğrencilerin olumlu, sosyal olarak sorumlu katkılarda bulunmaları ve çevrimiçi ilişkiler ve topluluk oluşturan empatik davranışlar sergilemeleri için deneyimler yaratırlar.

- b) Çevrimiçi kaynakların merakını ve eleştirel incelemesini teşvik eden ve dijital okuryazarlığı ve medya akıcılığını teşvik eden bir öğrenme kültürü oluştururlar.
- c) Dijital araçlar ve fikri hakların ve mülkiyetin korunması ile güvenli, yasal ve etik uygulamalarda öğrencilere rehberlik ederler.
- d) Kişisel verilerin ve dijital kimliğin yönetimini örnek olurlar, teşvik ederler ve öğrenci veri gizliliğini korurlar.
- **İş Birlikçi:** Eğitimciler, uygulamaları geliştirmek, kaynakları ve fikirleri keşfetmek, paylaşmak ve sorunları çözmek için hem meslektaşları hem de öğrencilerle işbirliği yapmak için zaman ayırırlar. Eğitimciler;
 - a) Teknolojiden yararlanan özgün öğrenme deneyimleri oluşturmak için meslektaşlarıyla işbirliği yapmak için planlama zamanı ayırırlar.
 - b) Yeni dijital kaynakları keşfetmek, kullanmak, teknoloji sorunlarını tespit etmek ve gidermek için öğrencilerle işbirliği yaparak birlikte öğrenirler.
 - c) Sanal ortamda uzmanlar yerel ve küresel olarak, ekipler ve öğrencilerle etkileşime girerek öğrencilerin özgün, gerçek dünyadaki öğrenme deneyimlerini genişletmek için işbirlikçi araçları kullanırlar.
 - d) Öğrencilerle, ebeveynlerle ve meslektaşlarıyla iletişim kurarken kültürel yetkinliği gösterirler ve onlarla öğrenci öğreniminde ortak işbirlikçi olarak etkileşimde bulunurlar
- **Tasarımcı:** Eğitimciler, öğrenci değişkenliğini tanıyan ve uyarlayan özgün, öğrenci odaklı etkinlikler ve ortamlar tasarlarlar. Eğitimciler;
 - a) Bağımsız öğrenmeyi teşvik eden ve öğrenci farklılıklarını ve ihtiyaçlarını karşılayan öğrenme deneyimlerini oluşturmak, uyarlamak ve kişiselleştirmek için teknolojiyi kullanırlar.
 - b) İçerik alanı standartlarına uygun özgün öğrenme etkinlikleri tasarlarlar ve aktif, derin öğrenmeyi en üst düzeye çıkarmak için dijital araçları ve kaynakları kullanırlar.
 - c) Öğrenmeyi ilgilendiren ve destekleyen yenilikçi dijital öğrenme ortamları oluşturmak için öğretim tasarım ilkelerini araştırırlar ve uygularlar.
- **Kolaylaştırıcı:** Eğitimciler, öğrenciler için ISTE standartlarının öğrenci başarısını desteklemek için teknoloji ile öğrenmeyi kolaylaştırır. Eğitimciler;
 - a) Öğrencilerin hem bağımsız hem de grup ortamlarında öğrenme hedeflerine ve sonuçlarına sahip oldukları bir kültüre teşvik ederler.
 - b) Dijital platformlarda, sanal ortamlarda, teknoloji odaklı uygulama alanlarında teknoloji ve öğrenci öğrenme stratejilerinin kullanımını yönetirler.
 - c) Öğrencilerin sorunlara yenilik getirmek ve çözmek için tasarım sürecini ve hesaplamalı düşünmeyi kullanmalarına cesaretlendirecek öğrenme fırsatları yaratırlar.
 - d) Fikirleri, bilgiyi veya bağlantıları iletmek için yaratıcılığı ve yaratıcı ifadeyi örnek alırlar ve eğitirler.
- **Araştırmacı:** Eğitimciler, eğitimlerini teşvik etmek ve öğrencileri öğrenme hedeflerine ulaşmada desteklemek için verileri anlarlar ve kullanırlar. Eğitimciler;
 - a) Öğrencilerin yetkinliklerini göstermeleri ve teknolojiyi kullanarak öğrenmelerini yansıtmaları için alternatif yollar sağlarlar.

- b) Öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayan, öğrencilere zamanında geri bildirim sağlayan ve eğitimi bilgilendiren çeşitli biçimlendirici ve özetleyici değerlendirmeler tasarlamak ve uygulamak için teknolojiyi kullanırlar.
- c) İlerlemeyi yönlendirmek, öğrencilerin öz yönünü oluşturmak; öğrenciler, veliler ve eğitim paydaşlarıyla iletişim kurmak için değerlendirme verilerini kullanırlar (ISTE, 2020 b'den uyarlanarak alınmıştır).

Öğretmen yeterlikleri, öğretmenlerin eğitim faaliyetlerince ihtiyaç duyduğu bilgi beceri ve davranışları tanımladığı için birden fazla boyutu bir arada taşımaktadır. Çağdaş öğretmenler, modern eğitim ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeterliklere sahip olmalıdır. Alan bilgisi hâkimiyetini öğrenci odaklı öğretim yöntem ve teknikleriyle pekiştirebilen, eğitim teknolojilerinden faydalanan, mesleki gelişimini gözetken, sosyal iletişim becerileri yüksek öğretmenler olmalıdır.

“Eğitim ve öğretimin başarılı olabilmesinde öğretmenin yeterli donanıma sahip olması gereklidir. Ancak eğitim-öğretimin bütün sorumluluğu öğretmene yüklenemez. Sistemin sağlıklı işleyebilmesi için program geliştirme, ölçme ve değerlendirme, özel eğitim, rehberlik, eğitim yönetimi, sanatlar eğitimi vb. alanlarda uzmanlığını almış personelin öğretmenle birlikte çalışması son derece önemlidir” (İlhan, 2005).

Öğretmenlik mesleği yeterliklerinin sadece durağan bir kavram olarak sabit bir şekilde yerinde kalmaması, sürekli olarak eğitim ihtiyaçları doğrultusunda yenilenmesi gerekmektedir.

Türkiye’de Öğretmenlik Mesleği Yeterlikleri Belirlenme Süreci

Türkiye’nin 2014-2018 dönemini kapsayan, ülkemizin refah seviyesini artırmayı hedefleyen Onuncu Kalkınma Planında; öğretmen yetiştirme ve geliştirme sisteminin yeterlikleri temele alacak şekilde yeniden yapılandırılması, kariyer gelişim ve performans değerlendirme sisteminin oluşturulması, izleme ve değerlendirme faaliyetlerinde etkinlik sağlanması, akademik personelin nicelik ve niteliğinin artırılması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğretim programına entegrasyonunun sağlanması, okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması ve eğitim ile istihdam ilişkisinin güçlendirilmesine yönelik mekanizmaların etkinliğinin artırılması ihtiyacının devam ettiği belirtilmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 2013).

2014 yılının Aralık ayında gerçekleştirilen 19. Milli Eğitim Şurası’nda eğitim politikasının genel hatları belirlenmiştir. 19. Milli Eğitim Şurası’nda (2014), “Öğretim

Programları ve Haftalık Ders Çizelgeleri”, “Öğretmen Niteliğinin Artırılması”, “Eğitim Yöneticilerinin Niteliğinin Artırılması” ve “Okul Güvenliği” başlıkları altında eğitim sistemini bir bütün olarak ilgilendiren konularda tavsiye niteliğinde kararlar alınmıştır. Eğitim sorunlarına değinilerek çözüm olarak öneriler ve maddeler altında sıralanmıştır. Öğretmen Niteliğinin Artırılması başlığı altında “Öğretmen Aday Adaylarının Niteliği ve Seçimi”, “Öğretmen Eğitiminde Hizmet Öncesi Eğitimin Niteliği”, “Öğretmen Aday Adaylarının Mesleğe Seçimi”, “Öğretmen Adaylarının Yetiştirilmesi”, “Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi (Hizmet İçi Eğitim) ve Kariyer Sistemi Yapılandırılması”, “Öğretmenlik Mesleğinin Toplumsal Statüsü” ve “Diğer” konu alt başlıkları yer almaktadır. Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor yeterlikleri temel alarak hem öğretmen yetiştiren kurumların hem de öğretmenlerin ve aday öğretmenlerin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda öğretmen yeterliklerinin iyileştirilmesini hedeflemiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı’nın 9 Haziran 2017 tarihinde yayımlanan 2017-2023 yıllarında gerçekleştirilecek olan hedefleri kapsayan Öğretmen Strateji Belgesi’nde (2017) “Öğretmenlerin Kişisel ve Mesleki Gelişimini Sürekli Kılmak” amacı altında “Öğretmen Yeterlikleri’nin ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenmesi” eylem maddesi bulunmaktadır.

Öğretmenlerde aranan nitelik ve yeterliklerin belirlenmesi, ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda öğretmenliğin bir “ihtisas mesleği” olduğu vurgulanmaktadır (MEB, 2017 a). Milli Eğitim Temel Kanununda Milli Eğitim Bakanlığı’na verilen sorumluluk doğrultusunda 1999 yılında öğretmen yeterliklerinin tanımlanması yönünde bir çalışma gerçekleştirilmiş olup bu çalışmanın sonuçları uygulamaya geçilememiştir. Bu çalışmada öğretmen yeterlikleri eğitme-öğretme yeterlikleri, genel kültür bilgi ve becerileri ve özel alan bilgi ve becerileri başlıkları altında tanımlanmıştır. 2002 yılında Temel Eğitime Destek Projesi ile öğretmen yeterliklerin belirlenmesi için ikinci bir çalışma başlatılmıştır (TED, 2009).

Temel Eğitime Destek Projesi kapsamında “yeterlik” belirlemeye ilişkin çalışmalar neticesinde Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından 6 yeterlik alanı, 31 alt yeterlik ve 233 performans göstergesinden oluşan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri belirlenmiştir (MEB, 2017 a).

“Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri’nin yürürlüğe girmesinin ardından öğretmenlerin kendi alanlarında sahip olmaları gereken bilgi, beceri, tutum ve değerleri

ifade eden “Öğretmenlik Mesleği Özel Alan Yeterlikleri”nin belirlenmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır” (MEB, 2017 a).

Öğretmenin kendi gelişim alanını belirleyip, bu alanda gelişimini sağlamak için sahip olması gereken bilgi, beceri ve tutumları içeren “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri” ve ilköğretim kademesi öğretmenlerine yönelik “Özel Alan Yeterlikleri” geliştirilmiştir. Geliştirilen Özel Alan Yeterliklerinde; yeterlik alanı, kapsam, yeterlikler, performans göstergeleri bulunmaktadır (MEB, 2017 b).

Her bir yeterlik için, A1, A2, A3 olarak aşamalandırılan performans göstergeleri belirlenmiştir. Performans göstergelerinde ilköğretim programları esas alınmıştır.

- **A1 düzeyi:** “Öğretmenin öğretim programına ilişkin uygulamalarındaki farkındalığı ile öğretmenlik mesleğine ilişkin sahip olduğu temel bilgi, beceri ve tutumları gösteren performans göstergelerini içerir.”
- **A2 düzeyi:** “Öğretmenin A1 düzeyindeki bilgi ve farkındalığının yanı sıra, öğretim sürecindeki uygulamalarında edindiği mesleki deneyimlerle programın gereğini yerine getirdiği, uygulamalarını çeşitlendirdiği, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate aldığı performans göstergelerini içerir.”
- **A3 düzeyi:** “Öğretmenin A2 düzeyinde geliştirdiği uygulamalarını, öğretimin farklı değişkenlerini de göz önünde bulundurarak özgün bir şekilde çeşitlendirmesini gerektiren performans göstergelerini içerir” (MEB, 2017 b).

“Türkiye’de yasal olarak yeterliklerin belirlenmesi görevinin MEB’e verilmiş olması yanında, MEB dışında yeterlikleri belirlemek için mesleki örgütlenmelerin ya da yapıların da henüz yeterince gelişmediği bir gerçektir” (TED, 2009). Eğitim dernekleri/örgütleri de eğitimden alınabilecek en yüksek düzeyi belirleyebilmek için yeterlikler geliştirme çabasında bulunmalıdır.

Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (Türkiye)

Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (2017), "Mesleki Bilgi", "Mesleki Beceri", "Tutum ve Değerler" başlıkları altında üç yeterlik alanından ve bu başlıklar altında yer alan 11 yeterlikten ve bu yeterliklere ilişkin 65 performans göstergesinden oluşmaktadır.

Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlik Alanları:

a. Mesleki Bilgi

Bu yeterlik alanı;

- Alan Bilgisi,
- Alan Eğitimi Bilgisi,
- Mevzuat Bilgisi yeterliklerini kapsamaktadır. Bu yeterliklere ilişkin 16 performans göstergesi yer almaktadır.

b. Mesleki Beceri

Bu yeterlik alanı;

- Eğitim Öğretimi Planlama,
- Öğrenme Ortamları Oluşturma,
- Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme,
- Ölçme ve Değerlendirme yeterliklerini kapsamaktadır. Bu yeterliklere ilişkin 28 performans göstergesi yer almaktadır.

c. Tutum ve Değerler

Bu yeterlik alanı;

- Milli, Manevi ve Evrensel Değerler,
- Öğrenciye Yaklaşım,
- İletişim ve İş Birliği,
- Kişisel ve Mesleki Gelişim yeterliklerini kapsamaktadır. Bu yeterliklere ilişkin 21 performans göstergesi yer almaktadır.

Öğretmen Standartları (İngiltere)

Öğretmen Standartları, Eylül 2012 itibariyle İngiltere'deki okullarda kullanılan öğretmenlerin standartlarıdır. Standartlar, nitelikli öğretmen statüsü (QTS) (Qualified Teacher Status) verildiği andan itibaren aday öğretmenlerden ve öğretmenlerden beklenen minimum uygulama seviyesini tanımlar (Department for Education, 2013).

Öğretmen Standartları, QTS'ye yönelik çalışan tüm aday öğretmenleri ve yasal göreve başlama sürelerini tamamlayan herkesi değerlendirmek için kullanılır. Ayrıca, 2012 Eğitim (Okul Öğretmenleri Değerlendirmesi) (İngiltere) Yönetmeliğine tabi olan QTS'li tüm öğretmenlerin performansını değerlendirmek için kullanılır ve ilaveten bu

düzenlemelere tabi olan ve nitelikli öğretmen öğrenimi ve becerileri (QTLS) statüsüne sahip öğretmenlerin performansını değerlendirmek için kullanılabilir (Department for Education, 2013).

Öğretmen Standartları, aşağıdaki öğretmenler için geçerlidir:

- QTS'ye yönelik çalışan aday öğretmenler;
- Zorunlu yasal göreve başlama sürelerini dönemini tamamlayan tüm öğretmenler (yeni nitelikli öğretmenler);
- 2012 değerlendirme yönetmelikleri kapsamında olan özel okullar da dahil olmak üzere devlet okullarındaki öğretmenler (Department for Education, 2013).

1 Nisan 2012'den bu yana, nitelikli öğretmen öğrenimi ve becerileri (QTLS) statüsüne sahip öğretmenler, okullarda tam nitelikli öğretmenler olarak öğretmenlik yapabilmektedir. Okul müdürleri, QTLS sahiplerinin performansını değerlendirecekleri standartlara karar verme özgürlüğüne sahiptir. QTLS sahiplerinin performansını Öğretmenlerin Standartlarına, Dışişleri Bakanı tarafından yayınlanan öğretmen performansına ilişkin diğer standartlara, akademik performanslarıyla ilgili diğer mesleki standartlara veya bu üçünün herhangi bir kombinasyonuna göre değerlendirebilirler (Department for Education, 2013).

Standartlar, aday öğretmenlerin ve öğretmenlerin QTS ödülüne layık görüldüğü andan itibaren beklenen minimum uygulama seviyesini tanımlar (Department for Education, 2013). Öğretmen Standartları'nda Birinci Bölüm: Öğretim, İkinci Bölüm: Kişisel ve Mesleki Davranış olmak üzere iki standart alanı bulunmaktadır.

Birinci Bölüm: Öğretim

1. Öğrencilere ilham veren, motive eden ve meydan okuyan yüksek beklentiler belirleyin.
2. Öğrencilerin olumlu gelişimlerini ve sonuçlarını destekleyin.
3. İyi bir ders ve öğretim programı bilgisi gösterin.
4. İyi yapılandırılmış dersler planlayın ve öğretin.
5. Öğretimi tüm öğrencilerin güçlü yönlerine ve ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde uyarlayın.
6. Değerlendirmeyi doğru ve verimli bir şekilde kullanın.
7. İyi ve güvenli bir öğrenme ortamı sağlamak için davranışı etkili bir şekilde yönetin.
8. Daha çeşitli mesleki sorumlulukları yerine getirin.

İkinci Bölüm: Kişisel ve Mesleki Davranış

Bir öğretmenin sürekli olarak yüksek kişisel ve mesleki davranış standartları göstermesi beklenir. Aşağıdaki ifadeler, bir öğretmenin kariyeri boyunca davranış için gerekli olan standardı belirleyen davranış ve tutumları tanımlar.

- Öğretmenler, halkın öğretmenlik mesleğine karşı olan güvenini sürdürür ve okul içinde ve dışında yüksek etik ve davranış standartlarını korur.
- Öğretmenler, eğitim verdikleri okulun etik kurallarına, politikalarına ve uygulamalarına uygun ve profesyonel bir şekilde saygı göstermeli ve kendi devamsızlık ve dakikliklerinde yüksek standartları korumalıdır.
- Öğretmenler, mesleki görev ve sorumluluklarını belirleyen yasal çerçeveler hakkında bilgi sahip olmalı ve her zaman bu çerçevede hareket etmelidir.

İngiltere Öğretmen Standartları ile MEB'in Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri ana boyutlarıyla karşılaştırıldığında benimsedikleri eğitim anlayışı ve öğretmenlerden beklenen performans göstergeleri açısından ortak özellikler göstermektedir. Yeterlikler/standartlar; öğretmenlerden beklenen mesleki bilgi, beceri, tutum ve değerleri içermektedir. İngiltere Öğretmen Standartları'ndaki "Birinci Bölüm: Öğretim" alanı, MEB Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri içerisinde yer alan "Mesleki Bilgi" ve "Mesleki Beceri" yeterlik alanlarında yer alan içerikle benzerdir. "İkinci Bölüm: Kişisel ve Mesleki Davranış" alanı ise MEB'in "Tutum ve Değerler" yeterlik alanına karşılık geldiği söylenebilir.

Bütün öğretmenler için ortak yeterlikleri tanımlayan genel öğretmen yeterlikleri olduğu gibi aynı zamanda farklı branşlar açısından öğretmenlik özel alanları da bulunmaktadır. Bu branşlardan bir tanesi olan sosyal bilgiler yeterliklerini anlayabilmek için öncelikle sosyal bilgiler hakkında tanımlamaya gerek duyulmaktadır.

Sosyal Bilgiler

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu

öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 2005)

Bu tanımlamada sosyal bilgiler dersinin ilköğretim basamağında yer alan, bireylerin toplumsal var oluşlarını gerçekleştirme amacını sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi konuları ile destekleyerek, yaşamla ilişkilendirilen konulara yer verilen toplu öğretim anlayışının benimsendiği bir ders olduğu görülmektedir.

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS, 1994) tarafından ise “Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağımlı bir dünyada kültürel olarak çeşitlilikleri olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak gençlerin kamu yararına bilgiye dayalı ve mantıklı kararlar almalarına yardım etmek” şeklinde tanımlanmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmeni; üniversitelerin eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği programlarından mezun olup Atatürk İlkeleri ve Türk Milli Eğitimi'nin hedefleri doğrultusunda Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı öğretim kurumlarında ilköğretim kademesinin 4., 5., 6., ve 7. sınıflarında sosyal bilgiler dersini okutan öğretmendir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilimlerin temel disiplinlerini kapsayan uzmanlık alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür alanlarında yeterli uzmanlık seviyesine ulaşmış olmaları beklenir.

“Eğitimde, sosyal bilimlere ait bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılması, ya sosyal bilimlerin tek tek disiplinler halinde ya da çok disiplinli veya disiplinlerarası yaklaşımla öğretimi öngörülür” (Safran, 2015). Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerin ürettiği bilgileri ilköğretim 4., 5., 6., ve 7. sınıftaki öğrencilere aktaran bir derstir. Tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, ekonomi vb. gibi birçok sosyal bilim disiplini sosyal bilgiler dersini beslemektedir.

“Sosyal bilgiler, öğrencinin içinde bulunduğu toplumsal yaşamla ilişkili olduğundan öğrenci içinde bulunduğu toplumsal yaşamı yakından tanıma olanağı bulacaktır” (Deveci ve Çengelci, 2006). Sosyal bilgiler dersi her öğrencinin öncelikle birey olarak kendini keşfetmesini daha sonra ise bir vatandaş olarak yaşadığı toplumda rol almasını önemsemektedir. Çocuk olarak haklarını bilen, sağlıklı sosyal ilişkiler kurmaya özen gösteren, toplumsal düzenin sağlanmasına katkıda bulunan mutlu bireyler yetiştirmek sosyal bilgiler dersinin amaçlarından biridir. Bu ders bireylerin geçmiş, bugün ve gelecek üzerinde bağ kurarak zaman çizelgesini ve kavramlarını öğrencilere kazandırmak istemektedir. Geçmişte yaşanan bir olayın veya insanların günümüzü nasıl etkilediğini fark etmelerine fırsat tanır. Geçmişin şimdiki anlayışımızı ve geleceğe yönelik algımızı oluşturmada etkisini öğrencilere kazandırır. Kısacası, öğrencilerin

geçmişiyile kültür bağıını kurarak geleceğı fark etmelerini sağlamak amacındadır. Geçmişini tanıyan bireyler geleceğı yönelik daha kararlı adımlar atarlar.

“Sosyal bilgiler dersi öğrencilere değer aktarımı sağlamak için elverişli bir derstir. Tarihsel bir içeriğı sahip olması, farklı kültürleri ve yaşam hikâyelerini anlatması yönüyle iyi değerlerin verilmesi bakımından önemlidir. Sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli olması değer öğretimi bakımından bir zenginlik sayılabilir” (Kan, 2010, s.140). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018b) incelendiğinde öğrencilere kazandırılmak için 18 farklı değer belirlendiğı görülmektedir. Bu değerler; “adalet, aile birliğıne önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik” olarak belirlenmiştir.

“Kendi kültürünü tanıyan bireyler böylelikle toplumsal kimliklerini güçlendirebilir. Bireylerin toplumsal kimlik kazanması iyi vatandaş olmaktan geçmektedir. Sosyal bilgiler dersinin birincil amacı iyi vatandaş yetiştirmektir. İyi bir vatandaş görev ve sorumluluklarını bilen ve çevresindeki olaylara karşı bilinçli olan kişidir” (Sözer, 2008, s.49). “Bir ülkenin devamlılığını sağlayabilmek ve farklılıkları ortak amaçlarda birleştirebilmek, bireylere vatandaş olma bilinci kazandırmakla gerçekleşebilir” (Hablemitoğlu ve Özmete, 2012, s.41). Bu nedenle iyi vatandaş yetiştirme amacına hizmet eden sosyal bilgiler dersinin eğitim-öğretim sürecinde büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir.

“Sosyal bilgiler dersinde yaşamla ilgili birçok toplumsal problem vardır. Öğretmenin görevi öğrencinin kafasında soru işaretleri oluşturmaktır. Öğretmen, sosyal bilgiler programı aracılığıyla öğrencinin hayat boyu etkin bir şekilde gereksinim duyacağı düşünme becerilerini bireylerde oluşturabilir” (Gelen, 2002 s. 101-105). “Ayrıca sosyal bilgiler öğretimi insanların, başkalarının fikirlerine saygı duyup, kendi fikirlerini ortaya koyması ve yaratıcı düşünme gücünün geliştirilmesini de hedefler” (Oğuz, 2014, s. 44). Sosyal bilgiler dersi öğrenme etkinlikleri aracılığıyla araştırma, yaratıcı, eleştirel düşünme, karar verme, problem çözme, yenilikçi düşünme gibi becerileri öğrencilere kazandırmayı hedeflemektedir. Bu sayede öğrencilerin yaşamda karşılaştıkları sorunlara çözüm üreterek karar verme becerisini geliştirmesine olanak tanımaktadır.

Sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin demokratik yaşamın gerektirdiğı değer ve ilkelere sahip bir vatandaş, yaşadıkları topluma faydalı bireyler olarak bu dersin getirdiğı bilgi birikimini yaşamlarına geçirmelerine fırsat tanıyan bir derstir. Bu açıdan eğitim

sistemimizde üstlendiği rol büyük önem arz eden sosyal bilgiler dersinin üzerinde önemle durulması gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri (2017), Öğretim Sürecini Planlama ve Düzenleme, Öğrenme-Öğretme Süreci, İzleme ve Değerlendirme, Okul, Aile ve Toplumla İş Birliği Yapma ve Mesleki Gelişimi sağlama başlıkları altında beş yeterlik alanından ve bu başlıklar altında yer alan 20 yeterlikten ve bu yeterliklere ilişkin 132 performans göstergesinden oluşmaktadır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yeterlik Alanları:

a. Öğretim Sürecini Planlama ve Düzenleme

Bu yeterlik alanı;

- Sosyal bilgiler dersi öğretim sürecini planlayabilme,
- Öğrenme ortamlarını düzenleyebilme,
- Öğretim sürecine uygun materyaller ve kaynaklar kullanabilme yeterliklerini kapsamaktadır. Bu yeterliklere ilişkin 19 performans göstergesi yer almaktadır.

b. Öğrenme-Öğretme Süreci

Bu yeterlik alanı;

- Türk tarihini ve kültürünü oluşturan temel öge ve süreçler ile kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi bilincini kazandırabilme,
- Öğrencilerin, insan, yer ve çevre etkileşimini algılamalarını sağlayabilme,
- Ekonomik faaliyetler ve gelişmelerin toplumlar üzerindeki etkisini kavrayabilme,
- Demokratik yönetim anlayışını, insanların doğuştan ve toplum içinde kazandığı haklar ile kişilere, topluma, insanlığa karşı sorumlulukları olduğu bilincini kavrayabilme,
- Atatürk ilke ve inkılaplarının dayandığı temel esaslar ile Türk inkılabının tarihi anlamını, toplumun siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik alanda gelişimine etkilerini ve önemini kavrayabilme,
- Özel gereksinimli ve özel eğitime gereksinim duyan öğrencileri dikkate alan uygulamalar yapabilme yeterliklerini kapsamaktadır. Bu yeterliklere ilişkin 46 performans göstergesi yer almaktadır.

c. İzleme ve Değerlendirme

Bu yeterlik alanı;

- Ölçme ve değerlendirme uygulamalarının amaçlarını belirleyebilme,
- Ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanabilme,
- Öğretim sürecinde uygulanan ölçme aracından elde edilen verileri değerlendirebilme yeterliklerini kapsamaktadır. Bu yeterliklere ilişkin 22 performans göstergesi yer almaktadır.

d. Okul, Aile ve Toplumla İşbirliği Yapma

Bu yeterlik alanı;

- Öğrencilerin günlük hayatta ihtiyaç duyacağı konularda geliştirilmesinde ailelerle işbirliği yapabilme,
- Öğrencilerin ulusal bayram ve törenlerin anlam ve öneminin farkına varmalarını ve törenlere aktif katılımlarını sağlayabilme,
- Ulusal bayram ve törenlerin organizasyonunu yapabilme,
- Okulun kültür ve öğrenme merkezi haline getirilmesinde toplumla işbirliği yapabilme,
- Toplumsal liderlik yapabilme yeterliklerini kapsamaktadır. Bu yeterliklere ilişkin 26 performans göstergesi yer almaktadır.

e. Mesleki Gelişimi Sağlama

Bu yeterlik alanı;

- Mesleki yeterliklerini belirleyebilme,
- Sosyal bilgiler öğretimine ilişkin kişisel ve mesleki gelişimini sağlayabilme,
- Mesleki gelişimine yönelik uygulamalarda bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanabilme yeterliklerini kapsamaktadır. Bu yeterliklere ilişkin 19 performans göstergesi yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi İçin Ulusal Standartlar (Amerika)

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi İçin Ulusal Standartlar (National Standards for the Preparation of Social Studies Teachers, 2018), Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi (NCSS) tarafından oluşturulan sosyal bilgiler öğretmeni eğitimi için ulusal standartları tanımlar ve açıklar. Bu standartlar Mart 2016'da NCSS Yönetim Kurulu

tarafından onaylanmıştır. Bu doküman iki bölümden oluşmaktadır: (1) standartların geliştirildiği arka plan ve bağlamlar hakkında bilgi içeren bir giriş, standartların ele alındığı hedef kitlelerin bir tanımlaması ve genel standartların oluşturulmasına rehberlik eden bir çerçeve ve (2) destekleyici bir gerekçeye sahip standartların kendileri. Standartlar, sosyal bilgiler öğretmenleri hazırlamak için gerekli olan sosyal bilgiler içeriğini, pedagojik bilgi, beceri ve eğilimleri özetlemektedir (NCSS, 2018).

Bu belgedeki standartlar, sosyal bilgiler öğretmenlerinin niteliklerini güvence altına almaktan sorumlu olan bir dizi farklı hedef kitlenin potansiyel kullanımına yöneliktir.

Şunları içermektedir:

- Öğretmenleri ön lisans (veya sertifika) için yetiştiren ve programlarını başarıyla tamamlayanlara eyalet lisansı (veya sertifika) için öneri veren kurumlardaki öğretmen yetiştirme programları;
- Yükseköğretim kurumlarında öğretmen eğitim programlarını onaylayan eyalet kurumları;
- Bir öğretmenin niteliğini doğrulayan lisansları (veya sertifikaları) veren eyalet lisans (veya sertifika) ofisleri;
- Aday sosyal bilgiler öğretmenleri;
- Sosyal bilgiler eğitimi araştırmacıları
- Okullarında ve toplumlarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin bilgili ve yetenekli olduğuna dair güvence isteyen öğrenciler, veliler ve vatandaşlar (NCSS, 2018).

NCSS Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi İçin Ulusal Standartlar sosyal bilgiler öğretimi ve öğreniminin beş temel ilkesine uygun olarak düzenlenmiştir. Bu ilkeler; alan bilgisi, planlama yoluyla içeriğin uygulanması, öğretim ve değerlendirmenin tasarlanması ve uygulanması, sosyal bilgiler öğrencileri ve öğrenme, mesleki sorumluluk ve bilinçli eylemdir. Bu beş ilke, nitelikli sosyal bilgiler öğretmen hazırlık programlarından beklenen temel yeterlikler için düzenleyici bir çerçeve olarak hizmet vermektedir (NCSS, 2018).

Bu belge beş temel standart çerçevesinde düzenlenmiştir. Her standart, standartta ifade edilen bilgi, beceri veya eğilime derinlik ve ayrıntı katan üç ila beş öğeden oluşan bir setten oluşmaktadır (NCSS, 2018).

Standart 1. Alan/İçerik Bilgisi

Adaylar sosyal bilimler disiplinlerine ait bilgiye hakimdir. Adaylar; disiplin kavramları, olgular ve araçlar, araştırma yapıları ve temsil şekilleri hakkında bilgi sahibidir.

- **Öge 1a:** Adaylar, vatandaşlık, ekonomi, coğrafya, tarih ve sosyal/davranış bilimlerinde kavramlar, olgular ve araçlar hakkında bilgi sahibidir.
- **Öge 1b:** Adaylar; vatandaşlık, ekonomi, coğrafya, tarih ve sosyal/davranış bilimlerinde disiplin sorgulaması hakkında bilgi sahibidir.
- **Öge 1c:** Adaylar; vatandaşlık, ekonomi, coğrafya, tarih ve sosyal/davranış bilimlerinde disiplin temsil biçimleri hakkında bilgi sahibidir.

Standart 2. Planlama Yoluyla İçeriğin Uygulanması

Adaylar, öğrencilerin vatandaşlık yeterliklerini desteklemek için sosyal bilgiler içeriği ve okuryazarlıkları, teknolojiyi, teori ve araştırmalardan yararlanan öğrenme süreçleri planlar.

- **Öge 2a:** Adaylar, C3 Çerçevesi, eyaletin gerektirdiği içerik standartları, teori ve araştırma ile uyumlu sosyal bilgiler bilgisini gösteren öğrenme süreçleri planlar.
- **Öge 2b:** Adaylar, sosyal yaşamda gerekli olan sosyal bilgiler okuryazarlığını kolaylaştırmak için öğrencileri sosyal bilgiler disiplinlerinden disiplinler kavramlar, gerçekler ve araçlarla meşgul eden öğrenme süreçleri planlar.
- **Öge 2c:** Adaylar, toplumsal yaşam için sosyal bilgiler okuryazarlığını geliştirmek amacıyla öğrencileri disiplin sorgulamasıyla meşgul eden öğrenme süreçleri planlar.
- **Öge 2d:** Adaylar, öğrencilerin sosyal bilgiler bilgisini ve vatandaşlık yeterliklerini aktaran disiplinler temsil biçimleri oluşturdukları öğrenme süreçleri planlar.
- **Öge 2e:** Adaylar, vatandaşlık yeterliğini geliştirmek için teknolojiyi kullanan öğrenme süreçleri planlarlar.

Standart 3. Öğretimin Tasarlanması, Uygulanması ve Değerlendirilmesi

Adaylar, öğrencilerin bilgi okuryazarlığı ve öz değerlendirmelerle desteklenmiş ve öğrencilerin vatandaşlık yeterliklerini teşvik eden öğretim ve otantik değerlendirmeleri tasarlar ve uygular.

- **Öge 3a:** Adaylar, öğrencilerin disiplin bilgisi, sorgulama ve temsil biçimlerine hâkimiyetini ölçen, yurttaşlık yaşamındaki yeterlik ve eyaletin gerektirdiği içerik

standartlarına uygunluğunu gösteren bir dizi otantik değerlendirme tasarımlar ve uygular.

- **Öge 3b:** Adaylar, tutarlı ve ilgili öğrenme deneyimleri tasarlar ve yurttaşlık yaşamındaki yeterliğe ve eyaletin gerektirdiği içerik standartlarına uygunluğunu göstermek için öğrenciyi disiplin bilgisi, sorgulama ve temsil biçimleriyle meşgul eder.
- **Öge 3c:** Adaylar, toplumsal yaşamda yeterlik için disiplin bilgisi, sorgulama ve temsil biçimlerini içeren çeşitli öğretim uygulamalarını ve otantik değerlendirmeleri uygulamak için teori ve araştırmayı kullanırlar.
- **Öge 3d:** Adaylar, eğitimsel karar verme sürecine rehberlik etmek ve toplumsal yaşamdaki yeterlik için disiplin bilgisi, sorgulama ve temsil biçimleri ile ilgili öğrenci öğrenme çıktıları üzerinde düşünmek için değerlendirme verilerini kullanarak veri okuryazarlığı sergiler.
- **Öge 3e:** Adaylar, öğrencileri toplumsal yaşamdaki yeterlik için disiplin bilgisi, sorgulama ve temsil biçimleri ile ilgili bireyselleştirilmiş öğrenme çıktılarını destekleyen öz değerlendirme uygulamalarıyla meşgul eder.

Standart 4. Sosyal Bilgiler Öğrencileri ve Öğrenme

Adaylar, öğrencilerin bilgilerini ilgili ve duyarlı pedagojiyi planlamak ve uygulamak için öğrenenlerin bilgisini kullanır, işbirlikçi ve disiplinlerarası öğrenme ortamları oluşturur ve öğrencileri kapsayıcı ve eşitlikçi bir toplum için bilinçli savunucular olarak hazırlar.

- **Öge 4a:** Adaylar, öğrencilerin bilgilerini sosyo-kültürel varlıklarını, öğrenme taleplerini ve bireysel kimliklerini sosyal bilgilerde eşit öğrenme fırsatları sağlayan ilgili ve duyarlı pedagojiyi planlamak ve uygulamak için kullanırlar.
- **Öge 4b:** Adaylar, öğrencilerin disiplin olgularını, kavramlarını ve araçlarını kullandıkları, disiplin soruşturmasına dahil oldukları ve disiplin temsil biçimleri oluşturdukları işbirlikçi, disiplinlerarası öğrenme ortamlarına olanak tanırlar.
- **Öge 4c:** Adaylar, öğrencileri sosyal, politik ve ekonomik sorunlar üzerinde tartışmak, sonuçlarını iletmek ve daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir topluma ulaşma yolunda bilinçli bir eylemde bulunmak için etik akıl yürütmeyle meşgul eder.

Standart 5. Mesleki Sorumluluk ve Bilinçli Eylem

Adaylar, okullarda ve/veya topluluklarda bilinçli eylemler yoluyla sosyal adaleti ve insan haklarını geliştirmek için sosyal bilgiler bilgilerini, sorgulama becerilerini ve vatandaşlık eğilimlerini yansıtır ve geliştirir.

- **Öge 5a:** Adaylar teori ve araştırmayı sosyal bilgiler bilgilerini, sorgulama becerilerini ve vatandaşlık eğilimlerini sürekli olarak geliştirmek ve her öğrencinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde uygulamaya uyarlamak için kullanırlar.
- **Öge 5b:** Adaylar, okullarında ve/veya topluluklarında eşitlik, çeşitlilik, erişim, güç, insan hakları ve sosyal adalet konularıyla ilgilenmek için kendi kültürel çerçevelerini araştırır, sorgular ve düşünürler.
- **Öge 5c:** Adaylar okullarda ve/veya topluluklarda bilinçli eylemlerde bulunur ve öğrenciler, öğretmenlik mesleği ve sosyal bilgiler için savunucular olarak görev alırlar.

NCSS'in sosyal bilgiler öğretmenlerinin yetiştirilirken yeterlik göstermelerini istedikleri standartlar ile MEB'in sosyal bilgiler öğretmenleri için benimsediği özel alan yeterlikleri ortak özellikler göstermektedir. Yeterlikler/standartlar; mesleki yeterlikler, kişisel yeterlikler ve kişisel ve mesleki gelişim alanlarında benzerlik taşımaktadır. Mesleki yeterlikler; alan bilgisi, alan eğitimi, öğretim programı bilgisi, eğitim-öğretim planlama, ölçme ve değerlendirme, sınıf yönetimi ve iletişim konularını içermektedir. Kişisel yeterlikler; bir öğretmenin meslek hayatı boyunca sergilemesi gereken tutum, davranış ve değerleri içermektedir. Kişisel ve mesleki gelişim yeterlikleri/standartları ise okuryazarlık, dili doğru kullanma ve anlatım becerisi gibi becerileri içermektedir.

İlgili Araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde, ilgili konu alanında yapılan araştırmalar ve bu araştırmalar sonucunda ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yılar ve Cüce (2021) “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özel Alan Yeterliklerini Etkileyen Faktörler ve Bunların Lisans Programıyla İlişkisi*” isimli araştırmasında sosyal

bilgiler öğretmenlerinin özel alan yeterliklerini etkileyen faktörlere ilişkin görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmancın çalışma grubu, 12 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmada nitel yaklaşım benimsenmiştir. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin en güçlü yeterlik alanlarının Öğrenme-Öğretme Sürecinde Alan Bilgisini Kullanma; en zayıf yeterlik alanlarının ise Okul, Aile ve Toplumla İş Birliği Yapma yeterlik alanı olduğu belirlenmiştir.

Koçyiğit, Erdem ve Eğmir (2020) “*Öğretmenlerin ve Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine İlişkin Öz Değerlendirmeleri*” isimli araştırmasında öğretmen ve öğretmen adaylarının “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine” ilişkin kendilerini nasıl değerlendirdiklerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma, betimsel tarama modelinde desenlenmiştir. Verilerin toplama aracı olarak MEB tarafından yayınlanan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinde yer alan maddeler kullanılarak bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Araştırmada, öğretmen ve öğretmen adaylarının mesleki yeterliklere ilişkin algılarının yüksek düzeyde olduğu, öğretmenlerin mesleki yeterliklere ilişkin öz değerlendirmelerinin “öğrenciye yaklaşım” boyutu haricinde öğretmen adaylarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu, öğretmenlerin yeterlik algılarının branş, görev yapılan okul türü ve eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşmazken çeşitli faktörlerde cinsiyet ve kıdem değişkenlerine göre farklılaştığı, ve öğretmen adaylarının yeterlik algılarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmazken, çeşitli faktörlerde sınıf düzeyi ve program değişkenine göre farklılaştığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Tosuntaş (2020) “*Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinin İncelenmesi*” isimli araştırmasında güncellenmiş olan Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada nitel araştırma modeli benimsenmiştir. Veriler, doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Araştırma kapsamındaki dokümanlar betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmada, yeterlik alanları, alt yeterlikler ve yeterlik göstergelerinin sadeleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yeterlik göstergelerinin somut gözlenebilir ve ölçülebilir olacak şekilde yapılandırılmamış olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamında, yeterliklerin öğretmenler ve öğretmen adaylarına hem kılavuz hem değerlendirme kriteri işlevi görecektir şekilde yapılandırılması önerilmiştir.

Akman (2019), “*Multi-faceted Assessment of Special Field Competences of Social Studies Teachers*” isimli makalesinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin özel alan yeterliklerini farklı değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada nicel

araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet değişkeni olarak kadın öğretmenler lehine anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Ortaöğretim ve lisans eğitimine göre erkekler lehine anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin hizmet içi eğitim almayan öğretmenlere göre öğretmenlik yeterlik algılarının daha yüksek olduğu sonucuna varılarak öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitim programlarının sayısı ve niteliği artırılmalıdır önerisi sunulmuştur.

Gündoğan (2017), “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknoloji Yeterlik Düzeyleri (Bursa ili örneği)*” isimli yüksek lisans tezinde Bursa ilinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknoloji yeterliklerini belirlemek ve farklı değişkenler açısından bu yeterlikler arasında bir farklılık olup olmadığını saptamayı amaçlamıştır. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin Eğitimciler İçin Temel Teknoloji Yeterlikleri Ölçeğine verdiği cevaplara göre yeterlik düzeylerinin birbirine yakın olduğu ve gerek yeterlik ölçeğinin genel olarak Az Yeterli -Yeterli düzeyde bir aralığa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gündoğdu, Aytaçlı, Aydoğan ve Yıldırım (2015) tarafından yapılan “*Öğretmen Yeterlikleri Alanında Yazılan Makalelerin İçerik Analizi*” isimli araştırmada ulusal ve uluslararası dizinler incelenerek 2006 ve 2013 yılları arasındaki 154 araştırmanın tam metninin içerik analizi yapılmıştır. Araştırmada, öğretmen yeterlikleri ile ilgili çalışmaların en çok 2011 yılında gerçekleştiği, 2012 yılında düşüş yaşandığı saptanmıştır. Öğretmen yeterlikleri konulu araştırmalarda en çok nicel yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Örneklem yöntemi olarak da en çok rastgele örneklem yöntemi kullanılmış olduğu ortaya çıkmıştır. Ölçek ve anket en çok kullanılan veri toplama aracını olduğu belirlenmiştir. Açıklayıcı analiz tekniği ise en çok kullanılan analiz tekniği olarak saptanmıştır. Araştırma sonucunda nitel ve nicel yaklaşımların bir arada kullanıldığı, veri çeşitlemesinin sağlandığı yeterlik algılarının yanında yeterliklerin de incelendiği araştırmalar gerçekleştirilmesi önerilmiştir.

Koç (2015), “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Yeterliklerinin Analizi*” isimli yüksek lisans tezinde Türkiye’nin farklı bölgelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki yeterliliklerini analiz ederek sosyal bilgiler öğretmenlerinin yeterlik algı düzeyleri ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucuna göre mesleki yeterlilikler; cinsiyete göre, yaşa göre, görev yapılan ile göre, mesleki deneyim süresine göre, mezun olunan programa, fakülteye ve eğitim durumuna göre farklılık göstermektedir. Araştırma sonucundan hareketle “Millî

Eğitim Bakanlığınca, mesleki yeterlilik hakkında seminerler düzenlenmesi” gibi önerilerde bulunulmuştur.

Dönmez ve Uslu (2014), “*Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Öz-Yeterlik İnançlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*” isimli araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretmenliği özel alan yeterliklerine ilişkin öz-yeterlik inanç düzeylerini farklı değişkenler açısından incelenmeyi amaçlamıştır. Araştırmada betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve Uslu (2014) tarafından geliştirilmiş olan “Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Öz-Yeterlik İnançları Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öz-yeterlik inanç düzeylerinin cinsiyete, mezun olunan lise türüne, anne baba öğrenim durumuna, baba meslek durumuna, ailelerin aylık toplam gelir durumlarına göre farklılaşmadığı; ancak öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine, üniversitelere, sosyal bilgiler öğretmenliğini seçme nedenlerine ve anne meslek durumlarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Uslu (2013), “*Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisans Programının Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri Açısından İncelenmesi*” isimli araştırmasında sosyal bilgiler lisans programının, MEB tarafından belirlenen Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerini ne ölçüde karşılayabildiği belirlemeyi amaçlamıştır. Nitel olarak tasarlanan araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda MEB tarafından yayınlanan Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerinin %80'inin sosyal bilgiler eğitimi programındaki zorunlu dersler ile kazandırılabilceği, %20'sinin ise kazandırılmayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Yeşilyurt (2011), “*Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğinin Genel Yeterliklerine Yönelik Yeterlik Algıları*” isimli araştırmasında öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine yönelik yeterlik algılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırmada beşli likert türünde hazırlanan otuz maddelik ölçek kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adayları kendilerini; ulusal ve evrensel değerlere önem verme açısından “oldukça yeterli”, kişisel gelişimi sağlama açısından “yeterli”, mesleki gelişmeleri izleme ve katkı sağlama yönünden ise “orta düzeyde yeterli” algıladıkları saptanmıştır.

Öztürk (2009), “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul, Aile ve Toplum İlişkileri Yeterlik Alanına İlişkin Görüşleri ve Öz Değerlendirmeleri*” isimli araştırmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin; Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri alanlarına verdiği önem

sıralaması, “Okul, aile ve toplum ilişkileri” yeterlik alanının diğer yeterlik alanları ile ilişkisi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öz değerlendirme sonuçlarına göre yeterlik profillerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda “aday ölçme aracı” geliştirilmiştir. Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenleri, öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine ait genel yeterliklerin hepsinin etkili olduğu değerlendirmesini yapmışlardır. Araştırmaya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri içerisinde en etkili buldukları yeterlik alanı "Öğrenme ve Öğretme Süreci"dir. "Program ve İçerik Bilgisi" yeterlik alanının ise en düşük etki düzeyi olduğu gözlenmiştir. Öğretmen yetiştirilmesinde sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik ölçme-değerlendirme yöntemlerine başvurulması, programların hazırlanmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin aktif katılım sağlamaları gerektiği gibi önerilerde bulunulmuştur.

Gelen ve Özer (2008), “*Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine Sahip Olma Düzeyleri Hakkında Öğretmen Adayları ve Öğretmenlerin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*” isimli araştırmasında MEB tarafından 2005 yılında yayınlanan genel yeterliklere öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin sahip olma düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırmada iki farklı anket geliştirilerek 242 öğretmen ve 159 öğretmen adayına uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının öğretmenlere oranla daha yüksek derecede öğretmen mesleğinin gerektirdiği yeterliklere sahip olduklarını düşündükleri ortaya çıkmıştır.

Yeşil (2009), “*Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Sınıf İçi Öğretim Yeterlikleri*” isimli çalışmasında Ahi Evran Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği anabilim dalı 4. sınıf öğrencilerinin sınıf içi öğretim yeterliklerinin durumunu saptamayı amaçlamıştır. Araştırmacı tarafından bir gözlem formu geliştirilmiştir ve “Öğretmenlik Uygulaması” dersinde öğretmen adaylarının sınıf içi öğretim yeterlikleri belirlenmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının; sınıf içi iletişim becerileri, öğretim yöntemlerini uygulama düzeyleri, ölçme ve değerlendirme yeterlikleri, demokratik eğitim ortamı oluşturma becerileri ve alan bilgisi konularında yeterli performans gösterirken, öğretim araçlarından sınıf içerisinde yararlanma boyutunda kısmen yeterli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda hareketle, uygulamalı eğitime ağırlık verilmesi önerisinde bulunulmuştur.

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Kurutka, Metzger ve Seitz (2022) *“New Research: How is technology framed in social studies standards and what should teachers do about it?”* isimli araştırmada, teknolojinin Amerika Birleşik Devletleri’nde 10 eyalette K–12 içerikli sosyal bilgiler standartlarında nasıl çerçevelendiğini incelemişlerdir. Araştırmada nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda eyaletler arasında teknolojilerin ve kategorilerin vurgulanma açıları arasında önemli farklılıklar elde edilmiştir. Araştırmada 10 Eyaletin K-12 sosyal bilgiler standartlarında öğrencilerin teknoloji alanında bilgi edinmeleri beklenen 187 ayrı kodu oluşturan 984 kaynak tespit edilmiştir. Elde edilen kaynakların çoğunlukla tarih müfredatında olmak üzere coğrafya ve temel standartlarda da bulunduğu, nadiren ekonomide yer aldığı, yurttaşlık ve siyaset bilimde ise hiç denecek kadar az yer aldığı belirtilmiştir.

Mueller (2022), *“A Conversation Too Late: An Examination of Early-Career Teachers’ Experiences With New Social Studies Standards”* isimli araştırmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2019 Standartlarını nasıl algıladıklarını ve uyguladıklarını araştırmayı amaçlamaktadır. Araştırma, nitel bir araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseninde tasarlanmıştır. Araştırmacın çalışma grubunu, Güney Carolina’daki üç farklı okul bölgesindeki dört farklı devlet okulundan dört sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin mesleki öğrenmeye katılımının standartların algılanmasını ve uygulanmasını etkilediği belirtilmiştir.

Obot (2022), *“Influence of teacher’s competence in subject matter on students’ interest in the learning of social studies education in Akwa Ibom State, Nigeria”* isimli makalesinde Nijerya Akwa Ibom Bölgesinde sosyal bilgiler eğitiminde öğretmenlerin yeterlilik algılarının öğrencilerin öğrenmeye ilgileri üzerindeki katkılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin niteliklerini orta ve yüksek düzeyde algılayan öğrencilerin, sosyal bilgiler eğitimini düşük düzeyde algılayan öğrencilere göre daha fazla ilgi duydukları ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin konuyla ilgili yeterliklerinin, sosyal bilgiler eğitiminde öğrencilerin öğrenmeye olan ilgileri üzerinde büyük etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mayer ve Mills (2020) *“Professionalism and teacher education in Australia and England”* isimli çalışmada Avustralya ve İngiltere’deki öğretmenlerin mesleki profesyonelliği ve öğretmen eğitimi arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Araştırmada metin çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, mevcut öğretim yollarıyla

ilgili olarak iki ülke arasında belirgin bir farklılık olmasına rağmen, her iki ülkedeki politikaların da öğretmen eğitimini bir sorun olarak konumlandıran ve neoliberal reform bağlamında artan hesap verebilirlik, standartlar ve performans yönetimini içeren bir açık söylemine sahip oldukları belirtilmiştir.

Guzman ve Ecle (2019), *“The Social Studies Curriculum Standards in Junior Secondary Schools; Input to Quality Instruction and Students’ Civic Competence”* isimli araştırmada Sosyal Bilgiler Öğretim Standartlarında yer alan on temadaki yeterliliğe ilişkin değerlendirme yapmak amaçlanmıştır. Nicel yaklaşımının benimsendiği bu araştırma betimsel modelde tasarlanmıştır. Araştırmada 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Filipinler Zambales’de 1. Bölge Bölümü ortaokullarında görev yapan 100 sosyal bilgiler öğretmenine anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda Sosyal Bilgiler Öğretim Standartlarının: Kültür; Zaman, Süreklilik ve Değişim; İnsanlar, Yerler ve Çevreler; Güç, Otorite ve Yönetim; Üretim, Dağıtım ve Tüketim; Bilim, Teknoloji ve Toplum; Küresel Bağlantılar, Vatandaş İdealleri ve Uygulamalar temalarında yüksek yeterliliği ortaya koyulmuştur. Ayrıca Zambales’de 1. Bölge Bölümü Ortaokullarında Sosyal Bilgiler Müfredat Standartlarının yeterliliğine ilişkin boyutlara yönelik algıda anlamlı bir farklılık olmadığı belirtilmiştir.

Kenna ve Russell (2018), *“The Culture and History of Standards-Based Educational Reform and Social Studies in America”* isimli araştırmada, modern standart temelli eğitim reformu hareketinin doğasını, kültürünü ve anlamını tanımlamak ve çeşitli meslek örgütlerinin çalışmalarının yanı sıra federal ve eyalet eğitim politikaları yoluyla standart temelli eğitim reformunun tarihsel köklerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada büyük ölçüde Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi (NCSS) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar incelenmiştir. Bu araştırmada tarihsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda modern standart temelli eğitim reformu hareketinin kökeninin, Amerika’nın ekonomik sıkıntılarının büyük ölçüde başarısız kamu eğitim sisteminden kaynaklandığını ilan eden 1983 tarihli A Nation at Risk raporuyla başladığını, 1980’lerin sonunda Başkan George H. W. Bush’un katı standartlar oluşturmak isteyen gönüllü bir eğitim planı olan America 2000’i açıklayacakken siyasi çevre savaşları nedeniyle hiçbir zaman gerçek anlamda gerçekleşmediğini, 1994’te Başkan Clinton’un Amerika 2000’e benzeyen bir yasama organı olan Goals 2000 yasasını imzalayacakken eyaletlere daha fazla kontrol sağladığı belirtilmiştir. NCSS ve diğer bazı meslek kuruluşlarının güçlü bir sosyal bilgiler müfredatı için çalışma yürütmeye devam ettiğini, sosyal bilgiler eğitiminin gerçek öneminin federal görevlerde

değil, halkta yattığını belirtilmiştir. Akademisyenlerin, araştırmacıların ve politikacıların sosyal bilgilerin varlığını sağlamak için önemli rolleri olduğunu ancak en önemli faktörün öğretmenlere ve onların bakış açısını yansıtan öğrencilere ait olduğu ifade edilmiştir.

DeLuca, LaPointe-McEwan ve Luhanga (2016), “*Teacher Assessment Literacy: A Review of International Standards And Measures*” isimli çalışmasında (1) İngilizce konuşulan beş ülkeden (yani Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda, Birleşik Krallık ve ABD) ve Avrupa'dan değerlendirme okuryazarlığı standartlarını analiz ederek değerlendirme ortamındaki zaman ve bölgeler arasındaki değişiklikleri anlamaktır ve (2) 1990'dan sonra geliştirilen değerlendirme okuryazarlığı ölçümlerini analiz etmek amaçlanmıştır. Araştırmanın ikili amaçlarına ulaşmak için iki aşamalı bir araştırma tasarımı kullanılmıştır. Birinci aşama, Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda, İngiltere, ABD ve Avrupa olmak üzere çeşitli bölgelerden öğretmen değerlendirme okuryazarlığı standartlarını açıklayan belgelerin toplanması ve analizini içeriyordu. İkinci aşama, bu önlemlerin çağdaş değerlendirme standartlarıyla ne ölçüde uyumlu olduğunu analiz etmek için 1990 sonrası değerlendirme okuryazarlığı önlemlerinin incelenmesini içeriyordu. Araştırma sonucunda, değerlendirme okuryazarlığı kavramlarında zaman içinde kademeli bir değişim olduğunu görülmüştür. İlk standartların, öğretmenlerin öncelikle özetleyici değerlendirme biçimlerini oluşturma, yönetme ve kullanma yeteneklerini vurgularken, 2000 yılından bu yana, çoğu standardın öğrenme ve değerlendirme eğitimi için değerlendirme kavramını giderek daha az ölçüde entegre ettiği belirtilmiştir.

Nabila (2016), “*The Influence Of Pedagogic Competence And Professional Competence To Performance Of Teachers Social Studies In Trowulan District*” isimli makale çalışmasında pedagojik yeterlik ve mesleki yeterliliğin Trowulan Bölgesinde öğretmenlerin sosyal bilgiler performansına etkisi üzerindeki etkisini hem kavramsal hem de deneysel olarak araştırmayı amaçlamıştır. Öğretmenlerin Trowulan'daki performansının "ortalamanın altında" olduğu tespit edilmiştir.

Goepel (2012), “*Upholding public trust: an examination of teacher professionalism and the use of Teachers' Standards in England*” isimli çalışmasında hükümet politikasının etkisi ve öğretmenler için standartların oluşturulmasıyla birlikte İngiltere'de öğretmenlik mesleğinin yapısının nasıl değiştiğini ve geliştiğini ele almaktadır. Araştırma sonucunda İngiltere'deki Öğretmen Standartları'nı etkileyen birçok değişikliğin Avustralya, Kanada ve ABD gibi diğer ülkelerde de yaygın olduğu

görülmüştür. Halkın öğretmenlik mesleğine karşı güveninin korunması, yeni Öğretmen Standartları içinde önemli bir tema olduğu belirtilmiştir. Yeni Öğretmen Standartları'nın gerekli profesyonel davranışlara ve uygulamaya odaklandığı belirtilmiştir. Bu profesyonellik ifadesinin, dışarıdan dayatılan davranış kuralları ve beklentilerden bağımsız olarak mesleki niteliklerin veya eğilimlerin kullanılmasıyla gösterilebileceği belirtilmiştir.

Rapoport (2009), “*A Forgotten Concept: Global Citizenship Education and State Social Studies Standards*” isimli araştırmada küresel vatandaşlık kavramının ABD'deki sosyal bilgiler eyalet standartlarında nasıl temsil edildiğini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada sosyal bilgiler eyalet standartlarının elektronik metinleri ve müfredat içerik belgeleri içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Eyaletlerin sosyal bilgiler standartlarının analizi sonucu sadece 15 eyalet standartlarının küreselleşme terimini içerdiğini ve sadece iki eyaletin sosyal bilgiler müfredat standartlarında küresel vatandaş terimini içerdiği sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanma süreci ve verilerin analizi açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada ilk aşamada 2021 – 2022 yılları arasında Türkiye’deki üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programındaki Bologna yeterlikleri hangi boyutlarda dağıldığını, ikinci aşamada sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında görevli öğretmen eğitimcilerinin yeterlikler hakkında görüşlerinin belirlenmesi amacıyla bu araştırmada nitel bir yaklaşım benimsenmiştir.

Araştırmanın birinci aşamasında nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. “Nitel araştırmada, doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmanın geçerliğini arttırmak amacıyla, görüşme gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma problemiyle ilişkili yazı ve görsel materyal ve malzemeler de araştırmaya dahil edilebilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırmada, doküman incelemesi Türkiye’deki üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programındaki Bologna yeterlikleri üzerinde yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında temel nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Bu araştırmada Merriam’ın (2018) nitel araştırma sınıflaması temel alınmış ve temel nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Merriam (2018)’e göre bütün nitel araştırmalar anlamın nasıl inşa edildiğiyle ilgiliyken temel nitel araştırmanın öncelikli amacı bu anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamaktır. Temel nitel araştırma modeli bu araştırmada, sosyal bilgiler eğitimi bölümünde görev yapan öğretim elemanlarının sosyal bilgiler öğretmen yeterlikleri hakkında görüşlerinin belirlenmesi amacıyla kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Öğretmen yeterliklerinin güncel bir konu olması açısından sosyal bilgiler öğretmenliği yeterlikleri ile alakalı yapılan çalışma sayısı her geçen gün artmaktadır. Araştırmanın birinci aşamasındaki veri setini, Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı bulunan üniversitelerin internet sayfalarında paylaşılan Bologna yeterlikler oluşturmaktadır. Türkiye’de 64 üniversitede sosyal bilgiler öğretmenliği programı bulunmaktadır. Araştırma kapsamında 64 üniversitenin yeterliklerine ulaşılması amaçlanmıştır fakat 54 üniversitenin yeterliklerini paylaştıkları görülmüştür. Yeterliklerine ulaşamayan 10 üniversite, Bologna sayfalarında yeterliklerin yer almaması ya da sitenin hazırlanıyor olması gibi nedenlerden dolayı araştırmada yer almamaktadır. Araştırma kapsamındaki üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programındaki yeterlik ortalamasının 16,7 olduğu görülmüştür. Üniversitelerin sahip oldukları yeterlikler en fazla 51’e kadar çıkarken, en az 5’e kadar düşebilmektedir.

Araştırmanın ikinci aşamasındaki çalışma grubunu 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında eğitim veren Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği programı bulunan 8 farklı eğitim fakültesinde görev yapan 10 öğretmen eğitimcisi oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenme aşamasında kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Patton (2018)’e göre kartopu örnekleme, bilgi açısından zengin anahtar bilgi sağlayıcıları veya kritik durumları bulmak için kullanılan bir yaklaşımdır. Bu araştırmada kartopu örnekleme anahtar bilgi sağlayıcılarına ulaşabilmek için kullanılmıştır. İlk kaynak kişiye erişildikten sonra diğer kişilere birinci kaynak kişi arayıcılığıyla ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının demografik bilgileri aşağıda Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

	Çalıştığı Kurum	Unvan	Mezun Olunan Lisans Programı	Mezun Olunan Yüksek Lisans Programı	Mezun Olunan Doktora Programı	Mesleki Kıdem	Öğretmen Yeterlikleri Üzerine Çalışmalarda Bulundu Mu?	Yürüttüğü Dersler
Katılımcı 1	A Üniversitesi	Dr. Öğr. Üyesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	1-4 yıl	Hayır	Vatandaşlık Bilgisi Sosyal Bilgiler Öğretim Programları Sosyal Bilgilerde Bilişim Teknolojileri Türk Eğitim Tarihi Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İnceleme
Katılımcı 2	B Üniversitesi	Doç. Dr.	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilimler Enstitüsü	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	+13 yıl	Hayır	Türk Kültür Coğrafyası Sosyal Bilgilerin Temelleri Özel Öğretim Yöntemleri 2 Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İncelemesi Öğretmenlik Uygulaması
Katılımcı 3	B Üniversitesi	Dr. Öğr. Üyesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	+13 yıl	Evet	Öğretmenlik Uygulaması II Sanat ve Müze Eğitimi Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama Öğretmenlik Uygulaması I İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi
Katılımcı 4	C Üniversitesi	Doç. Dr.	İlköğretim Bölümü	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	+13 yıl	Hayır	Dijital Vatandaşlık Eğitimi Bilim Teknoloji ve Sosyal Değişme Öğretmenlik Uygulaması Sosyal Bilgiler Öğretimi Hayat Bilgisi Öğretimi
Katılımcı 5	D Üniversitesi	Arş. Gör.	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Tarih Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	8-12 yıl	Hayır	Sanat ve Müze Eğitimi Öğretmenlik Uygulaması 1 Medya Okuryazarlığı ve Eğitimi
Katılımcı 6	E Üniversitesi	Prof. Dr.	Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü	Eğitim Programları ve Öğretim	Eğitim Programları ve Öğretim	+13 yıl	Evet	Türk Eğitim Tarihi Sosyal Bilgiler Eğitimi

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

	Çalıştığı Kurum	Unvan	Mezun Olunan Lisans Programı	Mezun Olunan Yüksek Lisans Programı	Mezun Olunan Doktora Programı	Mesleki Kıdem	Öğretmen Yeterlikleri Üzerine Çalışmalarda Bulundu Mu?	Yürüttüğü Dersler
Katılımcı 7	F Üniversitesi	Dr. Öğr. Üyesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	8-12 yıl	Hayır	İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi Okul Deneyimi
Katılımcı 8	G Üniversitesi	Öğr. Gör.	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü	Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	+13 yıl	Evet	Sosyal Bilgilerde Sözlü ve Yazılı Edebiyat Günümüz Dünya Sorunları İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi
Katılımcı 9	H Üniversitesi	Dr. Öğr. Üyesi	İlköğretim Bölümü	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	8-12 yıl	Evet	Hayat Bilgisi Öğretimi Sosyal Bilgiler Öğretiminde Materyal Tasarımı Sosyal Bilgiler Öğretimi I Öğretmenlik Uygulaması-I Türkiye Fiziki Coğrafyası
Katılımcı 10	A Üniversitesi	Arş. Gör. Dr.	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	1-4 yıl	Hayır	Afetler ve Afet yönetimi Sosyal Bilgilerin Temelleri Sosyal Bilgiler Öğretimi I

Araştırma kapsamında 31 öğretmen eğitimcisine mail ve telefon yoluyla görüşme talebinde bulunulmuş olup 10 kişiden olumlu yanıt alınmıştır. Çalışma grubunu, gönüllülük esasına göre görüşme formunda yer alan sorulara cevap veren öğretim elemanları oluşturmaktadır.

Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalarda araştırmacı, konuya ilişkin veriler toplayan ve verileri sayısal analizlere tabi tutarak sunan kişi değil; bizzat alanda zaman harcayan, araştırma kapsamındaki kişilerle doğrudan görüşen, alanda kazandığı bakış açısını toplanan verilerin analizinde kullanan kişidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırmada tez öğrencisinin araştırmacı olarak rolü, öğretim elemanları ile görüşmeleri gerçekleştirmek ve üniversitelerin 2021-2022 yılı sosyal bilgiler öğretmenliği yeterliklerini doküman analizi yoluyla inceleyerek araştırma yürütmektir. Görüşme sırasında katılımcılara yönlendirici ifadelerde bulunulmamış ve görüşlerine müdahale edilmemiştir. Araştırmacı veri toplama ve analiz süreçlerinde objektif davranmaya özen göstermiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın birinci aşamasındaki veriler doküman incelemesi yöntemi ile toplanmıştır. Araştırma verileri, Türkiye’deki üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının Bologna Bilgi Sistemi’nde yer alan yeterlikler taranarak elde edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenliği Bologna yeterliklerine erişilebilen 54 üniversite araştırmaya dahil edilmiştir. Elde edilen yeterlikler, listelenerek incelenmiştir. Oluşturulan listeye önce bütün üniversitelere ait yeterlikler eklenmiştir, daha sonra ise yeterlikler sınıflandırılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasındaki veriler görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmada “Sosyal Bilgiler Öğretmen Yeterliklerine İlişkin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” hazırlanmıştır. Görüşme formu 7 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Hazırlanan görüşme formunun geçerliğini sağlamak için konu uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Gerekli düzenlemelerin ardından görüşme formunun pilot çalışması yapılarak uzman görüşleriyle beraber son hali verilmiştir.

Görüşmeler, covid-19 pandemisi döneminde araştırmacı tarafından çevrimiçi olarak gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi görüşme öncesinde katılımcılara e-posta yoluyla. Çevrimiçi görüşme öncesinde katılımcılara e-posta yoluyla konu genel olarak açıklanmış randevu talep edilmiştir. Uygun bir randevu tarihi belirlenip görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca görüşmelerin gizli tutulacağı, üçüncü kişi ya da kurumlarla paylaşılmayacağı katılımcılara belirtilmiştir. Görüşmeye başlamadan önce katılımcılardan görüşme kaydının alınması için izin istenmiştir. Görüşmeler yaklaşık olarak 45 dakika sürmüştür. Görüşme sırasında verilen cevaplar araştırmacı tarafından yazılı hale getirilmiştir. Bu bağlamda, katılımcılar ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine dayalı görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırma, nitel analiz yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. “İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir” (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020, s. 259).

Araştırmanın birinci aşamasında, üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının Bologna Bilgi Sistemi’nde yer alan yeterlikler incelenerek yeterlik alanları belirlenmiştir. Oluşturulan yeterlik alanlarında yer alan yeterlikler doğrudan alıntılanarak araştırmanın güvenilirliği sağlanmak amaçlanmıştır. Araştırma kapsamındaki verilere bağlı kalınarak çalışma yürütülmüştür.

İkinci aşamada, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının yarı yapılandırılmış görüşme sırasında vermiş oldukları yanıtlar bilgisayar ortamında yazıya çevrilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarından 103 sayfa veri elde edilmiştir.

Katılımcıların verdikleri yanıtlar doğrultusunda elde edilen veriler; kodlama, kategori belirleme ve temaların oluşturulması şeklinde çözümlenmiştir. Yapılan her görüşme sonrasında bu işlemler tekrar edilmiş ve verilerin hepsi bütün olarak incelenmiştir.

Bir tür yönetilebilir sınıflandırma ya da kodlama şeması geliştirmek analizin ilk aşamasıdır (Patton, 2018, s. 463). Kodlama aşamasında görüşme metinleri tekrar incelenerek sıklıkla tercih edilen kelimeler, kelime grupları ve cümlelere ulaşılmıştır. Benzer kodlar birleştirilerek kategoriler oluşturulmuştur. Analiz aşamasının son adımı kategorilere ilişkin temalar belirlenmiştir. Kodlamalar sırasında bilgisayar yazılımı kullanılmamış olup elle kodlama yapılmıştır.

Araştırmada katılımcıların kimliğini korumak amacıyla görüşülen öğretim elemanları K1, K2 şeklinde kodlanarak verilmiştir. Araştırmanın geçerliliğini artırmak için görüşmeye katılan öğretim elemanlarının görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

İnanılrlık

Nitel araştırmada, geçerlik ve güvenirlik yerine, “inanılrlık (trustworthiness)” kavramı dikkate alınır (Wallendorf ve Belk,1989). Bu çalışmanın inanılrlığı artırmak için veri kaynaklı üçgenleme tekniği kullanılarak çoklu veri kaynaklarından yararlanılmıştır. Araştırmanın çoklu veri kaynaklarını ulusal ve uluslararası öğretmen yetiştirme raporları, MEB, YÖK ve üniversitelerin resmi dokümanları ve katılımcı görüşmeleri oluşturmuştur. Nitel veri toplamak amacıyla hazırlanan görüşme formunun inanılrlığını artırmak için deneme görüşmeleri yapılmış ve ön görüşme yapılan bu kişiler katılımcı olarak dâhil edilmemiştir. Araştırmanın her aşamasında gerekli olan açıklık ilkelerine uyulmaya çalışılmıştır. Veri toplama ve analiz süreçlerindeki kayıtlar sistemli bir şekilde tutulmuştur. Araştırmada verilerden elde edilen alıntılara da yer verilmiştir. Araştırmanın veri setleri başkaları tarafından incelenebilecek şekilde saklanmaktadır. Kodlayıcılar arası görüş birliği sağlanmış ve uzman incelemesi yoluyla veriler gözden geçirilmiştir.

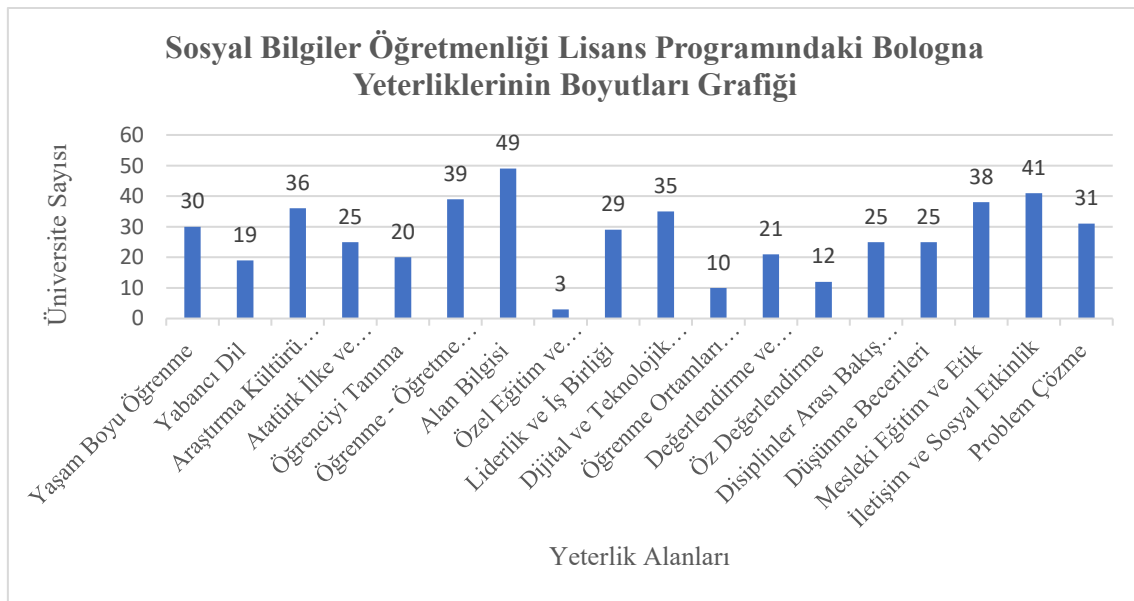
BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında yer alan Bologna yeterliklerine ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin yetiştirilmesinde sorumluluk üstlenen öğretmen eğitimcilerinin Türkiye, Amerika ve İngiltere’deki öğretmen yeterliklerine ile karşılaştırmalı olarak sosyal bilgiler yeterliklerine ilişkin görüşlerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Analiz sonucu elde edilen bulgular sekiz temel başlık altında açıklanmıştır. Öğretim elemanlarının görüşlerini yansıtan doğrudan alıntılara da yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programındaki Bologna Yeterliklerinin Boyutlarına İlişkin Bulgular

2021 – 2022 yılları arasında Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı bulunan üniversitelerin Bologna yeterlikleri incelenmiş ve bulgular grafikte sunulmuştur.

Şekil 1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programındaki Bologna Yeterliklerinin Boyutları Grafiği

2021 – 2022 yılları arasında Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı bulunan 54 üniversitenin yeterlikleri incelenmiş ve 18 yeterlik alanı belirlenmiştir. Bu yeterlik alanlarının dağılımı incelendiğinde Şekil 1.’de görüldüğü üzere yaşam boyu öğrenme 30, yabancı dil 19, araştırma kültürü kazandırma 36, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme 25, öğrenciyi tanıma 20, öğrenme - öğretme süreci 39, alan bilgisi 49, özel eğitim ve kaynaştırma öğrencileri 3, liderlik ve iş birliği 29, dijital ve teknolojik yeterlikler 35, öğrenme ortamları oluşturma 10, değerlendirme ve raporlaştırma 21, öz değerlendirme 12, disiplinlerarası bakış açısı kazandırma 25, düşünme becerileri 25, mesleki gelişim ve etik 38, iletişim ve sosyal etkinlik 41 ve problem çözmede 31 yeterliğin yer aldığı görülmektedir. Üniversiteler arasındaki yeterliklerin en çok alan bilgisi yeterlik alanında toplandığı görülmektedir. 49 üniversite Bologna yeterliklerinde alan bilgisi yeterliğine yer vermiştir. Üniversiteler arasındaki yeterliklerin en az alan özel eğitim ve kaynaştırma öğrencileri yeterlik alanında yer aldığı görülmektedir. Grafikte yer alan yeterlik alanlarına her üniversitenin bir yeterliği dahil edilmiştir. Belirlenen bu yeterlik alanlarına üniversitelerin hangi yeterliklerinin dahil edildiği aşağıda gösterilmiştir.

Yaşam Boyu Öğrenme

- “Yaşam boyu öğrenmenin gerekliliği bilincini kazanır.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Yaşam boyu öğrenme davranışını kazandırma.” (Bu yeterlik beş üniversitede yer almaktadır.)
- “Yaşam boyu öğrenmeye ilişkin olumlu tutum geliştirir.” (Bu yeterlik 13 üniversitede yer almaktadır.)
- “Hayat boyu öğrenmeyi ilke edinen bireyler olabilme.”
- “Hayat boyu öğrenmenin önemini benimseyerek, alanıyla ilgili bilim, teknoloji ve çağdaş konular hakkında gelişmeleri takip edebilir.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- (...) “Kişisel ve mesleki gelişimine yönelik gereksinimleri belirleyerek hayat boyu öğrenme faaliyetlerini sürdürür.”

- “Sosyal Bilgiler alanıyla ilgili bilgileri eleştirel bir gözle değerlendirebilir, öğrenmeyi yönetebilir, yönlendirebilir ve yaşam boyu öğrenme yetkinliği kazanabilir.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Yaşam boyu öğrenme için gerekli bilgiye ulaşma yollarını bilir.”
- “Bilgiye ulaşma yollarını etkin bir şekilde kullanarak, yaşam boyu öğrenmeyle ilgili olumlu bir tutum geliştirir.”
- “Sosyal bilgiler eğitiminde yaşam boyu öğrenmeye ilişkin olumlu tutum geliştirir ve öğretmenlik mesleğine ilişkin becerileri edinir.”

Yaşam boyu öğrenme ile ilgili olabilecek yeterliklerin 30 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Üniversitelerin yeterlikleri benzer cümleler ile ifade ettiği görülmektedir. Yaşam boyu öğrenmenin bireylerin kendilerini hem kişisel hem de mesleki alanda geliştirmesine yol açan sürekli bir bilgi arayışı olduğu söylenebilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde öğretmen adaylarının yaşam boyu öğrenen bireyler olması yetiştirecekleri öğrencilere de bu yeterliği aşılayacakları anlamına geldiği söylenebilir.

Yabancı Dil

- “Alanı ile ilgili yabancı kaynakları takip edebilecek kadar yabancı dil bilgisine sahip olur.” (Bu yeterlik sekiz üniversitede yer almaktadır.)
- (...) “En az bir yabancı dili kullanarak bilgi ve iletişim teknolojileri alanındaki bilgileri izler ve meslektaşları ile iletişim kurar.”
- “Bir yabancı dili en az Avrupa Dil portföyü B1 düzeyinde kullanarak Sosyal Bilgiler alanındaki bilgileri izler ve meslektaşları ile iletişim kurar.” (Bu yeterlik altı üniversitede yer almaktadır.)
- “Bir yabancı dili kullanarak sözlü ve yazılı iletişim kurar.”
- “Yeterli seviyede genel kültüre sahip olmak.” (anadil, yabancı dil vb).
- (...) “Temel yabancı dil (İngilizce) bilgisine sahip olabilme.”
- “Bir yabancı dili günlük yaşamında ve mesleki gelişiminde kullanabilir.”

Yabancı dil ile ilgili olabilecek yeterliklerin 19 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Üniversitelerin yabancı dil yeterliğini içermesi sosyal bilgiler öğretmenliğinde yabancı dil eğitiminin öne çıkarılması açısından önemlidir. Buradan da üniversitelerin, öğretmen adaylarını özel okullara yönelik hazırlamak istedikleri ya da yüksek lisans eğitimine yönlendirmek istedikleri düşüncesi çıkarılabilir. Özel okullarda yabancı programların

varlığı nedeniyle öğretmenlerin de İngilizce bilmesi bir gerekliliktir. Aynı şekilde yüksek lisans eğitiminde de İngilizce bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma Kültürü Kazandırma

- “Sosyal Bilgiler eğitime ilişkin sorunları belirleyerek bilimsel araştırma yapabilme.”
- (...) “Bilgiyi üretme ve bilgiye ulaşma yollarını, bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerini bilir ve sınıf içi uygulamalarında kullanır.” (Bu yeterlik dokuz üniversitede yer almaktadır.)
- “Bilgiye ulaşma yollarını aktif bir şekilde kullanır.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan nitel ve/ya nicel bilimsel araştırmalarda veri toplama, bu verileri uygun yöntemlerle değerlendirme ve bu yöntemleri karşılaştırabilmeye ilişkin temel becerilere sahip olmak.”
- “Mesleki gelişimine yönelik uygulamalarda bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanabilir.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Mesleki gelişimine yönelik uygulamalarda ya da eğitimle ilgili karşılaştığı sorunların çözümünde bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanabilir.”
- “Sosyal Bilgiler eğitimi alanında bir araştırma problemini tasarlayıp, araştırma tekniklerine uygun olarak sonuçlandırır.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal Bilgiler eğitime ilişkin sorunları belirleyerek bilimsel araştırma yapabilme.”
- “Alana yönelik bilimsel tartışmaları izler, bu çerçevede bilimsel sorgulama yoluyla yorum yapar.”
- “Alanı ile ilgili ileri düzeydeki bir çalışmayı bağımsız olarak yürütebilme.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili bilimsel ve alana ilişkin yenilikleri takip eder.”
- “Sosyal bilgiler alanında bir konu ile ilgili bilimsel verileri toplayarak yorumlar.”
- “Alanında araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanabilme.”

- “Alanında özgün araştırmalar yapar.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Alanıyla ilgili yurt içi ve dışında yapılan bilimsel araştırmalar ışığında özgün bilimsel araştırmalar yapar.”
- “Alanıyla ilgili bilgileri eleştirel bir gözle değerlendirir, öğrenmeyi yönlendirir ve ileri düzey çalışmaları bağımsız olarak yürütür.”
- “İleri araştırma yöntemleri konusunda öğrendiklerini uygular.”
- “Sosyal Bilimlerde bilimsel yöntemlere dayalı bir araştırma ve rapor yazabilme.”
- “Bilimsel bilginin üretimiyle ilgili yöntemleri tartışır.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)

Araştırma kültürü kazandırma ile ilgili olabilecek yeterliklerin 36 üniversitede yer aldığı görölmektedir. Bu yeterlik alanının öğretmen adaylarının araştırma yürütebilme ya da bir araştırmaya katkıda bulunabilmeleri yönünden değerlendirildiğinde mesleki gelişimlerine yardımcı olabileceği düşünölmektedir.

Atatürk İlke ve İnkılaplarını Benimseme

- “Atatürk İlke ve İnkılâplarına bağlı, demokrasiye inanan, Türk milli, manevi, ahlaki ve kültürel değerlerinin bilincinde olan ve bunlara mesleğinde duyarlılık gösteren bir öğretmen olur.” (Bu yeterlik 10 üniversitede yer almaktadır.)
- “Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, demokrasiye inanan, Türk milli, manevi, ahlaki ve kültürel değerlerinin bilincinde olan ve bunlara mesleğinde duyarlılık gösteren bir öğretmen olur sosyal ve kültürel etkinliklere katılır.”
- “Atatürk ilke ve devrimlerinin toplumun siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik alanda gelişimine etkilerini ve önemini açıklayabilme.”
- “Atatürk İlke ve İnkılâplarına bağlı, çağdaş, demokratik, laik, ülkesini koruyan ve geliştiren, milletine sahip çıkan, insan haklarına saygılı, doğayı koruyan, ayrımcı olmayan, gelenek ve göreneklerine bağlı, değerlerine sahip çıkan bireyler olabilme.”
- “Atatürk ilke ve inkılaplarına (...) ilişkin konuların öğretime yönelik uygulamalar yapar.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)

- “Atatürk ilke ve devrimlerinin dayandığı temel esaslar ile Türk Devriminin tarihi anlamını, toplumun siyasal, sosyal ve kültürel alanda gelişimine etkilerini ve önemini bilir ve bunları öğrencilere kavratılabilir.”
- “Türk Milli Eğitiminin amaçlarını ve Atatürk İlke ve Devrimlerini benimsemiş bireyler olur.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Atatürk ilke ve inkılaplarının dayandığı temel esaslar ile Türk inkılabının tarihi anlamını, toplumun siyasal, sosyal ve kültürel alanda gelişimine etkilerini, önemini ve öğrencilere kavratılabileceği yöntem ve teknikleri bilir.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal bilgiler öğretiminde ele aldığı konuları Atatürk ilke ve inkılaplarının dayandığı temel esaslar ile ilişkilendirebilir.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Atatürk ilkelerini Türkiye Cumhuriyeti’nin en temel niteliği olması bakımından içselleştirebilme.”
- “Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrayabilme.”

Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme ile ilgili olabilecek yeterliklerin 25 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Atatürk ilke ve inkılapları, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının özel amaçları arasında da yer almaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sahip olması gereken temel yeterlik alanlarından biri olduğu söylenebilir.

Öğrenciyi Tanıma

- (...) “İlköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin gelişim özelliklerini ve öğrenme biçimlerini bilir.” (Bu yeterlik 10 üniversitede yer almaktadır.)
- “Öğrencilerin gelişim ve öğrenme özellikleri konusunda bilgi sahibi olma ve ailelerle iş birliği yapabilme.”
- “Sosyal Bilgiler programını ve bu programın öğretiminde kullanılan belli başlı öğretim yöntem, teknik ve stratejilerini çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak uygulayabilme.”
- “Öğretmenin rehberlik görevlerini ve öğrenciyi tanıma yollarını kavramak.”

- “Öğretmenin rehberlik görevlerini ve öğrenciyi tanıma yollarını kavrar. Öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve fiziksel gelişimini destekleyerek öğretim süreciyle ilişkilendirir.”
- “Öğrencilere başarılı bir şekilde nasıl yeteneklerini kullanacaklarını ve okul içinde veya dışındaki çeşitli ortamlarda kendilerinden bekleneni karşılamak için bilgiyi nasıl kullanacaklarını öğretir.”
- “Çocukların gelişim, öğrenme özellikleri ve güçlüklerinin bilgisine sahiptir.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “İlköğretim 6-8. sınıf öğrencilerinin gelişim özelliklerini anlama.”
- “Öğrencilerin gelişim, öğrenme özellikleri ve güçlükleri ile ilgili bilgi sahibidir.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)

Öğrenciyi tanıma ile ilgili olabilecek yeterliklerin 20 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Öğretmen adaylarının bu yeterlikler yoluyla, öğrencilerin gelişim özelliklerine, yeteneklerine ve becerilerine yönelik faaliyetler belirleyebilecekleri düşünülmektedir. Bu sayede de öğrencilerin kendilerini olumlu bir okul ortamına ait hissetmesi sağlanabilir.

Öğrenme - Öğretme Süreci

- “İstenen bilgilerin öğretilmesi için gerekli süreci planlama becerisini kazanır.”
- (...) “İlköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun planlama yapabilir ve uygulayabilir.” (Bu yeterlik 10 üniversitede yer almaktadır.)
- “Eğitim uygulamaları için gerekli çağdaş teknikleri ve araçları kullanabilme becerisi.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Öğrenme öğretme sürecini planlayabilme.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Öğretim yöntem, teknik ve stratejileri alanında bilgi sahibi olur ve bu dersle ilgili materyaller tasarlar ve bunları etkin bir şekilde kullanır.”
- “Sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili öğretim programlarını, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirme yaklaşımlarını bilerek öğretim sürecini planlar.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “İstenen bilgilerin öğretilmesi için gerekli süreci planlama becerisini kazanır.”

- “Alana özgü öğretim-öğrenme sürecini tasarlamak.”
- “Program içerisinde almış olduğu bilgi ve beceriler ile belirli bir dersi planlamak, işlemek ve değerlendirmek.”
- “Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik strateji, yöntem ve tekniklerini etkili biçimde kullanabilir.” (Bu yeterlik dört üniversitede yer almaktadır.)
- “Öğrencilerin gelişim özelliklerini, bireysel farklılıklarını; konu alanının özelliklerini ve kazanımlarını dikkate alarak en uygun öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini uygular.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal Bilgiler eğitimi için belirlenen kazanımların özelliğine uygun öğrenme-öğretme sürecini planlar ve uygular.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Çeşitli öğrenme tekniklerini kullanarak içeriği anlama becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur.”
- “Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin gelişim özelliklerini ve öğrenme biçimlerine uygun etkili planlama ve uygulama yapar.”
- “Çağdaş öğretim yöntemlerini öğrenme-öğretme süreçlerinde uygulayabilme.”
- “Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik strateji, yöntem ve teknikleri etkili biçimde kullanabilir.”
- “Alanındaki öğrenme ve öğretme kuramlarını öğrenme-öğretim sürecinde kullanır.”
- “Öğretim sürecinde çevre/kurum ve kuruluşlardan yararlanır.”
- “Öğretim sürecini planlama bilgi ve becerilerine sahip olur.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)

Öğrenme – öğretme süreci ile ilgili olabilecek yeterliklerin 39 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Üniversitelerin Bologna yeterliklerinde yüksek oranda öğrenme – öğretme süreci yeterliliği yer aldığı görülmektedir. Bu yeterlik alanı, öğretmen adaylarında öğrencilere yönelik öğrenme hedefleri oluşturma, öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma, bir çalışma planı hazırlama ve uygulama gibi açılardan ortak yeterlikler beklemektedir.

Alan Bilgisi

- “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanıyla ilgili öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde alan bilgisine sahip olur.” (Bu yeterlik 10 üniversitede yer almaktadır.)
- “Tarih, coğrafya, sosyoloji ve vatandaşlık bilgilerini sosyal bilgiler eğitimine uygulama becerisi.”
- “Sosyal Bilgiler dersinin amaç, kavram, içerik ve tarihini açıklayabilir.”
- “Tarih disiplinine ilişkin alan bilgisine sahip olabilme.”
- “Coğrafya alanına özgü temel kavramları, bunların oluşum koşullarını, gelişim aşamalarını ve özelliklerini tanımlar.”
- “Sosyal Bilgiler eğitiminin tarihsel gelişimi, sosyolojik ve felsefi temelleri ve sosyal bilgiler eğitiminde var olan yeni teori, yaklaşım ve kavramlar hakkında bilgi sahibi olur.”
- “Öğrenim süreci içinde mesleği ile ilgili alan bilgisini teorik ve uygulamalı olarak kazanabilme.”
- “Sosyal bilgilerin temel yaklaşımlarını ve sosyal bilimlerin temel alanlarını açıklayabilme.”
- “Sosyal Bilgiler alanıyla ilgili terimler ve kavramlar arasındaki ilişkileri kavrar.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal bilgileri oluşturan disiplinler ile ilgili temel bilgi ve kavrayışa sahip olur.”
- (...) “Tarih, coğrafya, ekonomi, demokrasi, vatandaşlık, hukuk gibi sosyal bilim alanlarına ilişkin konuların öğretimine yönelik uygulamalar yapar.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği alanıyla ilgili öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde sosyoloji, sosyal psikoloji, antropoloji, tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi, siyaset, ekonomi, hukuk, arkeoloji, sosyoloji, sosyal psikoloji, antropoloji, siyaset vb. konularda bilgi sahibi olur.”
- “Sosyal Bilgileri oluşturan disiplinler ile ilgili temel, güncel, kuramsal, olgusal ve metodolojik bilgiye sahip olur.”
- “Sosyal bilimleri oluşturan disiplinlere ilişkin temel bilgileri edinir.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)

- “Tarih, coğrafya, sosyoloji ve vatandaşlık bilgilerini tanır ve sosyal bilgiler eğitiminde kullanır.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Coğrafyanın insan çevre etkileşimini ele alan bir disiplin olduğunu bilerek çevrenin korunmasında insana önemli bir görev düştüğünü öğrencilerine kavratılma.”
- “Sosyal bilgiler öğretimi alanında yeni yaklaşımlar hakkında bilgi sahibi olabilme.” (Bu yeterlik dört üniversitede yer almaktadır.)
- “Tarih disiplinine ilişkin alan bilgisine sahip olabilme.”
- “Sosyal Bilim disiplinleri olan ekonomi, psikoloji, siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji, coğrafya, tarih, arkeoloji, sanat tarihi, hukuk ve diğer sosyal bilim dallarının yapısını bilim karakterini ve araştırma yöntemlerini kavrar.”
- “Sosyal Bilgiler alanındaki son gelişmeleri takip edebilecek alan bilgisine ve alanıyla ilgili kavram bilgisine ve kavramlar arası ilişkileri transfer edebilme bilgisine sahiptir.”
- “Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin ihtiyaç duyduğu Sosyal Bilgiler alan bilgisini öğrencilere aktarır.”
- “Sosyal bilimlerin temel kavram ve ilkelerini açıklama.”
- “Sosyal Bilgiler Eğitiminde yeterli bilgi birikimine sahip olabilme.”
- “Sosyal Bilgileri oluşturan disiplinler (tarih, coğrafya, sosyoloji vb.) ile ilgili temel bilgi ve becerilere sahip olmak.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Alanıyla ilgili bilgileri ve bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.”
- “Tarih, coğrafya, sosyoloji ve vatandaşlık bilgilerini sosyal bilgiler eğitimine uygulama becerisi.”
- “Tarih, coğrafya, felsefe vb. sosyal bilgiler ve eğitim alanlarıyla ilgili konulara ilişkin bilgi birikimine sahip, uzmanlık düzeyinde edinilen kuramsal ve uygulama bilgilerini geliştirebilir ve farklı alanlardaki bulgularla birleştirerek yeni bilgiler üretebilir.”
- “Sosyal bilgiler eğitimini destekleyen tarih, coğrafya, sosyoloji, antropoloji, siyaset bilimi gibi sosyal bilim disiplinlerine ilişkin teorik bilgiler kazanır.”
- “Sosyal bilgilerin temellerini kavrayabilme.”
- “Yeterli düzeyde alan bilgisine sahip olur.”

Alan bilgisi ile ilgili olabilecek yeterliklerin 49 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Üniversitelerin sosyal bilgiler lisans programındaki Bologna yeterliklerinin en çok alan bilgisine odaklandığı görülmektedir. Üniversitelerin öğretmen adaylarından ortak beklentisinin alan bilgisi olduğu söylenebilir.

Özel Eğitim ve Kaynaştırma Öğrencileri

- “Özel eğitime gereksinim duyan öğrencileri dikkate alan uygulamalar yapabilme.”
- “Özel gereksinimli ve dezavantajlı öğrencilerin gereksinimlerini karşılayan kapsayıcı bir öğretim süreci planlar.”
- “Öğretimi, özel eğitim ve kaynaştırma eğitimine ihtiyacı olan öğrencilere göre planlama ve uygulama yetkinliğine sahip olur.”

Özel eğitim ve kaynaştırma öğrencileri ile ilgili olabilecek yeterliklerin 3 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Bu yeterlik alanı üniversitelerin Bologna sayfalarında en az yer verilen alan olmasıyla dikkat çekmektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının özel eğitim ve kaynaştırma öğrencilerinin de ihtiyaçlarını kapsayabilecek şekilde öğretim gerçekleştirebilmeleri yeterlikleri kazanmaları önemlidir. Bologna sayfalarında bu yeterlik alanına sahip olan üniversitelerin, öğretmen adaylarının sınıflarında özel eğitim ve kaynaştırma öğrencisi bulunma durumunda onların ihtiyaç duydukları desteği sağlayabilmelerini bekledikleri söylenebilir.

Liderlik ve İş Birliği

- “Eğitim uygulamalarında disiplin içi ve disiplinlerarası takım çalışması yapabilme becerisi.” (Bu yeterlik altı üniversitede yer almaktadır.)
- “Bireysel ve grup çalışmalarında sorumluluk alır.” (Bu yeterlik yedi üniversitede yer almaktadır.)
- “Toplumla iş birliği yaparak liderlik rolü üstlenebilme.”
- “Bireysel ve grup çalışmalarında görev alarak sorumluluklarını etkin bir şekilde yerine getirir.”
- “Bireysel olarak kendi alanında ve diğer alanlarda iş birliği içinde etkin çalışmak.”

- “Eğitimle ilişkili tüm konularda bireysel olarak inisiyatif alır, bağımsız ve takım halinde çalışabilir, gerektiğinde içinde bulunduğu gruplara liderlik eder.”
- “Okul, aile ve toplumla etkin bir şekilde iş birliği yapabilir.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Öğrencilerin eğitim-öğretim kurum ve ortamlarındaki gelişimini desteklemek amacıyla paydaşlarla etkili iletişim kurma ve iş birliği yapabilme.”
- “Alanı ile ilgili uygulamalarda karşılaşılan ve öngörülemeyen karmaşık sorunları çözmek için bireysel ve ekip üyesi olarak sorumluluk alabilme.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Uygulamada karşılaşılan sorunları çözmek için bireysel ve ekip üyesi olarak sorumluluk alır.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Karşılaştığı sorunların çözümünde bireysel ve grup olarak sorumluluk alma.”
- “Alanında bağımsız ve iş birliğine dayalı çalışmalar yapar.”
- “Çeşitli kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapabilir, ilgili kişi ve kurumları bilgilendirebilme; düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini yazılı ve sözlü olarak aktarabilme yetkinliğine sahip olur.”
- “Bireysel ve grup çalışmalarında sorumluluk alır ve alınan görevi etkin bir şekilde yerine getirir.”

Liderlik ve iş birliği ile ilgili olabilecek yeterliklerin 29 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Üniversitelerin bu yeterlik alanıyla birlikte öğretmen adaylarını iş birliği, eğitim yönetimi, okul liderliği ve sosyal çalışmalar yoluyla okul içinde ve dışında desteklemeyi amaçladığı söylenebilir.

Dijital ve Teknolojik Yeterlikler

- “Hem otantik hem de teknolojik olanaklardan yararlanarak planlama, öğretim ve ölçme değerlendirme sürecine yönelik yenilikçi araç ve gereçler tasarlayabilme.”
- “Bilgi ve İletişim Teknolojilerini Sosyal Bilgiler öğretiminde etkin şekilde kullanabilme becerisine sahip olur.” (Bu yeterlik yedi üniversitede yer almaktadır.)
- “İlköğretim için gerekli olan yöntem ve teknikleri bilir, gerekli olan materyalleri kullanabilme beceresini kazanır.”

- “Sosyal Bilgiler öğretim sürecine yönelik temel araç gereçler ile yeni eğitim teknolojilerini tanır ve kullanabilir.”
- “Sosyal Bilgiler eğitiminde yeni teknolojilerden yararlanabilme.”
- “Etkili öğretme öğrenme süreçleri oluşturmak için uygun öğrenme materyallerini kullanır/tasarlar/geliştirir.”
- “Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini tanır ve kullanır.”
- “Alanının gerektirdiği düzeyde bilgisayar yazılımı ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini ileri düzeyde kullanabilme.”
- “Bilişim ve iletişim teknolojilerini etkin olarak kullanır.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal bilgiler öğretim sürecine yönelik temel araç gereçler ile yeni eğitim teknolojilerini tanır ve kullanabilir.”
- “Sosyal Bilgiler öğretiminde bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin şekilde kullanabilme becerisine sahip olur.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Alanı için gerekli olacak düzeyde bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanır; mesleki uygulamalarına etkili bir şekilde entegre eder.”
- “Sosyal bilgiler dersi öğretim programındaki kazanımlara ve öğrencinin gereksinimlerine uygun materyal geliştirir.”
- “Sosyal Bilgiler öğretim programındaki kazanımlara uygun olan basılı, görsel ve teknolojik materyalleri belirler ve bunları etkili kullanır.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Etkili öğretme-öğrenme süreçleri oluşturmak için uygun öğretim materyallerini kullanma, bilişim teknolojilerinden de yararlanarak yaratıcı ve yenilikçi materyaller tasarlama ve geliştirebilme.”
- “Alanının gerektirdiği en az Avrupa Bilgisayar Kullanma Lisansı İleri Düzeyinde bilgisayar yazılımı ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanabilme.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Bilgi ve iletişim teknolojilerini alanında etkin bir şekilde kullanabilme.”
- “Bilgi teknolojilerini öğretim sürecine katar.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal bilgiler eğitiminde alanının gerektirdiği bilgisayar yazılımı ile birlikte bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanabilir.”

- “Temel bilgisayar (...) bilgisine sahip olabilme.”
- “Bilgi ve iletişim teknolojilerini Sosyal Bilgiler öğretiminde etkin şekilde kullanabilme becerisine sahip olur.”
- “Konu alanına ve öğrencinin gereksinimlerine uygun materyal geliştirir.”

Dijital ve teknolojik yeterlikler ile ilgili olabilecek yeterliklerin 35 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Üniversitelerin yarısından fazlasının Bologna yeterliklerinde dijital ve teknolojik yeterlik alanına yer verdiği görülmektedir. Üniversitelerin bu yeterlik alanıyla birlikte öğretmen adaylarının teknolojiyi öğrenme ortamlarına adapte ederek öğretim tasarlayabilmelerini ve kendilerini bu alanda geliştirmelerini bekledikleri söylenebilir.

Öğrenme Ortamları Oluşturma

- “Öğretim sürecinde öğretim programı doğrultusunda öğrenme ortamını planlayıp düzenleyebilir.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Öğretim sürecinde Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı doğrultusunda aktif ve yapılandırmacı öğrenmeye dayalı öğrenme etkinlikleri planlayarak etkili ve güvenli öğrenme ortamları hazırlar.”
- “Öğrenme-öğretme ortamını öğrencilerin bireysel gelişim özelliklerine (fiziksel, duyuşsal, bilişsel ve psiko-motor) uygun şekilde düzenleyebilir.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Öğrencilerin gelişimsel özelliklerine, hazır bulunuşluk düzeylerine uygun, bireysel farklılıkları dikkate alan sağlıklı ve güvenli eğitim/öğretim ortamları oluşturabilme.”
- “Alanıyla ilgili kaynakları kullanarak çocuklar için etkili öğrenme ortamları hazırlayabilir.”
- “Öğrenme ve öğretme sürecini zenginleştirebilmek için uygun öğrenme ortamları tasarlayabilir.”

Öğrenme ortamları oluşturma ile ilgili olabilecek yeterliklerin 10 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Çok az sayıda üniversitenin bu yeterlik alanına sahip olduğu görülmektedir. Olumlu bir öğrenme ortamının sınıftaki etkileşimi yoluyla öğrenci başarısını artıracığı düşünülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde üniversitelerin öğrenme ortamları oluşturmaya yönelik yeterlikler beklemesi önemlidir.

Değerlendirme ve Raporlaştırma

- “Öğretmenlik mesleği ve alanıyla ilgili pedagojik bilgi ve becerilere sahip olur, çağdaş öğretim yöntem ve tekniklerini ve ölçme-değerlendirme yöntemlerini bilir ve uygular.” (Bu yeterlik beş üniversitede yer almaktadır.)
- (...) “Sosyal Bilgiler eğitimi alanı ile ilgili edindiği bilginin doğasını, kaynağını, sınırlarını, doğruluğunu, güvenilirliğini ve geçerliliğini değerlendirebilecek yeterliliğe sahip olur.”
- “Sosyal Bilgiler eğitiminde çoklu değerlendirme yapabilme.”
- “Kendi ulusal tarihinin toplumsal, ekonomik ve politik konuları hakkında değerlendirmeler yapar.”
- “Alanıyla ilgili öğretim programlarını ve kullanılmakta olan ölçme ve değerlendirme yöntemlerini bilir ve uygular.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Sonuç ve süreç ölçme-değerlendirme yöntem/teknik ve araçlarını etkin ve amacına uygun olarak kullanarak öğrencilerin bireysel gelişimini izleyip değerlendirebilir.”
- “Sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili olay ve olguları bilimsel yöntemleri kullanarak değerlendirir.”
- “Farklı ölçme-değerlendirme yöntem ve araçlarını etkin olarak kullanarak öğrencilerin bireysel gelişimini izleme ve değerlendirebilme.”
- “Öğrencilerinin kazanımlarını farklı ölçme ve değerlendirme yöntemleri kullanarak çok yönlü değerlendirir.”
- “Alanında edindiği ileri düzeydeki bilgi ve becerileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirebilme.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Çocukların kazanımlarını farklı yöntemler kullanarak çok yönlü değerlendirir.
- “Sosyal bilgiler öğretmenliği ile ilgili gelişmeleri bilimsel yöntem ve teknikleri kullanarak çok yönlü değerlendirme.”
- “Sosyal Bilgiler alanı ile ilgili konularda strateji, politika ve uygulama planları geliştirebilme ve elde edilen sonuçları, kalite süreçleri çerçevesinde değerlendirebilme.”
- “Konu alanına ve öğrencinin gereksinimlerine uygun öğrencinin kazanımlarını farklı yöntemler kullanarak çok yönlü değerlendirir.”

Değerlendirme ve raporlaştırma ile ilgili olabilecek yeterliklerin 21 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Üniversitelerin bu yeterlik alanıyla birlikte, öğretmen adaylarından öğrencilerin sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ne ölçüde ulaştığını belirleme sürecine dair yeterlik kazanmalarını beklediği söylenebilir.

Öz Değerlendirme

- “Kendi öz değerlendirmesini yapabilir.” (Bu yeterlik beş üniversitede yer almaktadır.)
- “Kendi kendine öğrenme becerisi kazanarak, öğrendiği bilgileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirebilme.”
- “Öz değerlendirme yapar.” (...)
- “Kendi öz değerlendirmesini yaparak, bireysel ve grup çalışmalarında sorumluluk alır.” (Bu yeterlik dört üniversitede yer almaktadır.)
- “Kendi kendine öğrenme becerisi kazanarak, öğrendiği bilgileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirme.”

Öz değerlendirme ile ilgili olabilecek yeterliklerin 12 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Bu yeterlik alanı, öğretmen adaylarının kendi öğrenme süreçleri ve öğrenme çıktıları hakkında öz değerlendirme yaparak güçlü ve zayıf yönlerini keşfetmesine olanak tanır. Bologna yeterliklerinde öz değerlendirme yeterlikleri bulunan üniversitelerin, öğretmen adaylarından kendi performanslarını değerlendirerek mesleki gelişimlerine katkıda bulunmalarını beklediği söylenebilir.

Disiplinlerarası Bakış Açısı Kazandırma

- “Disiplinlerarası çalışmalar yürütebilecek, dersini farklı disiplinlerle ve alanlarla ilişkilendirebilecek düzeyde Türkçe, biyoloji, tıp, matematik, medya, güzel sanatlar vb. gibi alanlarda genel kültüre sahip olur.” (Bu yeterlik yedi üniversitede yer almaktadır.)
- “Disiplinlerarası yaklaşımla çalışabilme becerisi kazanır.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal bilimler bilgilerini sosyal bilgiler eğitimine uygulama becerisi.”

- “Sosyal Bilgiler alanında özümstedikleri bilgiyi ve problem çözme yeteneklerini, disiplinlerarası çalışmalarda uygulayabilir.”
- “Temel Coğrafya özelliklerinin, sosyal bilgilerin diğer alanlarını oluşturan tarih, vatandaşlık gibi alanlarla ilişkisini, bu alanların ortak bakış açısıyla değerlendirir.”
- “Sosyal Bilim disiplinleri olan ekonomi, psikoloji, siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji, coğrafya, tarih, arkeoloji, sanat tarihi, hukuk ve diğer sosyal bilim dallarının yapısını bilim karakterini ve araştırma yöntemlerini kavrar.”
- “Sosyal bilgiler eğitiminin amaçları doğrultusunda sosyal bilimlerin alt dallarına yönelik bilgi, beceri ve değerleri kavrayabilme.”
- “Sosyal Bilgilerin disiplinlerarası özelliği çerçevesinde konuyla ilgili disiplinleri bütünleştirerek olay ve konulara tematik yaklaşabilme bilgi ve becerisini geliştirir.”
- “Bütünleşik bir alan olan Sosyal Bilgilerde disiplinlerarası perspektifi kazanır.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Geçmişten günümüze dünyada yaşanan ekonomik, beşeri, doğal ve bölgesel sorunları diğer bilim disiplinleriyle bağ kurarak doğru tespit edebilme.”
- “Alanında özümsemediği bilgileri ve problem çözme yeteneğini disiplinlerarası çalışmalarda uygulayabilir.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında edindiği bilgiyi günlük hayatla ve diğer disiplinlerle ilişkilendirir.”
- “Sosyal Bilgiler eğitimi alanı ile ilgili disiplinlerarasındaki etkileşimi kavrayabilme.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Temel sosyal bilim dersleriyle Sosyal Bilgiler arasındaki ilişkiyi kavrayabilme.”

Disiplinlerarası bakış açısı kazandırma ile ilgili olabilecek yeterliklerin 21 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi, içerisinde birçok farklı sosyal bilim disiplinlerini barındırması nedeniyle üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmen adaylarından disiplinlerarası bakış açısı yeterliğini kazanmalarını bekledikleri söylenebilir.

Düşünme Becerileri

- “Bilimsel ve analitik düşünme becerilerine sahip olur.” (...) (Bu yeterlik dokuz üniversitede yer almaktadır.)
- “Olaylara bilimsel açıdan bakma becerisi kazanır.”
- “Sosyal bilgiler alanıyla ilgili bilgileri eleştirel bir gözle değerlendirebilir.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Kronoloji, nedensellik, değişim-dönüşüm, uzlaş, çatışma gibi kavramlar çerçevesinde olay ve olgular hakkında neden-sonuç ilişkisini kullanarak eleştirel bir bilinç oluşturur.”
- “Eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik bilimsel araştırmaları değerlendirebilecek ve öğretim aşamasında kullanacağı materyali tasarlayabilecek bilgi birikimine sahip olur.”
- “Türkiye özelinde toplumsal, kültürel, ekonomik, politik vb. olanaklar ve sorunlar bağlamında yansıtıcı sorgulamalar yapabilme.”
- “Öğrencilerinin yorumlama, değerlendirme, eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesi amacıyla bireysel ve grup etkinlikleri düzenlemek.”
- “Sosyal Bilgilerde yoruma açık konularda eleştirel düşünme ve empati kurabilme becerileri edinir.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal Bilgiler eğitimi konularında edindiği bilgileri; eleştirel bir yaklaşımla değerlendirir.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Eleştirel düşünebilen, çevreye ve dünya sorunlarına duyarlı, düşünerek karar verebilen etkin vatandaş becerilerine sahip olur.”
- “Öğrencilerde eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerinin gelişimi için uygun yöntem ve teknikleri kullanma.”
- “Yeniliklere ve yeni fikirlere açık olmak ve yeni fikirler üretebilme becerisi kazanmak.”
- “Edindiği bilgi ve becerileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirir.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)

Düşünme becerileri ile ilgili olabilecek yeterliklerin 25 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Üniversitelerin Bologna sayfalarında düşünme becerilerine ait yeterliklerin zihinsel faaliyetler yoluyla bilgiyi işleme, yorumlama, karar verme gibi

alanlarda toplandığı görülmektedir. Üniversitelerin bu yeterlik alanıyla birlikte öğretmen adaylarının daha iyi öğrenen ve öğretmen olmalarını amaçladıkları söylenebilir.

Mesleki Gelişim ve Etik

- “Mesleki ve etik sorumluluk bilincini kazanır.” (Bu yeterlik sekiz üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal Bilgiler alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel ve etik değerleri gözeterek bu değerleri öğretebilir ve denetleyebilir.”
- “Sosyal Bilgiler eğitime ilişkin toplumsal, bilimsel ve etik değerlere sahip olabilmek.”
- “Sosyal Bilgiler öğretmenliğinin gerektirdiği, öğretmenlik meslek bilgisi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olur.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Öğrenim süreci içinde öğretmenlik meslek becerisini kazanabilme.”
- “Mesleği ile ilgili görev, hak ve sorumluluklarını düzenleyen mevzuata uygun davranır.”
- “Sosyal Bilgiler öğretmenliği için gerekli meslek becerisini kazanır.”
- “İyi insan ve iyi vatandaş olma bağlamında mesleki ve etik sorumluluk bilincine sahiptir. Alanıyla ilgili görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin, yasa, yönetmelik ve mevzuata uygun davranış biçimlerini özümser.”
- “Sosyal bilgiler öğretimine ilişkin kişisel ve mesleki gelişimini yönlendirebilir.”
- “Birey ve öğretmen olarak görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin mevzuatı kavrayarak bu mevzuat ile birlikte mesleki etik ilkelere uygun davranır.”
- “Demokrasi, insan hakları, toplumsal, bilimsel ve mesleki etik değerlere uygun davranır.” (Bu yeterlik dört üniversitede yer almaktadır)
- “Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak mesleki ve kültürel anlamda etik değerleri gözetir.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel ve etik değerleri gözetir ve bunları öğretme ve denetlemede yetkinlik gösterir. İhtiyaçları belirler, öğrenimini yaşam boyu değerlendirmeye çalışır.”

- “Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, uygulanması ve sonuçlarının duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel, kültürel ve etik değerlere uygun hareket etme.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “İyi insan ve iyi vatandaş olma bağlamında mesleki ve etik sorumluluk bilincine sahiptir. Alanıyla ilgili görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin, yasa, yönetmelik ve mevzuata uygun davranış biçimlerini özümser.”
- “İnsan hakları ve çocuk haklarını dikkate alarak, toplumsal, bilimsel ve mesleki etik değerlere uygun davranır.”
- “Temel etik kuralları, mesleğin sınırlılıkları ve mesleği ile ilgili yasal konuları değerlendirir.”
- “Mesleki ve bilimsel etik bilincine sahip olabilmek.”
- “Sosyal bilgiler öğretimine ilişkin kişisel ve mesleki gelişimini takip edebilir.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Etik davranışlar ve sosyal sorumluluk ile ilgili bilgi ve becerilerini en üst düzeyde kullanır.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen ulusal ve evrensel duyarlıklara, demokrasiye, insan haklarına, toplumsal, bilimsel ve mesleki etik değerlere uygun davranır.”
- “Alanı ile ilgili verilerin toplanması, yorumlanması, duyurulması aşamalarında toplumsal, bilimsel ve etik değerleri gözetir ve bunları öğretme ve denetlemede etkinlik gösterir.”

Mesleki gelişim ve etik ile ilgili olabilecek yeterliklerin 38 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Mesleki gelişim ve etik yeterlik alanının kaliteli bir eğitim verilmesi ve öğrencilere iyi değerleri aşıl原因an yeterlikler içerdığı söylenebilir. Üniversitelerin yarısından fazlası Bologna yeterliklerinde mesleki gelişim ve etik yeterlik alanına yer vermektedir. Bu bağlamda üniversitelerin öğretmen adaylarından akademik ve mesleki açıdan iyi yeterliklere sahip olmalarının yanı sıra mesleki etik bilgisine de sahip olmalarını bekledikleri söylenebilir.

İletişim ve Sosyal Etkinlik

- “Türkçe’yi kurallarına uygun düzgün ve etkili kullanabilme ve öğrencilerle ve meslektaşları ile sağlıklı iletişim kurabilme becerisine sahip olabilme.” (Bu yeterlik 10 üniversitede yer almaktadır.)
- “Etkili iletişim kurabilme becerisi kazanır.”
- “Sosyal ve kültürel etkinliklere katılır.” (Bu yeterlik beş üniversitede yer almaktadır.)
- “Etkili iletişim becerilerine sahip olabilme.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Alanı ile ilgili anlama, anlatma, yorumlama, değerlendirme, farkında olma, girişimci olma, iletişim kurma, bireyi tanıma gibi temel becerileri kazanabilme.”
- “Toplumsal sorumluluk bilinciyle yaşadığı sosyal çevre için mesleki proje ve etkinlikler yapar.”
- “Öğrencileriyle, öğretmen arkadaşlarıyla, okul yönetimi ve ailelerle etkili ve sağlıklı iletişim kurabilme.”
- “Türkçe’yi kurallarına uygun ve etkili kullanabilme becerisine sahip olur.” (Bu yeterlik dört üniversitede yer almaktadır.)
- “Bireysel çalışma becerisi ve bağımsız karar verebilme yetisine sahip, öz güveni gelişmiş, iletişim becerisi yüksek bireyler olur.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Öğrenci, meslektaş, aile ve eğitimin diğer paydaşlarıyla yazılı ve sözlü olarak etkili bir iletişim ve iş birliği kurar; paydaşlarla birlikte sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikler düzenler.”
- “Sözlü ve yazılı iletişim becerileri kazanır.” (Bu yeterlik dört üniversitede yer almaktadır.)
- “Öğrencilerle, velilerle ve ilgili diğer bireylerle etkili iletişim kurar.”
- “Toplumsal sorumluluk bilinci ile yaşadığı sosyal çevre için proje ve etkinlikler düzenleyebilme ve bunları uygulayabilme.”
- “Toplumsal sorumluluk bilinciyle yaşadığı sosyal çevre için mesleki proje ve etkinlikler planlar, uygular; dış görünüş, tutum, tavır ve davranışlarıyla topluma örnek olur.”

- “Sosyal yaşamda sözel ve yazılı iletişimi etkili biçimde kullanır.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Toplumsal sorumluluk bilinciyle yaşadığı sosyal çevre için mesleki ve sosyal proje ve etkinliklere katılır, proje ve etkinlikler planlar ve uygular.”
- “Sanatsal ve kültürel etkinliklere etkin olarak katılır.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Alanı ile ilgili konularda ilgili kişi ve kurumları bilgilendirebilme; düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini yazılı ve sözlü olarak aktarabilme.”

İletişim ve sosyal etkinlik ile ilgili olabilecek yeterliklerin 41 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Üniversitelerin sosyal bilgiler lisans programındaki Bologna yeterliklerinin yüksek oranda iletişim ve sosyal etkinlik alanından yeterlik bekledikleri söylenebilir. Bu yeterlik alanında yüksek oranda anadili doğru ve etkili kullanma yeterliklerinin yer aldığı söylenebilir. İletişim ve sosyal etkinliklerin sosyal ve duygusal öğrenme için bir temel oluşturacağı düşüncesiyle üniversitelerin öğretmen adaylarından bu yeterlik alanına sahip olmalarını beklediği söylenebilir.

Problem Çözme

- “Sosyal bilgiler alanında bilimsel araştırma yöntemleri rehberliğinde bağımsız olarak araştırma yürütmek ve raporlaştırmasını yapmak.”
- “Sosyal Bilgiler-Toplum-Çevre ilişkisini bilir, toplum ve çevre sorunlarına çözüm arar, mesleki ve günlük yaşamında kullanır.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal Bilgiler öğretmenliğinin problemlerinin tanımlama, eleştirel bakabilme ve çözme becerisi kazanır.”
- “Sosyal bilgiler eğitimi alanında tanımlanmış bir hedef doğrultusunda bir süreci çözümleme ve tasarlama becerisi.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Öğrencilerde eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma ve problem çözme becerilerinin gelişimi için uygun yöntem ve teknikleri kullanır.”
- “Kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşlerini ifade eder, çözüm önerileri üretir.”

- “Sosyal, ekonomik, teknolojik ve bilimsel alanlardaki gelişmeleri takip eden, Dünya sorunlarının temel nedenlerini anlayarak bu sorunların çözümlerine katkıda bulunmaya çalışan bireyler yetiştirebilme.”
- “Toplumsal sorunlara duyarlı ve bu sorunlara çözüm üretebilecek özelliklere sahip olur.”
- “Sosyal bilgiler dersinde öğrencinin kazanımlarını farklı yöntemler kullanarak çok yönlü değerlendirir.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Yaşadığı yüzyılın sorunları hakkında mesleği ile ilgili olarak kendini yenileme becerisini kazanır.”
- “Kendi alanında ve diğer alanlardaki eğitim sorunlarını tespit eder ve çözüme yönelik öğrenme-öğretme süreçleri tasarlar.”
- “Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciyi gerçek yaşama hazırlayacak problemleri seçer ve bunların etkin çözümü hakkında alternatifler sunar.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Sosyal bilgiler eğitimi alanında eğitim problemlerini tanımlar, modeller ve çözer.” (Bu yeterlik üç üniversitede yer almaktadır.)
- “Bilimsel bakış açısını ve bilimsel yöntemi mesleki yaşamında problemlerin çözümü için bir ilke haline getirebilme.”
- “Uygulamalarda karşılaşılan sorunları çözmek amacıyla bilimsel çalışmalar yapar.”
- “Kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşlerini ifade eder, çözüm önerileri üretir.”
- “Sosyal Bilgiler eğitimi alanıyla ilgili sorunları tanımlar, analiz eder, kanıtlara ve araştırmalara dayalı çözüm önerileri geliştirir.”
- “Toplumsal sorumluluklar üstlenerek toplumsal sorunların çözümünde aktif rol alır.”
- “Kendi alanında karşılaştıkları sorunlara çözüm getirme becerisi gösterir.” (Bu yeterlik iki üniversitede yer almaktadır.)
- “Toplumsal sorumluluk bilinciyle yaşadığı sosyal çevre için mesleki ve sosyal proje ve etkinliklere katılır, proje ve etkinlikler planlar ve uygular.”
- “Sosyal bilgiler eğitimi alanında eğitim problemlerini tanımlama, modelleme ve çözme becerisi.”

- “Ulusal ve uluslararası çağdaş sorunları saptar ve bu sorunlara karşı duyarlı davranış gösterir.”
- “Toplumsal sorunları fark edebilme bunların çözümünde etkin rol oynayabilme.”

Problem çözme ile ilgili olabilecek yeterliklerin 31 üniversitede yer aldığı görülmektedir. Bu yeterlik alanı, öğretmen adaylarının bir problem durumu kurma ve çözme süreçlerini kapsamaktadır. Bu süreçler; bir problem durumunu yorumlama, modelleme, araştırma, uygulama ve çözümleri etkili bir şekilde iletme olarak düşünülebilir. Araştırmadaki üniversitelerin yarısından fazlası bu yeterliği öğretmen adaylarından beklemektedir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programlarının Yeterliklerine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenliği programlarının yeterliklerine ilişkin görüşlerin belirlenmesini amaçlayan alt problemde, katılımcılara “*Sosyal bilgiler öğretmenliği program yeterliklerinin benzerlikleri ve farklılıkları hakkında ne düşünüyorsunuz?*” sorusu yönlendirilmiştir. Bu soruda EK 2’de yer alan “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Program Yeterlikleri” belgesi öğretmen eğitimcileri ile paylaşılmıştır. Katılımcıların görüşlerinin kategorilere göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 3

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programlarının Yeterliklerine İlişkin Görüşler

Temalar	Kategoriler	Katılımcılar
Sosyal Bilgiler	Benzerlik göstermektedir	K2, K3, K6, K8, K9, K10
Öğretmenliği	Kısmen benzerlik göstermektedir	K4, K5, K7
Program	Benzerlik göstermemektedir	K1
Yeterlikleri		

Katılımcıların program yeterliklerine ilişkin verdikleri yanıtlar üç kategoride toplanmıştır. Bunlar: Benzerlik göstermektedir, Kısmen benzerlik göstermektedir ve Benzerlik göstermemektedir şeklinde olmuştur. Bu soruya verilen cevapların önemli görülen kısımları öğretim elemanlarının kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Benzerlik göstermektedir

“Benzerlik göstermektedir” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, üniversitelerin sahip oldukları yeterliklerin genel olarak karşılaştırıldığında ortak

yönlerinin oldukça fazla olduğunu belirtmişlerdir. Belirli bir branşa yönelik öğretmen yetiştirildiği için o branşa yönelik içerik, sınırlar ve yaklaşımın ortaklaşmasının da bir gereklilik olduğunu belirtmişlerdir.

K2: “Farklı okulların sosyal bilgiler lisans yeterliklerine baktığım zaman, aslında birbirine benzer olduğunu görüyorum. Benzer olmasa bile yapılan yeterlilikle ilgili eğitim sürecinin %90 aynı olduğunu, buradan farklı sonuçlara da ulaşmanın mümkün olmadığını düşünüyorum.”

K3: “Genel olarak karşılaştırıldığında ortak yönlerin oldukça fazla olduğu gözüküyor ama bu içeriklerin geliştirilmesi konusunda bir süreç var. Bir üniversite bu tür içerikleri geliştirmeye çalıştığı zaman başka üniversitelerin ne yaptığını inceliyor ve oradan kendisine alabileceği içerikleri belirliyor. Bazen aynısını alıyor, bazen değiştiriyor. Bu nedenle burada yazılan içeriklerin ne kadar üniversitenin kendi özgün içerikleri yansıtıp yansıtmadığı konusunda soru işaretleri var kafamda ama ortak yönlerin genel olarak fazla olduğunu söyleyebiliriz.”

K6: “Aslında aralarında çok büyük bir fark yok. Genel olarak YÖK’ün vermiş olduğu çerçeve dâhilinde kendilerince adapte etmişler.”

K8: “Genel olarak birbirine benziyor. Zaten öyle olması gerekir diye de düşünüyorum. Öğretmen yetiştirme ile ilgili hangi becerilere, bilgilere sahip olmaları gerekir az çok aynı.”

K9: “Bütün üniversitelerde hazırlanan yeterlik alanlarının benzer olduğu düşünüyorum. Belirgin, keskin, büyük farklılıklar yok. Sadece aynı anlamı içeren farklı kelime ve cümleler kullanılmış.”

Kısmen benzerlik göstermektedir

“Kısmen benzerlik göstermektedir” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, üniversitelerin genel içerik açısından benzerlik gösterdiğini ama bazı üniversitelerin daha özelleştirilmiş yeterlik ifadelerine yer verdiğini belirtmişlerdir.

K4: “Program yeterliklerini incelediğimde, genel olarak öğretmen eğitim kurumunda öğretmenleri eğitirken üzerinde durduğumuz alan bilgisi, meslek bilgisi, genel kültür kapsamında yeterliklerin yer aldığını görüyorum. İfadeler değişiklik gösterse de genel çerçeve bu bağlamlardan oluşuyor. Burada dikkatimi çeken şu oldu; bazı üniversiteler bunları daha genel ifadelerle anlatırken bazıları daha özelleştirilmiş yeterlik ifadelerine yer vermişler. (...) Bazı üniversiteler kendi kadrolarını, akademik yapılarını biraz yansıtmışlar. (...) Doğal olarak da fakültelerin kendi sosyal bilgiler eğitimi

anlayışlarına bu yeterliliklere yansıtıkları ve bunun da oldukça doğal olduğunu düşünüyorum.”

K5: “Ben genellikle maddeleri çok teknik buldum. Aslında bu MEB'in öğretmen yeterliklerinde de öyle, üniversitelerin öğretmen yeterlikleri de öyle. Teknik derken sadece pedagojik vurgular çok fazla. Yöntem, teknik, ölçme ve değerlendirme... Aslında içlerinde en farklı Ankara. Ankara Üniversitesinin yeterliklerine bakınca çok bariz bir anlayış farkının olduğunu da düşündüm. Daha kapsayıcı ve daha sosyal bilgiler felsefesine uygun yeterlikler belirlediklerini düşündüm açıkçası. Tam yeterli mi tartışılır ama gerçekten en iyisi onun olduğunu düşündüm.”

K7: “Farklı üniversitelerin program yeterliliklerine, program çıktılarına baktığımız zaman birbirinden tabii farklı. Genel olarak üniversitelerde ders programları, program çıktıları hazırlarken hem öğretmenlik mesleğinin yeterlik alanlarına hem de farklı üniversiteler ne yapmış, nasıl bir program çıktısı hazırlamış onlara da bakıyoruz mümkün olduğunca. Dolayısıyla farklı olan küçük nüanslar var. Çok büyük farklılıklar açıkçası göremiyorum. Şöyle de bir durum var; bir miktarda farklı olmalı çünkü her üniversitenin hoca kapasitesi farklı. Aslında dikkat çeken bir unsur her hocanın çalışma alanları, doktora yeterlilik alanları birbirinden farklı olabildiği için öne çıkan program çıktıları da bir miktar farklı olabilir açıkçası. Böyle olmasından da yanayım.”

Benzerlik göstermemektedir

“Benzerlik göstermemektedir” görüşü, bir öğretmen eğitimcisi tarafından bildirilmiştir. Bu görüşe göre, üniversiteler arasındaki program yeterliklerinin değiştiği ve bunun olumlu bir durum olmadığı belirtilmiştir. Bir öğretmen yetiştirilirken ülkenin her yerinde görev yapabilecek şekilde yetiştirilmesi gerektiği için standart yeterliklere yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

K1: “İncelediğim kadarıyla üniversiteler arasındaki program yeterliklerinin değiştiğini görüyorum. Ben öğretmen eğitimcisi olarak olumlu bakmıyorum açıkçası. Çünkü bir öğretmen yetiştğinde ülkenin her yerinde görev yapabilir durumda olmalı. Dolayısıyla ülkenin doğusunda ya da daha taşra bir üniversitede eğitim alan öğretmen gidip batıda ya da daha gelişmiş bir şehirde öğretmenlik yapabilir. O yüzden ben şundan yanayım; daha standart yeterlikler. Bunların daha sadeleştirilip daha standartlaştırılması taraftarıyım açıkçası.”

Öğretim elemanlarının sosyal bilgiler öğretmenliği programı yeterliklerinin benzerlikleri ve farklılıklarına ilişkin görüşleri incelendiğinde çoğunluğun benzerlik göstermektedir görüşünde olduğu anlaşılmaktadır. Öğretim elemanlarının “Benzerlik

göstermektedir” kategorisi üzerine vurgu yaptıkları, “Benzerlik göstermemektedir” görüşünü ise bir öğretmen eğitimcisinin savunduğu görülmektedir. SBÖ programındaki dersler YÖK tarafından hazırlanıp üniversitelere sunulduğu için üniversiteler arasındaki yeterliklerin benzerlik göstermesi de normaldir. YÖK’ün 2020 yılında alınan eğitim fakültelerine özerklik kararıyla üniversitelere yetki paylaşımı yapması olumlu bir sonuç olarak görülmektedir.

Farklı Üniversitelerdeki Program Yeterliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusunda katılımcılara “*Sizce farklı üniversitelerin program yeterlikleri aynı mı olmalı yoksa programların kendi kültürlerini (programın vizyonu, misyonu, öğretim elemanlarının eğitsel anlayışlarını vb.) yansıtan farklılıkları içermeli midir?*” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar incelenerek aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 4

Üniversitelerin Sahip Olması Gereken Program Yeterliklerine İlişkin Görüşler

Temalar	Alt Kategoriler	Katılımcılar
Farklı Üniversitelerdeki Program Yeterlikleri	Standart yeterliklere yer verilmeli	K1, K3, K9
	Resmi bir kurum tarafından belirlenen çerçeve etrafında üniversiteler programlarına ekleme yapabilmeli	K2, K4, K6
	Esnek yeterlik programları olmalı	K5, K7, K8, K10

Katılımcıların farklı üniversitelerdeki program yeterliklerine ilişkin verdikleri yanıtlar üç kategoride toplanmıştır. Bunlar: Standart yeterliklere yer verilmeli, Resmi bir kurum tarafından belirlenen çerçeve etrafında üniversiteler programlarına ekleme yapabilmeli ve Esnek yeterlik programları olmalı şeklinde olmuştur. Bu soruya verilen cevapların önemli görülen kısımları öğretim elemanlarının kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Standart yeterliklere yer verilmeli

“Standart yeterliklere yer verilmeli” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, yeterliklerin üniversitelere göre farklılaşmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Programın vizyonu, misyonu, öğretim üyelerinin eğitsel anlayışları gibi farklılıkların öğretmen

yeterliklerine bence çok fazla yansımaması gerektiğini belirterek öğrencilerin üniversitedeki eğitim süreçleri boyunca bu kültürü kazanabileceklerini belirtmişlerdir.

K1: “Ankara Üniversitesi’nin yetiştirdiği öğretmen Ankara’da mı görev yapıyor sadece? Gerekli durumlarda ülkenin farklı şartlara sahip bölgelerinde öğretmenlik yapabilecek yetkinlikte olmalıdır. Bu yüzden standartlaştırılması taraftarıyım.”

K3: “Yeterlikler anlamında bakıldığında bence farklılaşmamalı. Bir üniversitede okuyan bir öğretmen adayı zaten o üniversite içerisinde eğitim süreçlerine katılarak kurumun kültürünü, duyarlılıklarını kazanabilir diye düşünüyorum. Bunun yanı sıra programın vizyonu, misyonu, öğretim elemanlarının eğitsel anlayışları gibi farklılıklar öğretmen yeterliklerine bence çok fazla yansımamalı.”

K9: “Bütün üniversitelerin program yeterliliklerinin aynı olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bütün üniversiteler öğretmen adayı yetiştiriyorlar, bütün üniversitelerden mezun olan öğretmen adayları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan öğrencilerimizi, çocuklarımızı yetiştiriyorlar. Dolayısıyla her birimizin ele aldığı kriterler aynı olmalı.”

Resmi bir kurum tarafından belirlenen çerçeve etrafında üniversiteler programlarına ekleme yapabilmeli

“Resmi bir kurum tarafından belirlenen çerçeve etrafında üniversiteler programlarına ekleme yapabilmeli” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, yeterliklerde belirli anlamda bir bütünlüğün olurken aynı zamanda üniversitelerin kendi programlarındaki vizyonunu yansıtabilmeleri gerektiğini belirtmişlerdir. Örneğin; Amerika’da NCSS tarafından belirli temalar ya da yeterliklerin verildiğini, o yeterlikler etrafında eyaletlerin ya da üniversitelerin kendi yeterliklerini çizbildiği ifade edilmiştir.

K2: “Tek tipleştirilmiş bir lisans programı, sosyal bilgiler öğretmen havuzunun niteliğini artırmadı. Ben bunun sakıncalı olduğunu düşünüyorum. Her üniversite belli standart ortak koşullar olmakla beraber farklı modeller, değişik vizyonlar-misyonlar oluşturulabilir.”

K4: “Benim kendi görüşüm tabii ki genel anlamda bir bütünlük beraberlik sağlanabilir. Bunu şey gibi düşünebiliriz Amerika’daki NCSS. Belli temalar ya da yeterlikler veriliyor, o yeterlikler etrafında eyaletler ya da üniversiteler kendi yeterliklerini çizebiliyorlar. Öyle bir bağlantı kurabiliriz diye düşünüyorum.”

K6: “Millî Eğitim Bakanlığı temel bir çerçeve sunsa, o çerçeveden üniversiteler kendilerine göre bir öğretmen yetiştirse güzel olur. Benim önerim bu.”

Esnek yeterlik programları olmalı

“Esnek yeterlik programları olmalı” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, üniversitelerin yeterlikler açısından daha serbest ve esnek olabilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Üniversitelerin sahip oldukları imkan ve akademik kadronun burada önemli bir etken olduğu görüşlerde belirtilmiştir. Dersi veren öğretmen eğitimcisinin programını uygulanabilirliğine sunduğu fırsatlar, üniversite yönetiminin, mevcut fiziksel ortamın, kampüsün bulunduğu yerin ve şehrin olanakları doğrultusunda oluşturulan yeterlik programlarının yararlı olabileceği görüşü belirtilmiştir.

K5: “Aslında farklı olmalı olabilmeli, esnek olmalı diye düşünüyorum. Şunu da belirteyim, bu farklılık tesadüfi bir farklılık olmamalı. 2017/2018 müfredat değişimi vardı ya orada bir olay yaşadım. Araştırma görevlisi olduğum için burada teknik işlerle de uğraşıyorum, idari işlerle diyelim. Bir anlamda şöyle bir süreç yaşadık; eski süregelen derslerimizi nasıl bu yeni müfredata uyarlayabiliriz? Aslında hiçbir şeyimizi değiştirmeden nasıl yeni bir program uyguluyormuş gibi yapabilirizi planladık. Maalesef -miş gibi yapma bizde çok yaygın bir alışkanlık. Şu dersleri bu yeni müfredatın içinde hangi dersin adı altında vermeye devam edebiliriz gibi uyarlamalar yaptık aslında.”

K7: “Bence farklılıklar çok önemli. Farklı da olabilmeli çünkü hocalar kendi yapabilecekleri çerçevede o programların asgari ortak noktalarını, programların hedeflerini çok daha rahat belirleyebilecek.”

K8: “Üniversitelerin kendi kültürünü göstermesi açısından farklılıklar olmasını istiyorum.”

K10: “Benzer özellikler olabilir ama aynı özellikleri taşımasının, aynı özelliklerin sıralanmasının doğru olacağını düşünmüyorum. Çünkü hoca profilleri farklılık arz ediyor. Kabaca, aynı ürün ortaya çıkarabiliriz ama bu ürünü burada öğretmen olarak düşünelim. Bu üründe farklılıklar oluşacaktır. Bunun nedeninin de hoca profili olabileceğini düşünüyorum. (...) Genel itibariyle benzerlik taşıyabilir programlar. Ciddi farklılıkları değil ama belli başlı farklılıkları taşıyabileceğini düşünüyorum.”

Öğretim elemanlarının farklı üniversitelerdeki program yeterlikleri aynı mı olmalı yoksa programların kendi kültürlerini yansıtan farklılıkları içermeli midir sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde öğretim elemanlarının görüş ayrılığı yaşadığı görülmektedir. K5, K7, K8 ve K10 “Esnek yeterlik programları olmalı” kategorisinde görüş bildirirken kalan altı katılımcı ise “Standart yeterliklere yer verilmeli” ve “Resmi bir kurum tarafından belirlenen çerçeve etrafında üniversiteler programlarına ekleme

yapabilmeli” kategorilerinde görüş bildirmiştir. Öğretim elemanları, YÖK veya YÖK ile benzer yapıda bir sistemin devam etmesi gerektiği konusunda görüş belirtmiştir.

Öğretmen Eğitimcilerinin Kendi Görev Aldıkları Üniversitelerdeki Yeterlikler ile MEB Yeterlikleri Arasındaki İlişkiye Dair Görüşleri

Araştırmanın üçüncü sorusunda katılımcılara “*Görev aldığınız programdaki yeterliklerin MEB Öğretmen Yeterlikleri ile örtüştüğünü düşünüyor musunuz?*” sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplar incelenerek aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 5

Öğretim Elemanlarının Kendi Görev Aldıkları Üniversitelerdeki Program Yeterliklerine İlişkin Görüşleri

Temalar	Alt Kategoriler	Katılımcılar
Üniversite Program Yeterlikleri	Örtüşüyor	K1, K2, K5, K7, K8, K9
	Kısmen örtüşüyor	K3, K4, K6,
	Örtüşmüyor	K10

Kısmen örtüşüyor ve Örtüşmüyor şeklinde olmuştur. Bu soruya verilen cevapların önemli görülen kısımları öğretim elemanlarının kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Örtüşüyor

“Örtüşüyor” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri; yeterliklerin doğrudan MEB yeterliklerini temel alarak hazırlandığını o yüzden de üniversite yeterliklerinin MEB yeterlikleri ile örtüştüğünü belirtmişlerdir.

K1: “Benim görev aldığım programdaki yeterliliklerin MEB öğretmenlik yeterlikleri ile teorik açıdan örtüştüğünü düşünüyorum. Ben, girdiğim derslerde öğretmen adaylarının Milli Eğitim’in öğretmen yeterliklerinin esaslarını karşılayan bir eğitim aldıklarını düşünüyorum.”

K5: “Aslında yeterlikler doğrudan MEB yeterliklerinden alınmış. O yüzden hani uyumlu değil de birebir aynı.”

K7: “Milli Eğitim Bakanlığı öğretmen yeterliliklerini gayet detaylı açıklamış. Alan eğitimi bilgisi ve mevzuat bilgisi ile. Zaten biz çıktılarını oluşturmada önce tüm bunları inceleyerek programlarımızı oluşturuyoruz. Artı olarak YÖK’ün bize sunmuş olduğu bir sosyal bilgiler lisans eğitim programı var. Bu program bizi bağlayıcı bir şey.

Dolayısıyla ortak nokta kendiliğinden zaten oluşuyor. Görünüm olarak uyumlu olduğunu düşünüyorum.”

K8: “Onlar göz önünde bulundurularak hazırlandı. Öğrencinin alan bilgisine sahip olması, mesleki becerilerinin olması, dersi planlaması, öğrenme ortamını düzenlemesi, ölçme-değerlendirme vs. Yani bunların hepsi MEB yeterliklerine göre düşünüldü. Milli Eğitim yeterliklerini özellikle şu anki program açısından yetersiz gördüğüm yerler var. Bizimki biraz daha pratik.”

K9: “Evet, örtüştüğünü düşünüyorum. Örneğin, öğretim sürecini planlama ve değerlendirme, sosyal bilgileri oluşturan disiplinlere ilişkin kavram ve beceri ve değerleri bilmek gibi bunlar Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu genel alan yeterliklerinde de var özel alan yeterliklerinde de var. Örneğin “Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki güncel gelişmeler ve uygulamaları takip eder.” ifadesi Milli Eğitim Bakanlığı hazırladığı yeterlikler içerisinde mesleki gelişim yeterlik alanı içerisinde yer alır. Yani bunları karşılaştırdığımızda birebir aynı ifadeler olmayabilir ama içerik olarak birbirleriyle örtüştüğünü söyleyebilirim.”

Kısmen örtüşüyor

“Kısmen örtüşüyor” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, üniversitelerinde yer alan yeterliklerin MEB yeterlikleri ile bazı konularda örtüşürken bazı konularda farklılaştığını belirtmişlerdir. Örneğin bir öğretmen eğitimcisi, öğretmenlik meslek bilgisi yeterliklerinin MEB yeterliklerinde daha az yer alırken kendi üniversitesindeki yeterliklerde daha çok yer aldığını belirtmiştir.

K3: “Kendi üniversitemin MEB yeterlikleri ile örtüşen yönleri var ama örtüşmeyen yönleri de var. Genel olarak örtüşen yeterlikler: öğretim sürecinin planlaması-uygulanması, iş birliği, iletişim becerileri gibi daha teknik boyutta ele alınan yönler. Bizim program yeterliklerimizde alanına özgü araştırmalar yapmak, ileri araştırma yöntemlerini kullanmak gibi bir beceriye birazcık daha belirgin bir vurgu yapıldığını görüyorum. Buna dair bir içeriğin Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri’nde çok fazla yer almadığını görüyorum. Bu alanda bir farklılaşma var.”

K4: “Bizde sanırım 36 tane yeterlik maddesi vardı bunların mesela 22 tanesi tutum ve değerlerle ilişkiliydi, 5 tanesi mesleki beceriler ile ilişkiliydi, 7 tanesi de mesleki bilgi ile ilişkiliydi. Yani kendi programıma baktığımda tabii ki örtüşüyor ama örtüşmesine rağmen ağırlık olarak tutum ve değerleri daha ön planda görüyorum.”

K6: “Evet, örtüştüğünü düşünüyorum. Belli durumlarda açıklar var. Mesela MEB özel alan yeterliklerinde daha derine gidiyor. Biz özel alan yeterliklerinde yüzeysel

kalıyoruz. Üniversitenin yüzeysel kalması da çok normal. Birebir örtüşme yok tam olarak ama bakıldığında MEB’in öngördüğü özel alan yeterliklerini belli düzeyde kavradıklarını görebiliyoruz.”

Örtüşmüyor

K10: “Bizim üniversitenin programına baktım çok kaba bir şekilde açıklanmış. Genel ifadeler kullanıyor. Genel ifadelerin kapsamadığını söylemek zor oluyor ancak detaylandırılmamış. Bu nedenle de kapsayıcılığının olmadığını söyleyebilirim.”

Öğretim elemanlarının kendi görev aldıkları programdaki yeterliklerin MEB öğretmen yeterlikleri ile karşılaştırılmasına yönelik görüşleri incelendiğinde “Örtüşüyor” kategorisinde katılımcılar arasında diğer kategorilere göre daha fazla görüş bildirildiği görülmüştür. Öğretim elemanları, program yeterlikleri ile MEB yeterliklerinin örtüştüğünü, üniversitelerin MEB’in belirlemiş oldukları yeterliklere uygun öğretmen yetiştirmeyi amaçladığı söylenebilir. Örneğin, K1 bu örtüşmenin teorik açıdan örtüştüğünü belirtmiştir. Girdiği derslerde öğretmen adaylarının öğretmen yeterliklerinin esaslarını karşılayan bir eğitim verdiklerini dile getirmiştir. Kağıt üzerinde MEB yeterlikleri ve üniversite yeterlikleri arasında bir örtüşme söz konusu olduğunu belirtmiştir. Üniversiteler kendi yeterliklerini oluştururken MEB yeterliklerini inceleyerek MEB’in istediği öğretmen profiline uygun yeterlik hazırlamaktadır. Bu yeterliklere uygun dersler verilmektedir ancak bu dersler uygulama eksikliği nedeniyle teorik boyutta kalmaktadır. K5, K7, K8 ve K9 üniversite yeterlikleri hazırlanırken MEB yeterliklerin ön plana alınarak hazırlanması sebebiyle yeterlikler arasında bir örtüşme olduğunu belirtmişlerdir.

K3, K4 ve K6 kendi görev aldıkları üniversite yeterlikleri ile MEB yeterliklerinin kısmen örtüştüğünü belirtmişlerdir. K3, kendi görev aldığı üniversitenin yeterliklerinin MEB yeterlikleri ile örtüştüğünü ama MEB yeterliklerinin araştırmaya yönelik yeterlik maddelerine yer vermediğini belirtmiştir.

2017 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü sorusunda katılımcılara “*2017 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?*” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruda EK 3’de yer alan “Öğretmen Yeterlikleri İnceleme Formu” öğretim elemanları ile paylaşılmıştır. Verilen cevaplar incelenerek aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 6

2017 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine İlişkin Görüşler

Temalar	Alt Kategoriler	Katılımcılar
Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri	MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış	K1, K3, K5, K7, K9
	MEB yeterlikleri daha kapsayıcı hazırlanırsa özel alan yeterliklerine gerek duyulmaz	K3
	MEB yeterlikleri genel ve kapsayıcı ifadeler içeriyor	K2
	Yeterlikler amacı dışında algılanmaktadır	K2
	Yeni yeterlik maddeleri eklenmeli	K4, K6, K8, K10

Not: Öğretim elemanları birden fazla kategoriye ait tanımlamalarda bulunmuşlardır.

Tablo incelendiğinde katılımcıların SBÖ özel alan yeterliklerine ilişkin verdiği yanıtlar beş kategoride toplanmıştır. Bunlar: MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış, MEB yeterlikleri daha kapsayıcı hazırlanırsa özel alan yeterliklerine gerek duyulmaz, MEB yeterlikleri genel ve kapsayıcı ifadeler içeriyor, Yeterlikler amacı dışında algılanmaktadır ve Yeni yeterlik maddeleri eklenmeli şeklinde olmuştur.

Bu soruya verilen cevapların önemli görülen kısımları öğretim elemanlarının kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış

“MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, bu yeterliklerin öğretmenler için doğru ve yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

K1: “Ben MEB’in hazırladığı yeterlikleri yerinde buluyorum. Güzel şeyler beklenmektedir ama şurada bir sıkıntı var. Yetiştirilen öğretmenler o beklentiyi karşılayacak şekilde yetiştiriliyor mu? (...) Burada iş nereye düşüyor? Öğretmen yetiştiren kurumların öğretmen yetiştirme süreçlerine ve eğitim fakültelerine düşüyor.”

K3: “Genel olarak MEB öğretmen yeterliklerinin oluşturduğu çerçevenin her bir boyutta yeterli bir içeriği yansıttığını düşünüyorum.”

K7: “Genel olarak çok güzel, hazırlayanların emeğine sağlık. Çok detaylı, birçok program yeterliliklerine göre gerçekten iyi ve detaylı hazırlanmış.”

K9: “Milli Eğitim Bakanlığı’nın öğretmen yeterlikleri projesini hazırlayan, onların performans göstergelerini ifadelerini yazanlardan biri ben olduğum için ve

alışmalarında da bulunduğum için yeterli olduğunu düşünüyorum. Ayrıntılı olarak gözden geçirildi. Her biri bir öğretmende bulunması gereken nitelikleri en ayrıntısına kadar düşünülerek yazılmış ifadeler.”

MEB yeterlikleri daha kapsayıcı hazırlanırsa özel alan yeterliklerine gerek duyulmaz

“MEB yeterlikleri daha kapsayıcı hazırlanırsa özel alan yeterliklerine gerek duyulmaz” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcisi, eğitimin sahip olduğu boyutların kazandırabileceği yeterliklerin ana hatlarıyla çizildikten sonra farklı öğretmenlik branşlarına uyarlanabileceğini ama orada içerik ve yöntemlerin değişebilir olabileceğini belirtmiştir.

K3: “Öğretmenlik Mesleği Genel Alan Yeterlikleri’nin genel çerçevesinin çok iyi bir şekilde, her programa uyabilecek şekilde çizilirse özel alan yeterliklerine ihtiyaç olmadığını düşünüyorum.”

MEB yeterlikleri genel ve kapsayıcı ifadeler içeriyor

K2: “2017 öğretmen yeterlikleri çok genel, kapsayıcı yeterlik ifadelerine yer verdi. Mesleki bilgi, beceri, tutum ve değerler yeterliklerinin çok genel kapsayıcı şekilde ifade edildiğini düşünüyorum.”

Yeterlikler amacı dışında algılanmaktadır

“Yeterlikler amacı dışında algılanmaktadır” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcisi, yeterliklerin öğretmen performans göstergelerine yönelik olarak oluşturulduğu belirtmiştir.

K2: “Oluşturulma sebebi performansa dayalı öğretmen. Öğretmen bu yeterliklerine göre bir performans puanına sahip olacak ve bu performans puanına göre insan kaynaklarındaki rolü değişecek, maaşı değişecek, belki hizmet puanı değişecek ya da yıllık aldığı bazı skorlar değişecek. Buna yönelik hazırlandığı için çok işlevsel olduğunu düşünmüyorum.”

Yeni yeterlik maddeleri eklenmeli

“Yeni yeterlik maddeleri eklenmeli” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri; MEB yeterliklerine teknoloji ve uzaktan eğitim, mesleki beceri gibi alanlarında yeni yeterlik ifadelerinin eklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

K4: “Öğretmenlik yeterliklerinin özellikle teknoloji boyutu, uzaktan eğitim ile ilgili boyutlarının geliştirilebilir olduğu düşünüyorum. Biraz daha teknoloji ve değişen dünya koşullarını yeterliliklere adapte edebilmemiz gerekiyor.”

K6: “Tutum ve Değer kısmı zaten o kadar geniş ki. Milli, manevi ve evrensel değerler dediğinizde o kadar geniş ki ve bu değer kısmının ben hep kalkması gerektiğini düşünüyorum. Bana göre etik gelmeli işin içine. Değer değil de etik gelmeli.”

K8: “Mesleki beceri konusunda çok ciddi sıkıntı var. Yani bilgiyi veriyor fakat uygulama az olduğu için beceri kazanılmıyor. Dört yıllık lisans programında tek tek baktım teorik ders saati uygulama ders saatinden daha fazla gidiyor.”

K10: “Mesleki Beceri altında “öğrenme ortamları oluşturma” diyoruz. Altını bir şekilde doldurmak gerektiğine inanıyorum ben. “Öğretme öğrenme sürecini yönetmek...” Bunları detaylandırılmamış başlıklar olarak görüyorum. Bunun altını üniversite doldursun, bunun altını hoca doldursun, okuyucu doldursun. Detaylandırılmamış, özensiz bir program görüyorum ben.”

Öğretim elemanlarının Öğretmenlik Mesleği Genel Alan Yeterliklerine yönelik görüşleri incelendiğinde “MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış” kategorisinde katılımcılar arasında diğer kategorilere göre daha fazla görüş belirtildiği görülmüştür.

“Yeni yeterlik maddeleri eklenmeli” kategorisinde de sık görüş bildirildiği görülmektedir. Örneğin, K4 teknoloji boyutunun yeterliklerde eksik kaldığını belirtmiştir. Teknoloji ve uzaktan eğitim gibi konular pandemi sürecinde sıklıkla gündeme gelmiştir. MEB yeterliklerinin de kendini bu alanlarda geliştirmesi gerektiği düşünülmektedir.

K2, “Yeterlikler amacı dışında algılanmaktadır.” görüşüne yer vermiştir. Yeterlikler bir işin gerekliliklerini içermektedir. K2 ise yeterliklerin, öğretmenlerin iş performansını değerlendirmek için kullanılan bir ölçüt olarak algılandığını belirtmektedir.

K3, “MEB yeterlikleri daha kapsayıcı hazırlanırsa özel alan yeterliklerine gerek duyulmaz.” ifadesini kullanırken K2 ise “MEB yeterlikleri genel ve kapsayıcı ifadeler içeriyor.” ifadesine yer veriyor. Bu iki kategorinin birbiri ile çelişkili olduğu görülmektedir. K3 yeterliklerin daha kapsayıcı hazırlanması gerektiğini savunurken K2 ise yeterliklerin kapsayıcı olduklarını belirtmiştir. K3 ve K2 elemanları bu soruda görüş ayrılıkları yaşamışlardır.

2017 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci sorusunda katılımcılara “2017 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruda

EK 3’de yer alan “Öğretmen Yeterlikleri İnceleme Formu” öğretim elemanları ile paylaşılmıştır. Verilen cevaplar incelenerek aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 7

2017 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Görüşler

Temalar	Alt Kategoriler	Katılımcılar
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri	MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış	K1, K7, K9
	Özel alan yeterlikleri iyi hazırlanmış bir çerçeve ama geliştirilebilir	K4, K5
	Özel alan yeterlikleri daha fazla sosyal bilgilere özgü yeterlik maddeleri içermeli	K3, K6, K10
	MEB yeterlikleri sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısına uygun değil	K2, K3, K8

Not: Öğretim elemanları birden fazla kategoriye ait tanımlamalarda bulunmuşlardır.

Tablo incelendiğinde katılımcıların SBÖ özel alan yeterliklerine ilişkin verdiği yanıtlar dört kategoride toplanmıştır. Bunlar: MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış, Özel alan yeterlikleri iyi hazırlanmış bir çerçeve ama geliştirilebilir, Özel alan yeterlikleri daha fazla sosyal bilgilere özgü yeterlik maddeleri içermeli, MEB yeterlikleri sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısına uygun değil şeklinde olmuştur.

Bu soruya verilen cevapların önemli görülen kısımları öğretim elemanlarının kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış

“MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, bu yeterliklerin öğretmenler için doğru ve yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

K1: “MEB’in yayınladığı alan yeterliklerinin doğru tespitler olduğunu hatta bizim yetişen öğretmenlerimizin mesleki bilgi, beceri, tutum ve değerlerden ziyade aslında alan bilgisinde yüklendikleri dikkatimi çekmekte benim.”

K9: “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerinin doğru ve kapsamlı bir şekilde belirlendiğini düşünüyorum. Eksik ya da ölçülemez, değerlendirilemez diye düşündüğüm bir yeterlik yok. Genel olarak olumlu bir bakış açısına sahibim diyebilirim.”

Özel alan yeterlikleri iyi hazırlanmış bir çerçeve ama geliştirilebilir

“Özel alan yeterlikleri iyi hazırlanmış bir çerçeve ama geliştirilebilir” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, sosyal bilgiler öğretmenliği özel alan yeterliklerinin iyi bir çerçeve olduğunu ama değişen dünya düzenine uygun olarak geliştirilebileceğini belirtmişlerdir.

K4: “Ben bu alan yeterliklerini anlamlı buluyorum ve iyi bir şekilde yazıldığını da yine düşünüyorum. Tabii geliştirilebilir, dünya değiştikçe bu yeterliklerin değişeceğini bunları içerisindeki maddelerin sayısının azaltılıp arttırılabileceğini, farklı maddelerin eklenebileceğini düşünüyorum.”

K5: “Sosyal bilgiler öğretmen yeterlikleri için şunu söyleyebilirim; bunlar iyi çerçeveler ama akademik özgürlük, sorgulama, kapsayıcılık, eleştirel düşünme bunların eksik olduğunu düşünüyorum.”

Özel alan yeterlikleri daha fazla Sosyal bilgilere özgü yeterlik maddeleri içermeli

“Özel alan yeterlikleri daha fazla Sosyal bilgilere özgü yeterlik maddeleri içermeli” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, yeterliklerin neredeyse diğer öğretmenlik branşlarına uygulanabilecek kadar genel ifadeler içerdiğini belirtmiştir. sosyal bilgiler alanına özgü yeterliklerin eksik olduğunu belirtmişlerdir.

K3: “Öğrenme-Öğretme Süreci” dışında sosyal bilgilere ait söyleyebileceğimiz bir başka bir şey varmış gibi de gelmiyor bana. Genel olarak alsanız diğer programlara da uygulasanız aynısını uygulayabileceğiniz bir içerik var gibi geliyor.”

K6: “Derse özel alan diyoruz ama sosyal bilgiler alanına özgü yeterlikler yok. Mesela teknoloji, dijital öğrenme, medya yeterlikleri yok. Nerede bu? Onu teknolojiye atıyorlar ya da genel alan yeterliklerinde teknolojiyi iyi kullanmak gibi başlık koyuyorlar oraya atıyorlar. Oysaki bu pandemi gibi süreçler bu derse özgü özel alan yeterliklerinin de olması gerektiği bize söylüyor. (...) Sosyal bilgilere özgü diyorsak, sosyal bilgilere özgü bir şeyin olması gerekir.”

K10: “Alan yeterliklerinde diyor ki “Sosyal bilgiler dersi öğretim sürecini planlayabilme.”, “Öğrenme ortamını düzenleyebilme.”, “Öğretme sürecinde materyaller ve kaynaklar kullanabilme.” Burada detaysızlık gözümüze çarpıyor.” (K10)

MEB yeterlikleri sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısına uygun değil

“MEB yeterlikleri sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısına uygun değil” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, yeterliklerin özellikle tarih, coğrafya ve vatandaşlık disiplinleri üzerinde yoğunlaştığını belirterek sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısının yeterliklerde yer almadığını belirtmişlerdir.

K2: “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri, alan bilgisi ile ilgili sosyal bilgilerin disiplinlerarası özelliğine çok uygun olmadığını düşünüyorum. Ağırlıklı olarak öğretmenden istenen yeterlikler, tarih ve coğrafya alan bilgisi özelinde sınırlı kalmış.”

K3: “Öğrenme-Öğretme Sürecinde” ikinci yeterlik alanına dört temel yeterlik belirlemiş. Türk tarihini oluşturan süreçler, kültürel mirasın korunması, öğrencilerin insan-yer-çevre etkileşimini sağlamaları, ekonomik faaliyetler ve demokratik yönetim anlayışı. Yani, bana aslında şöyle geliyor; sosyal bilgiler gibi kapsamlı bir içeriği tarih, coğrafya, ekonomi ve kısmen vatandaşlık ve siyasete indirgemiş gibi bir izlenim ediniyorum ama sosyal bilgiler bunun da dışında daha kapsamlı bir alan.”

K8: “Sosyal Bilgiler Özel Alan Yeterliklerinde Öğrenme-Öğretme Süreci’nde eksikler olduğunu düşünüyorum. Türkiye’de 80’li yıllardaki tarihi ve coğrafyayı siz hatırlar mısınız bilmiyorum. Bir ara 80 darbesinden sonra derslerde Milli Tarih, Milli Coğrafya diye dersler vardı. O zaman çok eleştirilmişti Milli Tarih, Milli Coğrafya. Olur mu böyle bir şey? Şu anda neredeyse ben onu görüyorum tarihte ve coğrafyada.”

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının SBÖ özel alan yeterliklerine yönelik görüşleri incelendiğinde “MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış”, “Özel alan yeterlikleri daha fazla sosyal bilgilere özgü yeterlik maddeleri içermeli” ve “MEB yeterlikleri sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısına uygun değil” kategorilerinde eşit sayıda görüş bildirildiği görülmektedir. “MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış” kategorisi ile Özel alan yeterlikleri daha fazla sosyal bilgilere özgü yeterlik maddeleri içermeli” ve “MEB yeterlikleri sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısına uygun değil” kategorilerinin anlam olarak birbirinin zıttı olduğu düşünülebilir. Bir tarafta MEB yeterliklerinin eksiksiz olduğu yönünde bir görüş varken bir taraftan da sosyal bilgilerin yapısına uygun olmadığı yönünde görüş bildirilmiştir.

Örneğin, K3 “Özel alan yeterlikleri daha fazla sosyal bilgilere özgü yeterlik maddeleri içermeli” kategorisinde sosyal bilgiler özel alan yeterliklerinin diğer programlara uygulanabilecek kadar genel yazıldığını belirtmiştir. Özel alan yeterliklerinde “Öğrenme-Öğretme Süreci” dışında sosyal bilgilere ait yeterliklerin yer almadığını, genel yeterlikler yazıldığını belirtmiştir. Bu kategoriden öğretim elemanlarının sosyal bilgiler özel alan yeterlikleri hazırlanırken daha detaylı, sosyal bilgiler özelinde hazırlanmış, derse özel alan yeterlikleri istedikleri sonucuna ulaşılmıştır. “MEB yeterlikleri sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısına uygun değil” kategorisinde ise öğretim elemanları sosyal bilgiler gibi birçok sosyal bilim disiplinlerinden beslenen

bir dersin tarih ve coğrafya ağırlıklı yeterlik programına sahip olmasını eleştirmişlerdir. Öğretim elemanlarının, sosyal bilgiler özel alan yeterliklerinin daha disiplinlerarası bir yapıya sahip olmasını istedikleri görüşüne ulaşılmıştır.

“Özel alan yeterlikleri iyi hazırlanmış bir çerçeve ama geliştirilebilir” kategorisinde görüş belirten katılımcılar ise özel alan yeterliklerini anlamlı bulduklarını eksik ve geliştirilebilir yönleri olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Örneğin, K5 sosyal bilgiler özel alan yeterliklerinin ama akademik özgürlük, sorgulama, kapsayıcılık ve eleştirel düşünme açılarından eksik olduğunu belirtmiştir.

Öğretmen Eğitimcilerinin İngiltere’deki Öğretmen Standartlarına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın altıncı sorusu olan, “İngiltere’de kazandırılmaya çalışılan öğretmen standartlarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusuna katılımcıların verdiği cevaplardan hareketle tablo 7 hazırlanmıştır. Bu soruda EK 3’de yer alan “Öğretmen Yeterlikleri İnceleme Formu” öğretim elemanları ile paylaşılmıştır.

Tablo 8

İngiltere’deki Öğretmen Standartlarına İlişkin Görüşler

Tema	Kategori	Katılımcılar
	Standartlar, Türkiye ile benzer yapıya sahip	K1, K3, K4, K6, K9, K10
İngiltere Öğretmen Standartları	Standartlar çok genel ifadeler içeriyor ve esnek bir yapıda	K2, K5
	İngiltere standartlarından ekleme yapılabilir	K6, K8, K10
	Her ülkenin kendine özgü yeterlik maddeleri olmalı	K7

Not: Öğretim elemanları birden fazla kategoriye ait tanımlamalarda bulunmuşlardır.

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların İngiltere’deki öğretmen standartlarına ilişkin verdiği yanıtlar dört kategoride toplanmıştır. Bunlar: Standartlar Türkiye ile benzer yapıya sahip, Standartlar çok genel ifadeler içeriyor ve esnek bir yapıda, İngiltere standartlarından ekleme yapılabilir ve Her ülkenin kendine özgü yeterlik maddeleri olmalı şeklinde olmuştur. Bu soruya verilen cevapların önemli görülen kısımları öğretim elemanlarının kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

Standartlar Türkiye ile benzer yapıya sahip

“Standartlar Türkiye ile benzer yapıya sahip” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, İngiltere ve Türkiye’deki genel öğretmen yeterliklerinin benzerlik gösterdiğini belirtmişlerdir. İngiltere Öğretmen Standartları’nda yer alan “Birinci Bölüm: Öğretim” alanı, MEB Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri içerisinde yer alan “Mesleki Bilgi” ve “Mesleki Beceri” yeterlik alanlarında yer alan içerikle benzerlik göstermektedir. “İkinci Bölüm: Kişisel ve Mesleki Davranış” alanı ise MEB’in “Tutum ve Değerler” yeterlik alanı ile benzer bir yapıya sahiptir.

K1: “İngiltere yeterliklerini bize yakın olarak görüyorum.”

K3: “İngiltere Öğretmen Standartları, içerik açısından ana boyutlarla karşılaştırıldığında bence Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri ile örtüştüğünü söyleyebilirim. Hatta MEB Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri çok daha ayrıntılı sunmuş bu içerikleri. O nedenle buradan çok fazla oraya aktarılabilecek bir şey olduğunu düşünmüyorum çünkü MEB öğretmen yeterlikleri çok daha ayrıntılı ele almış.”

K4: “İngiltere’ye de baktım. Genel olarak baktığımda bizdeki yeterlik alanlarını içeriyor. Öğretimle ilgili maddeler var, kişisel ve mesleki davranışla ilgili maddeler var. Öğretimle ilgili maddeler bizim alan bilgisi ve mesleki becerileri içeriyor gibi görüyorum. Diğerleri de aslında tutum ve değer yeterliklerine ilişkin maddeler olarak söylenebilir. O nedenle Hani biraz daha sade net açıklanmış ama bizimkiler ile örtüştüğünü söyleyebilirim.”

K6: “İngiltere’ye baktığımızda 1. maddede motivasyon becerisi. 3. ve 4. maddelere genel olarak baktığımızda bizde var benzerleri. Genel öğretmen yeterlikleri. Motivasyon yani öğrenmenin psikolojisi, 2.ve 3. öğretim yöntemleri ile ilgili ders planı hazırlama. 4., 5., 6. yine öğrenme öğretme süreçleri. 7. ve 8. maddelerde öğretmenin kişisel özellikleri vurgulanmış. Bunlar beklenen şeyler, bizde de var.”

K9: “İncelediğim diğer ülkelerde belirlenmiş olan yeterlikler ile Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığımız tarafından belirlenmiş yeterlikler arasında oldukça büyük benzerlikler olduğunu görüyoruz. Zaten bu denli bir benzerliğin olması çok normal. Bu yeterlikler belirlenirken proje kapsamında yabancı uzmanlardan da görüş alınmıştı. Aynı zamanda diğer ülkelerin yeterlikleri ile ilgili hazırlanmış belgeler de incelenmişti. Uyarlananlar vardı oralardan. O kaynaklardan çok faydalanılmıştır bu göstergeler belirlenirken. Benzerliklerin olması çok normal.”

Standartlar çok genel ifadeler içeriyor ve esnek bir yapıda

“Standartlar çok genel ifadeler içeriyor ve esnek bir yapıda” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, İngiltere öğretmen standartlarının yüzeysel ve genel ifadeler içerdiğini belirtmişlerdir.

K2: “İngiltere’nin öğretmen standartları, iki bölümden oluşuyor. İngiltere’deki çok genel, zaten programları da çok genel. Merkezde öğretmen olduğu için, bütün öğretmenin sahip olması gereken her şeyi genel standartlarda ifade etmiyor İngiliz Eğitim Sistemi. Çok esnek, öğretmene bırakılmış bir yaklaşım söz konusu.”

K5: “Ben İngiltere’nin standartlarına şaşırdım biraz. Çok yüzeysel kalmış.”

İngiltere standartlarından ekleme yapılabilir

“İngiltere standartlarından ekleme yapılabilir” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, İngiltere standartlarında “Birinci Bölüm: Öğretim” alanı içerisinde yer alan “Öğrencilere ilham veren, motive eden, meydan okuyan yüksek beklentiler belirleyin.” standardı ve “İkinci Bölüm: Kişisel ve Mesleki Davranış” alanı içerisinde yer alan “Öğretmenler, halkın öğretmenlik mesleğine karşı olan güvenini sürdürür ve okul içinde ve dışında yüksek etik ve davranış standartlarını korur.” standartlarının Türkiye’de yer almadığını belirtirken MEB yeterliklerine eklenebileceğini belirtmişlerdir.

K6: “İkinci bölümde hep söylediğim şeyler var. Mesela “öğretmenlik mesleğine karşı güveni sürdürme” ne kadar önemli. Etik davranış standartları çok önemli. Benim okullarda bazı öğrencilerim, arkadaşlarım var. Okullarda öğretmenlerin derste gazete okuduğunu, öğrencilere de ödevini yaptırtıp siz çalışın dediğini, sınava yönelik hiçbir uygulama yapmadığını duyuyorum. Kişisel ve mesleki davranışta iki madde etik kurallarla ilgili. İşin etiği önemli. Bu etik duygusu bambaşka bir şey var. Bunu kazandırmamız gerekiyor.”

K8: “İngiltere’deki hemen birinci bölüme çok takıldım. “Öğrencilere ilham veren, motive eden, meydan okuyan yüksek beklentiler belirleyin.” yani tarz olarak bize hiç uygun değil. Son derece hoşuma gitti. Keşke bizde de olsa.”

K10: “İngiltere ile aslında benzer özelliklerin olduğunu görüyoruz ama “Öğrencilere ilham veren, motive eden ve meydan okuyan yüksek beklentiler belirleyin.” diyor. Bizim programımızda mesela öğrenciyi mutlu etme ve öğrenciye yönelik ifadeler, öğrencinin isteğini ve motivasyonunu artırmaya yönelik maddeler yok. Bu tür maddeler aslında eklenebilir. Bu bizim programımızda eksik.”

Her ülkenin kendine özgü yeterlik maddeleri olmalı

“Her ülkenin kendine özgü yeterlik maddeleri olmalı” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcisi her yeterlik programının o ülkenin eğitim sistemi ve dinamikleri doğrultusunda hazırlanması gerektiğini belirtmiştir. Başka ülkelerin yeterlik maddelerinin incelenerek iyi yanlarının alınması gerektiğini ama yine de kendi kültürümüzün içerisinde yeterlik maddelerinin çıkması gerektiğini savunmuştur. MEB (2017) yeterlikleri hazırlanırken hem YÖK, Mesleki Yeterlik Kurumu ÖSYM gibi kurumların görüşleri alınırken aynı zamanda da uluslararası kuruluşların politikaları, farklı ülkelerin yeterlik programları incelenerek Avrupa Birliği ülkeleriyle paralel olacak şekilde oluşturulmuştur. Öğretmen eğitimcisinin görüşü incelendiğinde MEB yeterliklerinin oluşturulma süreci ile görüş ayrılığı yaşadığı düşüncesine varılmıştır.

K7: “Ben Pergel Teorisi’ne inanırım. Yani kendini tanı, özünü tanı istediğin kadar dünyayı dolaş ama özünü kaybetme. Bütün toplumların sistemleri kendi dinamikleri içerisinde çıkmalı, diğer ülkelere alınmış kopyalanmış değil. Onların incelenmesi sonucu ne yapıyor olduklarından tabii ki haberimiz olmak zorunda. (...) Onu kendi kültürümüzün içerisinde düşünerek iyi taraflarının alınması ama yine kendi kültürümüzün içerisinde yeterlik maddelerinin çıkması tarafındayım.”

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının İngiltere Öğretmen Standartları’na yönelik görüşleri incelendiğinde “Standartlar, Türkiye ile benzer yapıya sahip” kategorisinde katılımcılar arasında diğer kategorilere göre daha fazla görüş bildirildiği görülmüştür. İngiltere standartları genel ifadeler içerdiği ve ayrıntılı olarak yazılmadığı için Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri ile benzer olduğu görüşünün benimsendiği düşünülmektedir. Bu iki belge genel ifadeler içermesi açısından benzerlik göstermektedir. Genel olarak öğretmen yetiştirme sistemimizin İngiltere ile uyum içerisinde olduğu düşünülmektedir.

“İngiltere standartlarından ekleme yapılabilir” kategorisinde ise öğretim elemanları iki farklı standardın MEB yeterliklerine eklenebileceği yönünde öneride bulunmuşlardır. Bunlar; “Öğrencilere ilham veren, motive eden, meydan okuyan yüksek beklentiler belirleyin.” ve etik davranış standartları olmuştur. Katılımcılar, MEB yeterliklerinin bu açılardan eksik olduğunu ve bu ekleme yapılabileceğini belirtmişlerdir.

“Standartlar çok genel ifadeler içeriyor ve esnek bir yapıda” kategorisinde ise öğretim elemanları İngiltere standartlarının yüzeysel ve genel ifadeler içerdiğini belirtmişlerdir.

Öğretmen Eğitimcilerinin ABD'deki NCSS Standartlarına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın yedinci sorusu olan, “ABD’deki kazandırılmaya çalışılan NCSS standartlarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusuna katılımcıların verdiği cevaplardan hareketle tablo 8 hazırlanmıştır. Bu soruda EK 3’de yer alan “Öğretmen Yeterlikleri İnceleme Formu” öğretim elemanları ile paylaşılmıştır.

Tablo 9

ABD’deki NCSS Standartlarına İlişkin Görüşler

Temalar	Alt Kategoriler	Katılımcılar
ABD NCSS Standartları	NCSS standartlarından ekleme yapılabilir	K1, K2, K4, K5, K6, K8, K9, K10
	NCSS standartları örnek alınabilir	K2, K4, K6
	NCSS standartları Türkiye’deki yeterliklerle aynı ana temalara sahip	K1, K3, K9
	Her ülkenin kendine özgü sosyal bilgiler yeterlikleri olmalı	K1, K7

Not: Öğretim elemanları birden fazla kategoriye ait tanımlamalarda bulunmuşlardır.

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların ABD’deki NCSS standartlarına ilişkin verdiği yanıtlar dört kategoride toplanmıştır. Bunlar: NCSS standartlarından ekleme yapılabilir, NCSS standartları örnek alınabilir, NCSS standartları Türkiye’deki yeterliklerle aynı ana temalara sahip ve her ülkenin kendine özgü sosyal bilgiler yeterlikleri olmalı şeklinde olmuştur. Bu soruya verilen cevapların önemli görülen kısımları öğretim elemanlarının kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

NCSS standartlarından ekleme yapılabilir

“NCSS standartlarından ekleme yapılabilir” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, NCSS standartlarında yer alan; vatandaşlık, sosyal bilgiler öğrencileri ve öğrenme, toplum liderliği, teknolojiyi kullanan öğrenme süreçleri planlama gibi standartların Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretmenliği özel alan yeterliklerine eklenebileceğini belirtmişlerdir.

K1: Öge 2e: “Adaylar, vatandaşlık yeterliğini geliştirmek için teknolojiyi kullanan öğrenme süreçleri planlarlar.” Bu benim dikkatimi çekmişti. Vatandaşlık yeterliğini geliştirmek için teknolojiyi kullanan öğrenme süreçleri... Ben bunu çok önemsiyorum. Özellikle de dijital dönüşüm sürecinde bu madde eklenebilir.

K2: “Özellikle vatandaşlık yeterliğini geliştirmek için teknolojiyi kullanan öğrenme süreçlerini planlama. Bu yeni bir şey, Amerika için de yeni bir şey. Bizim yeterliklere entegre edilmesi lazım.”

K4: “Sosyal Bilgiler Öğrencileri ve Öğrenme” bölümü var. Bizde öğrenci boyutu, aile boyutu biraz ihmal edilen bir yeterlik alanı olarak görülüyor. Oradaki yeterlik alanı eklenebilir. Yani oradaki “Sosyal Bilgiler Öğrencileri ve Öğrenme” boyutundaki maddeler örnek alınarak yeni yeterlik alan oluşturulabilir.”

K5: “Amerika’da 4. standartta “Kapsayıcı ve eşitlikçi bir toplum için bilinçli savunucular olmak” maddesi var. O dikkatimi çekmişti özellikle.”

K6: “NCSS’deki birinci öge vatandaşlık kavramı, bu önemli. Burada birçok şeyin önemli olduğunu düşünüyorum. Mesela sosyal yaşamda gerekli sosyal bilgiler okuryazarlıkları, bunun mutlaka verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Öğrencilerin disiplin bilgisi, sorgulama hâkimiyeti, tutarlı ve deneyimli olması. Bunların hepsi eklenebilecek şeyler aslında.”

K8: “ABD’nin programında toplum liderliğinin daha ön planda olduğunu gördüm. Eylem kelimesi çok fazla kullanılmış. Eylem kelimesi bizde hiç olmayan bir kelime. Bilinçli Eylem, yani o mesleki sorumluluk içerisinde sen öğretmensin, toplumun liderliği senin sorumluluğunun içerisinde. Onu almış burada. “Sosyal adalet, insan hakları ile ilgilenmek için kendi kültürel çerçevelerini araştırır, sorgular, düşünür, bilinçli eylemlerde bulunur.” o ayrı bir mesele ama programda bunun olması apayrı bir motivasyon. Bunu yapabileceğini gösteriyor. Yani istersen yapabilirsin, buna senin Milli Eğitim Bakanlığın olumlu gözle bakıyor. Bunu görüyorsun ama işte dediğim gibi bizim programda hiç olmayan bir şey. Daha fazla uygulama daha fazla eylem daha fazla inisiyatif içermesini isterdim. Bunların örnek olarak alınmasını isterdim.”

K9: “Amerika’nın yeterlik alanlarında vardı. “Teknolojiyi kullanan öğrenme süreçlerini planlama” gibi. Bizim bu uygulama derslerinde çocuklar online ortamda Zoom dersleri yapıyorlar. Orada da karşılaşıyorum. Dijital materyal tasarlama ile ilgili yetkinlikler kazandırılmalı öğretmen adaylarına. Teknolojiyi derse nasıl entegre edebileceklerine dair yeterlikler kazandırılmalı diye düşünüyorum. Bunlar eklenebilir.”

K10: Amerika’da da disiplinler hakkında bilgi. Disiplinlerarasılık vurgusu var. Disiplinlere yönelik atıf var. Bunu görmeyi arzularım. (...) Programda en çok da şunu görmek isterdim; Amerikan programında “Öz Değerlendirme” öne çıkarılmış. Öz değerlendirmeyi destekleyen ifadeler yer alıyor. Bizde de şu ifade vardı yanlış hatırlamıyorsam: “Farklı, alternatif değerlendirme yöntemleri kullanımı”. Alternatif

yöntemler arasında tabii ki öz değerlendirme var ama ön plana çıkarılmış değil. Özellikle ön plana çıkarılmış burada. Bunu görmek isterdim. Kişinin kendisi değerlendirmesi, kişinin ne bilip bilmediğini veya kendini nerede gördüğünü ifade eden bir madde görmek isterdim açıkçası. Bakıyorum yine birkaç yerde bu madde yer alıyor önem veriyorlar demek ki buna.”

NCSS standartları örnek alınabilir

“NCSS standartları örnek alınabilir” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcileri, NCSS standartlarının bir model olarak örnek alınması gerektiğini belirtmişlerdir.

K2: “Amerikan standartları bizim için örnek alınabilecek bir model sosyal bilgiler için. 30 yıl önce öğretmenliğe başlamış bir kişi Türkiye’de bu önümüze koyduğumuz standartlara baktığında %5 veya %10’una sahiptir. Öğretmenleri ne için hazırlıyoruz? 2030’lar, 40’lar 50’lere ait çocukları hazırlamak için. Yani geleceğe yatkın olan bir programa ihtiyacımız var. Belki alan bilgisi kavramı 10 yıl sonra öğretmen için önemli bir yeterlik olmayabilir. Geleceğin sosyal bilgiler öğrencilerine iyi bir altyapı sağladığını düşünüyorum Amerika’daki bu C3’le oluşturulan standartların.”

K4: “Orada bir de “Sosyal Bilgiler Öğrencileri ve Öğrenme” bölümü var. Bizde öğrenci boyutu, aile boyutu biraz ihmal edilen bir yeterlik alanı olarak görülüyor. Oradaki yeterlik alanı eklenebilir. Yani oradaki “Sosyal Bilgiler Öğrencileri ve Öğrenme” boyutundaki maddeler örnek alınarak yeni yeterlik alan oluşturulabilir. Mesela orada C3 çerçevesine vurgu var. C3 dediğimiz ise belgeye bir atıf var. Kolej, kariyer ve vatandaşlık eğitimi olmak üzere o üç madde C3 çerçevesinde vurgulanmıştır. Bunlara bir atıf var.”

K6: “Yani bana göre özellikle NCSS’deki bu sosyal bilgiler eğitiminin felsefesini iyi anlamak gerek, öğretmen yeterliklerinin felsefesi anlamında yani. Nasıl bir öğretmen bekliyorlar ve onu çocuklara nasıl yerleştiriyor?”

NCSS standartları Türkiye’deki yeterliklerle aynı ana temalara sahip

K1: “Bizde bunlar kâğıt üzerinde zaten paralel, çok farklı değil. Birebir örtüşüyor neredeyse. Biliyorsunuz bizim 2018’de sosyal bilgiler öğretim programı değişti. NCSS’de de temalar var. Bizde öğrenme alanı onlarda tema diye geçiyor. Neredeyse aynı yani.”

K3: “Amerika için de şunu söyleyebilirim; ana temalar olarak baktığımızda da alan içerik bilgisi, planlama yoluyla bunların tasarlanması-uygulanması-değerlendirilmesi boyutlarının örtüştüğünü görebiliyoruz.”

Her ülkenin kendine özgü sosyal bilgiler yeterlikleri olmalı

“Her ülkenin kendine özgü sosyal bilgiler yeterlikleri olmalı” şeklinde görüş bildiren öğretmen eğitimcisi, özel alan yeterliklerinin kendi kültürümüz içerisinde çıkması gerektiğini düşünmektedir. Örneğin K1, ABD’deki standartların kendi toplum yapısına uygun olarak hazırlandığı için Türkiye’deki yeterliklere uygun olmadığını düşünmektedir.

K1: “ABD’deki temel alan yeterliklerinden bazılarının örnek alınmaması taraftarıyım. Zira o kriterler o ülkenin kendi iç yapısına göre hazırlanmış. Her ne kadar aralarında bazı benzerlikler olsa da her ülkenin kendine has bir eğitim modeli, öğretmen ve öğrenci profili olmasından yanayım. Çağın gereklerini düşündüğümüzde zaten ister istemez bazı benzerlikler olacaktır. Ama Tüm ülkelerin eğitim beklentilerini aynılaştırmak söz konusu olamaz. Bu anlamda her ülkenin kendi has bir sosyal bilgiler öğretimi içerik ve yapısı olmalıdır. Zira ülkelerin gelişmişlikleri, iktisadi, sosyal ve kültürel yapıları göz ardı edilemez. Öyle ki bu yönde hem sosyal bilgiler öğretim programlarında hem öğretmen yetkinliklerinde bir standartlaştırma ülkelerin içerisinde olabilir. Örneğin eğitim fakültelerindeki öğretmen yetkinliklerinin standartlaştırılması gibi.”

K7: “Bütün toplumların sistemleri kendi dinamikleri içerisinde çıkmalı, diğer ülkelerden alınmış, kopyalanmış değil. Onların incelenmesi sonucu ne yapıyor olduklarından tabii ki haberimiz olmak zorunda. Asla bunda gafil olmamak zorundayız. Hangi yenilikleri getirmişler? Teknolojik anlamda yeni şeyler neler veya uygulama anlamında en iyi yöntemler neler? Hangi modelleri daha iyi kullanıyorlar? Onu kendi kültürümüzün içerisinde düşünerek iyi taraflarının alınması ama yine kendi kültürümüzün içerisinde yeterlilik maddelerinin çıkması tarafındayım.”

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının ABD’deki kazandırılmaya çalışılan NCSS standartlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde “NCSS standartlarından ekleme yapılabilir” kategorisinin en sık görüş bildirilen kategori olduğu görülmektedir. Öğretim elemanları; vatandaşlık, teknoloji, bilinçli savunucu olmak, bilinçli eylem ve öz değerlendirme konuları üzerinde durmuşlardır. Öğretim elemanları, Türkiye’deki sosyal bilgiler programının bu açılardan eksik ve geliştirilebilir olduğu yönünde düşündüğü söylenebilir.

“NCSS standartları örnek alınabilir” kategorisinde öğretim elemanları, NCSS standartlarının Türkiye’deki sosyal bilgiler yeterlikleri için model olarak alınması gerektiğini düşünmektedirler. NCSS’in temele aldığı sosyal bilgiler felsefesinin örnek

alınması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Örneğin, K2 ve K4, NCSS standartlarında yer alan C3 Çerçeve Programı'na yapılan vurguya dikkat çekerek Türkiye'de de bu yönde yeterliklerin yer alması gerektiğini belirtmişlerdir.

“NCSS standartları Türkiye'deki yeterliklerle aynı ana temalara sahip” kategorisinde öğretim elemanları, NCSS standartları ve Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerinin temalar üzerindeki benzerliğine dikkat çekmişlerdir.

Öğretmen Eğitimcilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın sekizinci sorusu olan, “YÖK tarafından öğretmen yetiştirme programlarının eğitim fakülteleri tarafından yapılandırılması kararının sağlamış olduğu özerklikle hangi yeterliklerin geliştirilmesi için hangi derslerin programa eklenmesini önerirsiniz?” sorusuna katılımcıların verdiği cevaplardan hareketle tablo 9 hazırlanmıştır.

Tablo 10

Öğretim Elemanlarının Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programına Eklenebilecek Dersler Hakkında Görüşleri

Temalar	Kategoriler	Katılımcılar
İnsan İlişkileri ve İletişim	İletişim ve Görgü Kuralları	K5
	İletişim ve İnsan İlişkileri	K5
	Dinleme ve Diksiyon	K5
	İyi Sunum Yapma Becerileri	K5
Öğretmenlik	Okul Uygulamaları	K1, K7, K8
Meslek Dersleri	Eğitim Okumaları	K3
	Öz Düzenleyici Öğrenme	K6
	Proje ve İnovasyon	K6, K9
Düşünme Becerileri	Akademik Özgürlük ve Eleştirel Düşünme Becerileri	K5, K6
	Sorgulamaya Dayalı Güncel Konuların Öğretimi	K5

(Devam ediyor)

Tablo 11 (Devam)

Öğretim Elemanlarının Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programına Eklenebilecek Dersler Hakkında Görüşleri

Temalar	Kategoriler	Katılımcılar
Bilimsel Araştırma ve Etik	Meslek Etiği	K6
	Eylem Araştırması	K3
	Bilimsel Araştırma ve Etik	K10
Sosyal Bilimler	Ekonomi	K2
	Kanıt Temelli Tarih Öğretimi	K5
	Afet Eğitimi	K4
	Çevresel Okuryazarlık	K6
Teknolojik Okuryazarlık	Eğitimde Dijital Yeterlikler	K4, K6, K8
	E-Öğrenme	K9
	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Dijital Materyal Kullanımı	K1, K9
	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Uzaktan Eğitim	K3, K9
	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Dijital Yeterlikler	K4, K6
Diğer	Kültürel ve Sportif Faaliyet Dersleri	K3, K6
	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Güncel Konular	K3

Not: Öğretim elemanları birden fazla kategoriye ait tanımlamalarda bulunmuşlardır.

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programına eklenebilecek dersler hakkında görüşlerine ilişkin verdiği yanıtlar yedi kategoride toplanmıştır. Bunlar: İnsan ilişkileri ve iletişim, Öğretmenlik meslek dersleri, Düşünme becerileri, Bilimsel araştırma ve etik, Sosyal bilimler, Teknolojik okuryazarlık, ve Diğer şeklinde olmuştur.

Bu soruya verilen cevapların önemli görülen kısımları öğretim elemanlarının kendi ifadeleri ile aşağıda özetlenmiştir.

İnsan İlişkileri ve İletişim

“İnsan İlişkileri ve İletişim” temasına yönelik ders önerisinde bulunan öğretmen eğitimcisi, öğrencilerin bu alanda problem yaşadığını belirterek iletişim yeterlikleri açısından kendilerini geliştirebilecekleri ders önerisinde bulunmuştur.

K5: “Benim deneyimlerine dayalı olarak öğrenciler de en sık gördüğüm şey iletişim problemi. Bence eğitim fakültelerinde ortak bir dersi olabilir. Online “İletişim ve Görgü Kuralları” dersi.”

K5: “İletişim becerilerini geliştirmek için “İletişim ve İnsan İlişkileri” dersi, “Dinleme ve Diksiyon”, “İyi Sunum Yapma Becerileri” dersi eklenebilir.”

Öğretmenlik Meslek Dersleri

“Öğretmenlik Meslek Dersleri” temasına yönelik ders önerisinde bulunan öğretmen eğitimcileri, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının alanları ile ilgili kendilerini geliştirebilecekleri ve mesleğe başladıklarında öğrencilerine aktarabilecekleri ders önerilerinde bulunmuşlardır.

K3: “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının akademik ve entelektüel gelişimi anlamında eğitim okumaları yapabilecekleri seçmeli dersler eklenebileceğini düşünüyorum.”

K6: “Öğretmenlerin öz düzenleyici öğrenme dediğimiz şeyi yani, kendi kendilerine öğrenme ve bunu çocuklara aktarmasını sağlayacak derslerin konması gerekir.”

K7: “Açıkçası ben doğrudan Okul Uygulamaları diye bir ders eklerdim herhalde. Öğrencileri alır sınıf yönetiminden tutalım da öğretim stratejileri, öğrenme yöntemlerine kadar teoride ürettiği bütün bilgileri, değerler eğitime, karakter eğitime, iletişime kadar her şeyi okulda bir görmek isterdim. Okul Uygulamaları içerisinde bunların uygulamasını yapmak isterdim.”

K9: “Sosyal Proje Geliştirme” diye dersler vardı. Onlar kaldırıldı mesela. Onların çok etkili olduğunu düşünüyorum ben. Çünkü yaparak yaşayarak öğrenme için büyük bir fırsat. (...) O dersler gelebilir diye önerebilirim.”

Düşünme Becerileri

“Düşünme Becerileri” temasına yönelik ders önerisinde bulunan öğretmen eğitimcileri, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu becerileri kazanabilecekleri bir dersin programda yer almasının gerektiğini belirtmişlerdir.

K5: “Akademik özgürlük ile ilgili sorgulama ve eleştirel düşünme gibi dersler tanımlanmalı. Güncel sorunlarla ilgili dersler mutlaka olmalı.”

K6: “Öğretmenlerin eleştirel düşünme becerilerini mutlaka kendilerinin kazanması gerekiyor. Ders adını veremem ama eleştirel düşünme becerileri önemli.”

Bilimsel Araştırma ve Etik

“Bilimsel Araştırma ve Etik” temasına yönelik ders önerisinde bulunan öğretmen eğitimcileri, öğrencilerin araştırma becerilerinin sınırlı olduğunu belirterek bu yeterlikleri geliştirebilecekleri ders önerilerinde bulunmuşlardır.

K3: “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin araştırma becerilerini geliştirmek için belki bir eylem araştırması dersi konulabilir. Bir öğretmenin kendi uygulamalarına bilimsel bir şekilde yaklaşması, kendi uygulamalarına bilimsel bakış açısı geliştirmesine yönelik bir eylem araştırması sürecini nasıl uygulayabileceğine dair bir ders eklenebilir.”

K6: “Meslek etiğinin gelişmesi için sadece bir iki tane ders değil yani bambaşka bir şey yapılmalı, ama ne dersin onu bilemiyorum. Daha doğrusu fakültenin bir bütün olarak geliştirmesi gerekir.”

K10: “Araştırma yapmaya yönelik derslerin sayısının artırılması gerektiğine inanıyorum. Evet, bizde “Eğitimde Araştırma Yöntemleri” diye bir ders var. Bunun yanında yine “Bilimsel Araştırma ve Etik” gibi derslerin olması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü öğrencilerimizin araştırma yapma becerileri sınırlı.”

Sosyal Bilimler

“Sosyal Bilimler” temasına yönelik ders önerisinde bulunan öğretmen eğitimcileri, sosyal bilgilerin içerisinde bulunan sosyal bilim disiplinlerinden programa eklenmesi gereken ders önerisinde bulunmuşlardır.

K4: “Mesela bizim yan disiplinlerimiz var. Afet Eğitimi gibi bu yöndeki gelişmelerinde yine bu yeterlik sürecine dâhil edilmesi katkı sağlayıcı olabilecektir.”

K6: “Çevresel okuryazarlık dersinin mutlaka konması gerekiyor. Her ne kadar çevre sorunları falan filan gibi dersler varsa da yetmiyor.”

K7: “YÖK’ün fakülte ve üniversitelerin senatosunun onayına bırakarak eğitim fakültesi içeriklerini güncellemesine müsaade etmesi önemli bir gelişme. Bunu yaparken öncelikle daha önce yaptığımız iyi şeylerde ısrar etmeliyiz. Bizim şuan mevcut 4-5-6-7 programında kazanım olarak ekonomi öğrenme alanımız var ya da kazanımlar var ya da o öğrenme alanıyla ilgili içerikler var. Fakat bizim lisansta ekonomi ile ilgili zorunlu bir dersimiz yok.”

Teknolojik Okuryazarlık

“Teknolojik Okuryazarlık” temasına yönelik ders önerisinde bulunan öğretmen eğitimcileri, özellikle covid-19 pandemisi döneminde dijital ve teknolojik yeterliklerinin eksikliğinin daha fazla göz önüne serildiğini belirterek bu alandaki yeterlikleri geliştirmeye yönelik ders önerisinde bulunmuşlardır.

K1: “Öğretmenlerin bütün derslerini dijital ortamlarda işleyebilmelerini isterim. Bunu da nasıl isimlendirebiliriz? Sosyal Bilgiler Öğretiminde Dijital Materyal Kullanımı. Dijital materyal derken ders kitapları da dijitalleşecek, öğrenme ortamları da dijitalleşecek, birçok şeyi dijitalleştireceğiz.”

K3: “Son dönemin bize getirdiği zorunluluklardan bir tanesi olan uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik bir dersin eklenmesi gerektiğini düşünüyorum. Uzaktan eğitim verilir ama bunu daha etkili bir şekilde nasıl yönlendirmek gerekir? Ne tür programlara uygulamak gerekir? Buna yönelik bir dersin sosyal bilgilere uyarlanabilecek şekilde eklenmesi gerektiğini düşünüyorum ben.”

K9: “Özellikle Dünya’da ve Türkiye’de yaşanan bu salgın döneminde ihtiyaçlarımız değişmiş durumda. Daha çok E-öğrenme, uzaktan eğitim üzerine öğretmen adaylarımızın geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Diğer

“Diğer” temasında yer alan ders önerilerinde, öğrencilerin sosyal faaliyetler, güncel olaylar gibi açılardan yeterliklerini geliştirebilecekleri ders önerileri yer almaktadır.

K3: “Bizim üniversitede dış hekimliği fakültesinde çok çeşitli sosyokültürel gelişimi sağlayıcı dersler konulmuş vaziyette. Ben bu derslerden bir tanesinde Yaratıcı Drama dersini vermiştim ama öğrencilerle sohbet ederken onların müzik aleti çalma, yüzme, çeşitli sportif faaliyetlere katılabilecekleri dersler olduğunu gördüm. Öğrencilere

kendilerini kişisel, sosyal, sportif olarak geliştirebilecekleri bir çerçeve tanınmış. Bizim üniversitemizde bu seçenek dış hekimliğine tanınırken eğitim fakültesi öğrencilerine tanınmıyor maalesef. Bu anlamda geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Böyle seçmeli dersler eklenebilir. Sosyal, kültürel faaliyetlere yönelebilecekleri seçmeli dersler eklenebilir.”

K3: “Sosyal bilgilerin güncel meselelerle bağlantılarının ele alınabileceği, bunların programa nasıl yansıtılabileceğini sağlayacak, içerik ve öğretim bilgisine katkı bulunacak bir “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Güncel Konular” dersi gibi bir ders eklenebileceğini düşünüyorum.”

K6: “Outdoor faaliyetleri gibi yani organizasyon, bayramlar vs. bu organizasyonlar ile ilgili bir ders konması gerekiyor.”

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programına eklenebilecek dersler hakkında görüşleri incelendiğinde “Teknolojik Okuryazarlık” kategorisinde katılımcılar arasında diğer kategorilere göre daha fazla görüş belirtildiği görülmüştür. Bu açıdan öğretim elemanlarının teknolojik yeterliklere önem verdiği sonucuna ulaşılabilir. Öğretim elemanlarının önerdikleri afet eğitimi, materyal tasarımı, okul uygulamaları, çevre eğitimi gibi bazı derslerin YÖK 2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında var olan dersler olduğu belirlenmiştir. Öğretim elemanları bu derslerin içeriklerinin güncellenmesi ve genişletilmesi önerisinde bulunmuştur. Öğretim elemanları, YÖK 2015 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında yer alan ama kaldırıldığı için güncel programda yer almayan ekonomi ve sosyal proje geliştirme derslerinin tekrar programa eklenmesi gerektiği önerisinde bulunmuştur.

Pandemi sürecinin de beraberinde getirdiği sorunlar dahilinde uzaktan öğretimin planlaması ve yürütülmesi ve dijital yeterlikleri geliştirmeye yönelik ders önerileri sunulduğu görülmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Türkiye’deki sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında yer alan Bologna yeterliklerinin boyutları ve sosyal bilgiler öğretmenlerinin yetiştirilmesinde sorumluluk üstlenen öğretim elemanlarının Türkiye, Amerika ve İngiltere’deki öğretmen yeterliklerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi ve sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirmek için öğretmen yetiştirme programlarında hangi derslerin verilmesi gerektiği konusunda öğretim elemanlarının görüşlerinin alınması ile elde edilen bulgular doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlara ve sunulan önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programındaki Bologna Yeterliklerinin Boyutlarına İlişkin Sonuçlar

2021 – 2022 yılları arasında Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı bulunan üniversitelerin Bologna yeterlikleri incelenmesi sonucunda 18 yeterlik alanı belirlenmiştir. Bu yeterlik alanlarının dağılımı incelendiğinde; alan bilgisi 49, iletişim ve sosyal etkinlik 41, öğrenme - öğretme süreci 39, mesleki gelişim ve etik 38, araştırma kültürü kazandırma 36, dijital ve teknolojik yeterlikler 35, problem çözme alanında 31, yaşam boyu öğrenme 30, liderlik ve iş birliği 29, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme 25, disiplinler arası bakış açısı kazandırma 25, düşünme becerileri 25, değerlendirme ve raporlaştırma 21, öğrenciyi tanıma 20, yabancı dil 19, öz değerlendirme 12, öğrenme ortamları oluşturma 10 ve özel eğitim ve kaynaştırma öğrencilerinde 3 yeterliğin .yer aldığı belirlenmiştir.

Üniversitelerin Bologna yeterlikleri incelendiğinde, alan bilgisi yeterlik alanında daha fazla yeterliğin yer aldığı görülmektedir. Bu sonucu destekleyecek şekilde, Tokcan ve Tangülü (2019) 2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında toplam 68 dersin yer aldığını belirtirken bu derslerden 34’ünün alan eğitimine ait olduğu bilgisine yer

vermiştir. Yılar ve Cüce (2021) 2017 yılında güncellenmiş olan sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının ders dağılımı incelendiğinde %53'ünün alan bilgisi derslerinden oluştuğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, Tonga (2012) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının aldıkları lisans eğitiminde alan bilgisi bakımından daha fazla bilgi yüklenerek mezun edildiğini belirtmiştir. Bu bağlamda, üniversitelerin yetiştirdikleri öğretmen adaylarından birincil olarak alan yeterliği beklediği düşüncesi savunulabilir.

İletişim ve sosyal etkinlik yeterlik alanı da üniversitelerin Bologna yeterlikleri arasında yer almaktadır. Üniversitelerin aday öğretmenlerden yüksek düzeyde iletişim ve sosyal etkinlik alanında yeterlik beklediği söylenebilir. Yeşil (2009) tarafından yapılan çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf içi iletişim becerileri konusunda “yeterli” düzeyde performans gösterdiğini belirtmiştir. Bu araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının Bologna yeterliklerinde beklenen iletişim ve sosyal etkinlik yeterliklerine sahip oldukları anlamına geldiği düşünülebilir.

Yaşam boyu öğrenme, çalışmada elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. Karakuş (2013) meslek yüksek okulu öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme yeterliklerinin iyi seviyede olduğunu, sınıf düzeylerinin arttıkça yeterliklerinin de arttığı sonucuna varmıştır. Bu araştırma, yaşam boyu öğrenme yeterliklerini kazandırma konusunda lisans eğitiminin etkisini net bir şekilde göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının da bu yeterlikler doğrultusunda eğitim almaları önemlidir.

Üniversitelerin Bologna yeterliklerinde yer alan diğer bir alan yabancı dil yeterlik alanıdır. Gencel (2013) eğitim fakültesi son sınıf öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada öğretmen adaylarının kendilerini en yetersiz hissettikleri alanlardan birinin yabancı dilde iletişim ilgili yeterlikler olduğu belirtmiştir. Gömleksiz (2002) Fırat Üniversitesi 2. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada, öğrencilerin yabancı dil öğrenmeye karşı ilgi düzeyleri yüksek olduğunu belirtirken aynı zamanda öğrencilerin fakülte ve yüksekokullarda uygulanan yabancı dil eğitim-öğretimini yeterli bulmadıkları sonucuna da ulaşmıştır. Bu araştırma sonuçlarından hareketle eğitim fakültelerinde yabancı dil yeterliklerinin yer aldığı, fakat uygulamaya açısından gerçekleştirilemediği söylenebilir.

Araştırma kültürü kazandırma, araştırma sonucu elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. Üniversitelerin Bologna yeterlikleri arasında araştırma kültürüne yönelik yeterliklerin yer almasının öğretmen yetiştirme süreci açısından gerekli olduğu düşünülmektedir. Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme, çalışmada elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. Sosyal bilgiler dersinin etkili vatandaş yetiştirmede büyük öneme

sahip olması açısından değerlendirildiğinde bu yeterlik alanının üniversitelerin yeterliklerinde yer alması bir gereklilik olarak değerlendirilebilir. Araştırma kapsamındaki 54 üniversite arasından 25 üniversitenin Bologna yeterliklerinde bu alana ait yeterlik olduğu görülmüştür. Bu oranın düşük olduğu düşünülmektedir. Sezer (2020), Türk Millî Eğitim Sisteminin genel amaçlarının gerçekleşme düzeyini incelemek için lisans öğrencileriyle gerçekleştirdiği araştırmada, “Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı yurttaşlar yetiştirir” olarak belirtilen amacın ‘orta düzeyde’ gerçekleştiği sonucuna ulaşmıştır.

Öğrenciyi tanıma, araştırmada elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. Aktepe (2005) öğrencinin tanınması için; bireylerin yeteneklerinin, başarı ve başarısızlıklarının, kişisel ve sosyal uyum düzeyi sorunlarının, zayıf ve güçlü yanlarının, tavır ve değer yargılarını gibi pek çok özelliklerin ayrıntılı olarak bilinmesini gerektiğini belirtmiştir. Başar (2001) öğrenciyi tanımak yerine bilgi yükleyiciliği yapıldığı durumlarda öğrenci ve velilerin yönlendirilememesine, öğrencilerin yeterince tanınamamasına, yeteneklerinin ilgisinin ve güçlerinin ortaya çıkarılamamasına neden olduğunu belirtmiştir. Bu araştırma sonuçlarından hareketle, üniversitelerin öğrenciyi tanımaya yönelik yeterliklere sahip olması ve lisans sürecindeki dersler üzerinden de bu yeterliklerin öğretmen adaylarına kazandırılması bir gereklilik olarak düşünülebilir. Öğrenme - öğretme süreci, araştırmada elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. Öztürk (2009) yaptığı araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri içerisinde Öğrenme ve Öğretme Süreci yeterlik alanının en önemli bileşen olarak görüldüğünü belirtmiştir.

Liderlik ve iş birliği araştırma sonucunda elde edilen yeterlik alanlarından biridir. Gül ve Aslan (2016) tarafından yapılan araştırma sonucunda öğretmenlerin okul-çevre ilişkileri konusunda kendilerini yeterli gördüklerini belirtilmiştir. Bu sonuçtan farklı olarak, Yılar ve Cüce (2021) tarafından yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini en zayıf gördükleri yeterlik alanının Okul, Aile ve Toplumla İş Birliği Yapma olduğu belirtilmiştir.

Dijital ve teknolojik yeterlikler araştırma sonucunda elde edilen bir diğer yeterlik alanıdır. Akpınar, Çolak ve Yiğit (2012) yaptıkları araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ve materyallerini kullanma konusunda büyük oranda yeterli olduklarını belirtmiştir. Usta ve Korkmaz (2010) yaptıkları araştırmada öğretmen adaylarının teknoloji okur-yazarlık seviyelerinin arttıkça eğitim sürecinde teknoloji kullanımına yönelik olumlu tutumlarında yükseldiğini belirtmiştir. Bu araştırmalar,

öğretmen adaylarının dijital ve teknolojik yeterlikleri içeren lisans eğitiminin olumlu etkilerini göstermektedir.

Öğrenme ortamları oluşturma, araştırmada elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. Öğrenci öğrenmelerinin farklı bağlamlar ve şekillerde gerçekleştirildiği düşüncesiyle öğretmen adaylarının öğrenciler için en verimli öğrenme ortamlarını oluşturmaları eğitim sürecinin yaratıcı yönü olarak değerlendirilebilir. Yılmaz (2005) yaptığı araştırmada, farklı öğrenme ortamlarının kalıcılık üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Değerlendirme ve raporlaştırma araştırmada elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. Akpınar, Çolak ve Yiğit (2012) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ve ölçme-değerlendirmeye yönelik etkinlikler hazırlama konusunda büyük oranda yeterli olduklarını belirtmiştir.

Öz değerlendirme, araştırmada elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. Öztürk (2011), öğretmen öz değerlendirmesini, öğretmenlerin kendi bilgilerini, performanslarını inançlarını kullanarak yeterlikleri hakkında bilgi edindikleri bir süreç olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda sınıf ortamında gerçekleştirilen değerlendirme süreçlerinde öğretmen odak noktası olmadığı için öğretmen öz değerlendirmesinin de sınıf içi değerlendirme kapsamına girmediğini belirtmiştir. Disiplinlerarası bakış açısı kazandırma, araştırmada elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. Sosyal bilgiler dersi, birçok sosyal bilim disiplininin beslenen bir derstir. Bu yüzden de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının disiplinler arası bakış açısı kazanması öğretimin etkililiği bakımından önemlidir. Bu görüşü destekleyecek şekilde Turan, Avcı ve Faiz (2020) tarafından sosyal bilgiler öğretmenleriyle gerçekleştirilen araştırmada öğretmenlerin disiplinlerarası yaklaşımı önemli bulduklarını, öğrenmede etkili ve öğrenci gelişimi açısından olumlu gördükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Düşünme becerileri, araştırmada elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. “Sosyal Bilgiler öğretmenleri, çocuklara eleştirel düşünme becerisi kazandırmalı, sorumlu bir vatandaş olarak yetiştirmelerine olanak vermelidir. Bu nedenle öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerini işlerken, öğrencilerin düşünsel ve bilişsel gelişimlerine uygun ortam ve etkinlikler tasarlamalarına yönelik eğitim verilmelidir” (Güven, 2007).

Mesleki gelişim ve etik, araştırmada elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. İlğan (2013), mesleki gelişim faaliyetlerinin öğretmeni geliştirmekle birlikte, öğrenci öğrenmesinin artırılması yönünden de etkili olduğunu belirtmiştir. Sandoval, Rodríguez-Sedano ve Ecima (2010), eğitim kurumlarının eğitimcilerine mesleki gelişimlerinin yapısında var olan etik yeterlikleri önererek bu etik yeterlikleri keşfetmeleri ve

bünyelerine dahil etmeleri sürecinde yardımcı olmaları gerektiğini belirtmiştir. Problem çözme, araştırmada elde edilen diğer bir yeterlik alanıdır. Emir ve Altun (2008) 6. sınıf öğrencileriyle gerçekleştirdikleri araştırmada, sosyal bilgiler dersinde problem çözme yönteminin öğrenci tutumlarını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan hareketle, lisans eğitiminde problem çözme yeterliği edinen öğretmen adaylarının göreve başladıkları zaman bu yeterliği öğretim süreçlerine katarak öğrenci tutumlarını artırabileceği söylenebilir.

Üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği Bologna yeterlikleri arasında en az özel eğitim ve kaynaştırma öğrencileri yeterlik alanının yer aldığı görülmektedir. Üniversitelerin bu yeterlik alanına gereken düzeyde önem vermediği görülmektedir. Ateş (2018) sosyal bilgiler öğretmen adaylarıyla gerçekleştirdiği araştırmasında çalışma grubunun kaynaştırma yeterlilik düzeylerinin orta düzeyde, özel gereksinimli öğrencilerle ilgili özel alan yeterlilik düzeylerinin ise sınırlı anlama düzeyinde olduğunu belirtmiştir. Yaylacı ve Aksoy (2016) sosyal bilgiler öğretmenleri ile gerçekleştirdiği araştırma sonucunda, öğretmenlerin %80.4'ünün kaynaştırma eğitimi konusunda kendini yetersiz olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu bağlamda sosyal bilgiler öğretmenlerinin aldıkları eğitimde bu yeterlik alanından yeterli derecede faydalanamadıkları söylenebilir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programlarının Yeterliklerine İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının, “*Sosyal bilgiler öğretmenliği program yeterliklerinin benzerlikleri ve farklılıkları hakkında ne düşünüyorsunuz?*” sorusuna verdikleri cevaplar üç başlık altında toplanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda; “Benzerlik göstermektedir, Kısmen benzerlik göstermektedir ve Benzerlik göstermemektedir” kategorileri elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler incelendiğinde, altı katılımcı “Benzerlik göstermektedir” şeklinde görüş bildirmiştir. Üç katılımcı “Kısmen benzerlik göstermektedir” görüşünü ifade ederken bir katılımcı da “Benzerlik göstermemektedir” şeklinde görüş bildirmiştir.

Eğitim fakültelerinin nitelikli öğretmen yetiştirme sürecinde gerekli standartları taşıyarak benzerlik göstermesi olağan bir durumdur. Katılımcıların “Benzerlik göstermektedir” görüşü beklenen bir sonuçtur. Bir öğretmen adayını mesleğe hazırlamak için farklı boyutta farklı girişimler vardır. MEB her öğretmenlik alanı için yeterlik alanı hazırlar, Avrupa Yükseköğretim Alanı Bologna kapsamında standartlaşma hazırlar ve her

üniversite ise kendi eğitim anlayışı ve ilkeleri doğrultusunda bir eğitim vermektedir. Mezun olan öğretmen adayları mesleğe giriş yaparken ise MEB'in belirlediği ilkeler ve standartlar doğrultusunda çalışmalarına yön vermektedir. Bütün bu girişimler amaca hizmet ederken aralarında bir paralellik olması gerekmektedir. Öğretmen adaylarından beklenen girdiler ve çıktılar benzer olmalıdır. Paralellik kelimesi aynılık anlamını içermemelidir. Birbirinin aynısı programların, yeterliklerin olması çeşitliliğin önüne geçilmesine neden olacaktır. Benzerlik ve farklılık bir arada bulunduğu zaman öğretmen adayları için doğru eğitim verilecektir.

Farklı Üniversitelerdeki Program Yeterliklerine İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının, *“Sizce farklı üniversitelerin program yeterlikleri aynı mı olmalı yoksa programların kendi kültürlerini (programın vizyonu, misyonu, öğretim elemanlarının eğitsel anlayışlarını vb.) yansıtan farklılıkları içermeli midir?”* sorusuna verdikleri cevaplar üç başlık altında toplanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda; “Standart yeterliklere yer verilmeli”, “Resmi bir kurum tarafından belirlenen çerçeve etrafında üniversiteler programlarına ekleme yapabilmeli” ve “Esnek yeterlik programları olmalı” kategorileri elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler incelendiğinde, üç katılımcı “Standart yeterliklere yer verilmeli” şeklinde görüş bildirmiştir. Üç katılımcı “Resmi bir kurum tarafından belirlenen çerçeve etrafında üniversiteler programlarına ekleme yapabilmeli” görüşünü ifade etmiştir. Dört katılımcı ise “Esnek yeterlik programları olmalı” şeklinde görüş bildirmiştir.

Öğretim elemanlarının verdikleri yanıtlar incelendiğinde “Esnek yeterlik programları olmalı” kategorisinde daha fazla görüş bildirildiği görülmektedir. Öğretim elemanlarının bu yöndeki görüşleri YÖK'ün eğitim fakültelerine sağladığı özerklik kararı sonrası oldukça önemlidir. YÖK'ün Eğitim Fakülteleriyle ilgili yaptığı bu düzenleme, üniversitelere kendi programlarını ve derslerini oluşturabilmeleri için geniş bir hareket alanı bırakmıştır. Araştırmanın diğer sonucu ise “Resmi bir kurum tarafından belirlenen çerçeve etrafında üniversiteler programlarına ekleme yapabilmeli” görüşü olmuştur. Bu görüş de yine YÖK'ün eğitim fakültelerine sağladığı yetki kararıyla oldukça bağlantılıdır. YÖK'ün sağlamış olduğu bu karar eğitim fakültelerine hareket alanı sağlarken aynı zamanda da “Türkiye Yeterlikler Çerçevesi” ve “Öğretmenlik Mesleği Yeterlikleri” dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca eğitim fakültelerinin; ders kategorileri, ders

sayısı ve ders saati gibi dikkat etmeleri gereken kriterler bulunmaktadır. Tüm bu açılar dikkate alındığında öğretim elemanlarının “Resmi bir kurum tarafından belirlenen çerçeve etrafında üniversiteler programlarına ekleme yapabilmeli” görüşünün YÖK yetki kararı ile doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen bir başka sonuç, “Standart yeterliklere yer verilmeli” görüşü olmuştur. Öğretim elemanları, sosyal bilgiler lisans programında bütün üniversitelerin aynı yeterliklere sahip olması gerektiği düşüncesinin öğretmen adaylarının aynı kriterler ve şartlar altında eğitim görmelerini istedikleri düşünülebilir. Buyuran (2019), öğretim elemanları ile gerçekleştirdiği çalışmasında 20 öğretim elemanından 15’inin eğitim fakültelerinde standartlaşmanın gerekli olduğunu düşündüğü yönünde sonuca ulaşmıştır. Bu sonuca benzer şekilde, Kayan ve Adıgüzel (2017) tarafından yürütülen araştırmada, öğretmen yetiştiren kurumların belirli standartlara sahip olmasının gerekli ve önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Öğretmen Eğitimcilerinin Kendi Görev Aldıkları Üniversitelerdeki Yeterlikler ile MEB Yeterlikleri Arasındaki İlişkiye Dair Görüşlerine Ait Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının, “*Görev aldığınız programdaki yeterliklerin MEB Öğretmen Yeterlikleri ile örtüştüğünü düşünüyor musunuz?*” sorusuna verdikleri cevaplar üç başlık altında toplanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda; “Örtüşüyor, Kısmen örtüşüyor ve Örtüşmüyor” kategorileri elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler incelendiğinde, sekiz katılımcı “Örtüşüyor” şeklinde görüş bildirmiştir. Bir katılımcı “Kısmen örtüşüyor” görüşünü ifade ederken bir katılımcı da “Örtüşmüyor” şeklinde görüş bildirmiştir.

Öğretim elemanlarının çoğunlukla “Örtüşüyor” şeklinde görüş bildirmesi, MEB’in hazırladığı Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerinin, görev aldıkları üniversiteler tarafından karşılandığı düşüncesi olarak değerlendirilebilir. Eğitim fakülteleri, lisans program yeterliklerini oluştururken MEB yeterliklerini de göz önünde bulundurdıkları için bu sonuç beklenen bir sonuç olmuştur. Öğretim elemanlarının bu yöndeki görüşlerine benzer bir sonuca, Uslu (2013) tarafından yapılan araştırma ile ulaşılmıştır. Araştırmada, Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri ile sosyal bilgiler eğitimi lisans programındaki zorunlu derslerin MEB’in belirlediği Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerini ne

ölçüde karşılayabildiği belirlenmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, MEB Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerinin %80 oranında sosyal bilgiler lisans programındaki zorunlu dersler ile kazandırılabilceği, %20'sinin ise kazandırılmayacağı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç, öğretim elemanlarının görüşleri ile örtüşmektedir. Görkaş (2017) İngiliz Dili Eğitimi lisans programlarının özel alan yeterliliklerini karşılama düzeyinin tespit edilmesine yönelik yaptığı araştırmada, İngiliz Dili Eğitimi lisans programlarında yer alan ders içeriklerinin, %88,4 oranında özel alan yeterliliklerini karşıladığı sonucunu elde etmiştir. İngiliz Dili Eğitimi alanında yapılan bu çalışmanın sonucu da öğretim elemanlarının görüşleri ile benzerlik göstermektedir.

Öğretim elemanları, lisans programındaki yeterlikler ile MEB yeterlikleri için “Kısmen Örtüyor” şeklinde de görüş bildirmişlerdir. Bu sonucu destekler nitelikte Tüzel ve Kurudayıoğlu (2011) tarafından yapılan araştırmada, “Türkçe Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri” ile Türkçe öğretmenliği lisans programındaki alan bilgisi alanındaki derslerini doküman incelemesi yöntemi ile karşılaştırmıştır. Araştırmada, MEB tarafından belirlenen Türkçe Öğretmen Yeterlikleri ile lisans programındaki alan bilgisi derslerinin karşılaştırılması sonucu belirlenen yeterliklerin %52'sinin lisans programı tarafından karşılandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretim elemanları tarafından “Örtüşmüyor” kategorisinde de görüş bildirilmiştir. Bu görüşle örtüşen bir sonuca Sezgin (2021) Müzik Öğretmenliği Lisans Programı Alan Eğitimi ders içeriklerinin incelendiği çalışmada ulaşılmış ve MEB Müzik Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri performans göstergelerinde yer verilen beceri boyutunun karşılanamaması nedeniyle kapsama durumunun yeterli düzeyde olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

2017 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının, “2017 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar beş başlık altında toplanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda; “MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış, MEB yeterlikleri daha kapsayıcı hazırlanırsa özel alan yeterliklerine gerek duyulmaz, MEB yeterlikleri genel ve kapsayıcı ifadeler içeriyor, Yeterlikler amacı dışında algılanmaktadır ve Yeni yeterlik maddeleri eklenmeli” kategorileri elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler incelendiğinde, beş katılımcı “MEB yeterlikleri doğru

hazırlanmış” şeklinde görüş bildirmiştir. Bir katılımcı “MEB yeterlikleri daha kapsayıcı hazırlanırsa özel alan yeterliklerine gerek duyulmaz”, bir katılımcı “MEB yeterlikleri genel ve kapsayıcı ifadeler içeriyor”, bir katılımcı “Yeterlikler amacı dışında algılanmaktadır”, dört katılımcı ise “Yeni yeterlik maddeleri eklenmeli” şeklinde görüş bildirmiştir.

Araştırmada öğretim elemanlarının en çok “MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış” görüşünü savunduğu görülmektedir. Bu görüş doğrultusunda, öğretim elemanlarının MEB yeterliklerin bir öğretmen adayı için doğru hazırlandığı ve eksik bir yönü olmadığı yönünde düşündükleri söylenebilir. Araştırmada elde edilen diğer bir sonuç ise “MEB yeterlikleri genel ve kapsayıcı ifadeler içeriyor” görüşüdür. Tosuntaş (2020) Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerini incelediği çalışmasında yeterlik göstergelerinin birden fazla ifadeyi kapsayacak nitelikte, karmaşık bir yapıda olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç araştırmada elde edilen görüş ile örtüşmemektedir. Araştırmada elde edilen diğer bir sonuç ise “MEB yeterlikleri daha kapsayıcı hazırlanırsa özel alan yeterliklerine gerek duyulmaz” görüşüdür. Öğretim elemanlarının bu yöndeki görüşünün nedeninin alana özgü yeterlikler yerine detaylı ve her öğretmenlik alanını kapsayacak tek bir yeterlik belgesinin yeterli olacağı düşüncesi olduğu söylenebilir.

Araştırmada elde edilen diğer sonuç ise “Yeterlikler amacı dışında algılanmaktadır” görüşüdür. Öğretmen eğitimcisinin bu görüşü, yeterliklerin öğretmen performans göstergelerine yönelik olarak oluşturulduğu düşüncesidir. Öğretmen eğitimcisinin; yeterliklerin, öğretmenlerin belirlenmiş performans ölçütlerine göre gerçekleştirdikleri faaliyetler için değerlendirilip kazandıkları performans puanı ile bazı faydalar elde edeceği düşüncesi ile hazırlandığı ve bu nedenlerle de işlevsel olmadığını düşündüğü söylenebilir. Türk Eğitim Derneği (2009) tarafından yapılan “Öğretmen Yeterlikleri” araştırmasında performans göstergesinin ölçümlenebilmesinin güç olduğu ve ayrıca performans göstergelerinin nasıl kullanılacağına da bir sorun oluşturduğu belirtilmektedir.

Öğretim elemanlarının görüşlerine göre elde edilen diğer bir sonuç ise “Yeni yeterlik maddeleri eklenmeli” görüşüdür. Öğretim elemanları; tutum ve değerler, mesleki beceri ve teknoloji boyutu üzerinde durmuşlardır. Bu açılardan öğretmen yeterliklerinin eksik olduğunu ve yeni yeterlik maddelerinin eklenerek güncellenmesi gerektiğini düşüncesine sahip oldukları söylenebilir. Öğretim elemanları, yeterliklerin mesleki beceri boyutunda eksik kaldığını, detaylandırılmamış ve özensiz hazırlandığını düşünmektedirler. Tosuntaş (2020) 2006 ve 2017 Öğretmenlik Mesleği Genel

Yeterliklerini karşılaştırdığı çalışmasında, 2017 yeterlik göstergelerinin 2006 programına göre daha üst düzey becerileri ifade ettiği belirtmiştir. Öğretim elemanlarının bir diğer görüşüne göre, Tutum ve Değerler yeterlik alanı yerine Etik gelmesi gerektiğini düşünülmektedir. 2017 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinde sadece bir yeterlik göstergesinde Etik kavramı geçmektedir o da Tutum ve Değerler yeterlik alanında yer almaktadır. Öğretim elemanlarının MEB yeterliklerine eklenmesini istedikleri bir diğer konu teknoloji boyutudur. Tosuntaş (2020) Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinde bilgi ve iletişim teknolojileri, öğretim teknolojileri açısından yeterli önemin gösterilmediğini belirtmiştir. Bu sonuç öğretim elemanlarının görüşü ile örtüşmektedir.

2017 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının, “2017 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar dört başlık altında toplanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda; “MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış, Özel alan yeterlikleri iyi hazırlanmış bir çerçeve ama geliştirilebilir, Özel alan yeterlikleri daha fazla sosyal bilgilere özgü yeterlik maddeleri içermeli ve MEB yeterlikleri sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısına uygun değil” kategorileri elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler incelendiğinde, üç katılımcı “MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış”, iki katılımcı “Özel alan yeterlikleri iyi hazırlanmış bir çerçeve ama geliştirilebilir”, üç katılımcı “Özel alan yeterlikleri daha fazla sosyal bilgilere özgü yeterlik maddeleri içermeli”, üç katılımcı ise “MEB yeterlikleri sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısına uygun değil” şeklinde görüş bildirmiştir.

Araştırmada öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda “MEB yeterlikleri doğru hazırlanmış” sonucu elde edilmiştir. Öğretim elemanlarının görüşüne göre, özel alan yeterliklerinin eksiksiz olduğu, bir sosyal bilgiler öğretmen adayını mesleğe hazırlamak için yeterli olduğu yönünde düşündükleri söylenebilir.

Araştırmada elde edilen bir diğer sonuç ise “Özel alan yeterlikleri iyi hazırlanmış bir çerçeve ama geliştirilebilir” görüşüdür. Öğretim elemanları, özel alan yeterliklerinin sosyal bilgileri iyi yansıttığını ama akademik özgürlük, kapsayıcılık, sorgulama ve eleştirel düşünme konularında eksik olduğunu ve geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Narin ve Aybek (2010) sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerileri artıkça eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik öğretim yöntemlerini kullanma

tercihlerinin de arttığını belirtmiştir. Bu sonuç, öğretim elemanlarının Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerinde eleştirel düşünmenin gerekliliğini destekler niteliktedir. Eleştirel düşünmenin öneminin farkında olan öğretmenlerin sorgulama ve eleştirel düşünme yaklaşımını öğrencilerine de yansıtacağı düşünülmektedir. “Akademik özgürlük” de öğretim elemanlarına göre, özel alan yeterliklerinde geliştirilmesi gereken bir konudur. Mitchell, Evans, Daly, ve Roach (1997) tarafından yapılan sosyal bilgiler öğretmenleri ve akademik özgürlük konulu araştırmada, öğretmenlerin sınıflarının demokrasi eğitiminde karşıt fikirlere ve tartışmalı konulara açık olmasını sağlamaya çalışırken aynı zamanda öğrencilerin ve velilerin bireysel haklarına da saygı duyulmasını sağlama ikileminde kaldıklarını belirtmiştir. Bu sonuç, öğretim elemanlarının akademik özgürlük vurgusunu destekler niteliktedir. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerinde akademik özgürlük kavramının eksik kaldığı görülmektedir. “Kapsayıcılık” da öğretim elemanlarına göre özel alan yeterliklerinde eksik kalan konulardan birisidir. Şimşek, Dağıstan, Şahin, Koçyiğit, Yalçınkaya, Kart ve Dağdelen (2019)’a göre kapsayıcı eğitimin, toplumsal açıdan birleştirici işlevi bulunmaktadır. Sosyal bilgilerde, kapsayıcılığın sosyal bütünleşmeyi sağlayacağı gerekçesiyle özel alan yeterliklerinde yer alması gerektiği düşünülmektedir.

“Özel alan yeterlikleri daha fazla sosyal bilgilere özgü yeterlik maddeleri içermeli” görüşü araştırmada elde edilen bir başka sonuçtur. Öğretim elemanlarının görüşlerine göre, özel alan yeterlikleri sosyal bilgiler disiplinine ait spesifik yeterlikler içermemektedir. Burada derse özel, detaylı özel alan yeterliklerinin hazırlanması gerekliliği öne çıkmaktadır.

Araştırmada elde edilen diğer bir sonuç “MEB yeterlikleri sosyal bilgilerin disiplinlerarası yapısına uygun değil” görüşüdür. Öğretim elemanları, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerinde alan bilgisinin özellikle tarih ve coğrafya ağırlıklı olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal bilgilerin yararlandığı diğer sosyal bilimlerin de özel alan yeterliklerinde yer alması gerektiği düşünülmektedir. Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerden beslenen disiplinlerarası yaklaşıma sahip bir ders olması itibarıyla birçok disiplini de içeriğinde barındırmaktadır. Özel alan yeterliklerinde ise yan disiplinler yeteri kadar yer almamaktadır. Öğretim elemanlarının görüşlerini destekler nitelikte, Deveci, Köse ve Bayır (2014) öğretmen adaylarının sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin yanılgılarını belirledikleri araştırmada, öğretmen adaylarının sosyal bilimlere ilişkin olarak en fazla Tarih sözcüğünü tekrarladıkları belirtmişlerdir. Öğretmen

adaylarının yaptıkları tarih vurgusu, sosyal bilgiler içerisinde yer alan disiplinlerarasında tarihin geniş alan kapladığı düşüncesi ile açıklanabilir.

İngiltere’deki Öğretmen Standartlarına İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının, “İngiltere’de kazandırılmaya çalışılan öğretmen standartlarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar dört başlık altında toplanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda; “Standartlar, Türkiye ile benzer yapıya sahip, Standartlar çok genel ifadeler içeriyor ve esnek bir yapıda, İngiltere standartlarından ekleme yapılabilir ve Her ülkenin kendine özgü yeterlik maddeleri olmalı” kategorileri elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler incelendiğinde, altı katılımcı “Standartlar, Türkiye ile benzer yapıya sahip”, iki katılımcı “Standartlar çok genel ifadeler içeriyor ve esnek bir yapıda”, üç katılımcı “İngiltere standartlarından ekleme yapılabilir” ve bir katılımcı “Her ülkenin kendine özgü yeterlik maddeleri olmalı” şeklinde görüş bildirmiştir.

Araştırmada, öğretim elemanları tarafından en çok “Standartlar, Türkiye ile benzer yapıya sahip” kategorisinde görüş bildirildiği görülmektedir. Öğretmenlik mesleği için her ülkenin farklı yeterlik sistemleri olsa da genel çerçeveden incelendiğinde temel bazı yeterliklerin öğretmenlerde görülmesi beklenir. Bu açıdan, öğretmen adaylarının İngiltere’deki öğretmen standartları ile Türkiye’deki öğretmen yeterliklerini benzer yapıya sahip olarak değerlendirmesi temel yeterlik ifadelerinin benzerliği olarak düşünülmektedir. Köksal ve Convery (2013) tarafından yürütülen araştırmada, İngiltere öğretmen standartları ile Türkiye’deki öğretmen yeterlikleri dokümanların benzer yönlerinin; öğretmenlerin görev ve sorumluluklarını yerine getirme, meslektaş ve velilerle iletişim, kişisel ve mesleki gelişim, öğrenmeyi değerlendirme ve gelişimi izleme, program ve içerik bilgisi, plan yapma ve öğrenme ortamlarını düzenleme olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretim elemanlarının görüşlerine göre ulaşılan bir başka sonuç “Standartlar çok genel ifadeler içeriyor ve esnek bir yapıda” görüşüdür. Öğretim elemanları, İngiltere standartlarının yüzeysel hazırlandığını ve detay içermediğini düşünmektedir. Araştırmada elde edilen bir başka sonuç ise “İngiltere standartlarından ekleme yapılabilir” görüşü olmuştur. Burada öğretim elemanları, İngiltere’deki Öğretmen Standartları’nda yer alan iki standart üzerinde durmuşlardır. Bu iki standart ise şunlardır:

“Öğretmenler, halkın öğretmenlik mesleğine karşı olan güvenini sürdürür ve okul içinde ve dışında yüksek etik ve davranış standartlarını korur”, “Öğrencilere ilham veren, motive eden ve meydan okuyan yüksek beklentiler belirleyin.”. Öğretim elemanları, bu standartların Türkiye’de yer almadığını ve yeterlik programlarına eklenmesi gerektiğini düşünmektedir. “Öğretmenler, halkın öğretmenlik mesleğine karşı olan güvenini sürdürür ve okul içinde ve dışında yüksek etik ve davranış standartlarını korur” standardı, İngiltere Öğretmen Standartları’nda, “Kişisel ve Mesleki Davranış” bölümünde yer almaktadır. İngiltere standartları, öğretmenlerin mesleğe karşı bir güven duygusunu oluşturmasını ve onu koruması için de öğretmenlerin davranış standartlarını kullanmasını amaçlamıştır. Bu davranış standartları ve mesleğe karşı güven duygusu toplumda öğretmenlik için gösterilen meslek statüsünü de etkilemektedir. Şahin (2017) araştırmasında İngiltere’nin, öğretmenlik mesleğinin statüsünü iyileştirmek için büyük miktarda kamu fonu harcadığından bahsetmiştir. Aydın, Canavar ve Akkın (2018) tarafından yürütülen araştırmada, Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin toplumsal statüsünün son yıllarda giderek azaldığı ve mesleğin toplumsal statüsünün düşük olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Öğretim elemanlarının İngiltere’deki bu standardın Türkiye’deki yeterlikler arasına eklenmesi için öneride bulunması, Türkiye’de öğretmenlik mesleğinin statüsünün yeterli seviyede olmadığı düşüncesinden kaynaklandığı savunulabilir. Öğretim elemanlarının önerdiği diğer standart “Öğrencilere ilham veren, motive eden ve meydan okuyan yüksek beklentiler belirleyin.” standardı ise “Öğretim” bölümünde yer almaktadır. Öğretim elemanları; öğrencileri merkeze alan, öğrenci motivasyonunu önemseyen bir yeterlik maddesinin ülkemizde olmadığını ve programa eklenmesi gerektiğini düşünmektedirler.

ABD’deki NCSS Standartlarına İlişkin Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının, “*ABD’deki kazandırılmaya çalışılan NCSS standartlarına ilişkin görüşleriniz nelerdir?*” sorusuna verdikleri cevaplar dört başlık altında toplanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda; “NCSS standartlarından ekleme yapılabilir, NCSS standartları örnek alınabilir, NCSS standartları Türkiye’deki yeterliklerle aynı ana temalara sahip ve Her ülkenin kendine özgü sosyal bilgiler yeterlikleri olmalı” kategorileri elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler incelendiğinde, sekiz katılımcı “NCSS standartlarından ekleme yapılabilir” şeklinde görüş bildirmiştir. Üç katılımcı “NCSS standartları örnek alınabilir”, üç katılımcı “NCSS

standartları Türkiye’deki yeterliklerle aynı ana temalara sahip” ve iki katılımcı ise “Her ülkenin kendine özgü sosyal bilgiler yeterlikleri olmalı” şeklinde görüş bildirmiştir.

Araştırma sonucunda, öğretim elemanlarının verdikleri cevaplar incelendiğinde en çok “NCSS standartlarından ekleme yapılabilir” kategorisinde görüş bildirildiği görülmektedir. Öğretim elemanlarına göre, NCSS’de vatandaşlık kavramı büyük önem taşımaktadır. Miller-Lane, Howard ve Halagao (2007)’ya göre vatandaşlık yeterliği, daha kapsayıcı, adil ve adil bir toplum arayışı içinde çeşitli, sorunlu ve tartışmalı konuları araştırma arzusu ve yeteneği olarak görülmektedir. NCSS (2018) ise vatandaşlık yeterliğini hem siyasi bilginin teşvik edilmesi hem de daha kapsayıcı, adil ve adil bir topluma yönelik bir eğilimi olarak görmektedir. Bu nedenlerle NCSS vatandaşlık yeterliğine oldukça önem göstermektedir. Öğretim elemanlarının NCSS’de yer alan vatandaşlık ile ilgili standartların Türkiye’deki programa eklenmesi düşüncesi, Dünya genelinde sosyal bilgiler eğitimine vatandaşlık eğitimi bakış açısıyla yaklaşıldığı bu nedenle Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitiminde vatandaşlık eğitimi önem verilmesi gerektiği düşüncesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğretim elemanları tarafından önerilen, Öge 2e’de bulunan “Adaylar, vatandaşlık yeterliğini geliştirmek için teknolojiyi kullanan öğrenme süreçleri planlarlar.” standardının ülkemizde yer alan yeterliklere entegre edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Öğretim elemanlarının bu yöndeki görüşlerinin, Covid sonrası online eğitimde ve öğretmen adaylarının teknolojiyi derse entegre etme sürecinde yaşanan teknopedagojik sıkıntıların neden olduğu düşünülmektedir. Aygün, Atasoy ve Uzun (2016) matematik öğretmen adaylarının teknopedagojik yeterlikleri inceledikleri araştırmada, öğretmen adaylarının teknolojiyi ilk kez konu öğretiminde keşfettirici bir araç olarak kullandıklarını, teknoloji destekli etkinlikler hazırladıklarını ancak, ölçme değerlendirme sürecinde teknolojiyi kullanmakta zorlandıkları sonucuna ulaşmıştır. Demirezen ve Keleş (2020) tarafından yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknopedagojik alan yeterlikleri çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin teknoloji, teknolojik alan, teknolojik pedagoji ve teknolojik pedagojik alan boyutlarındaki yeterliliklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknoloji yeterliklerinin yüksek olması açısından öğretim elemanlarının görüşleri ile örtüşmemektedir.

Öğretim elemanlarının NCSS standartlarında “Öz Değerlendirme” kavramına olan vurgunun önemli olduğunu ve Türkiye’deki programda da yer alması gerektiğini düşünmektedir. NCSS standartlarında yer alan “Adaylar, öğrencileri toplumsal

yaşamdaki yeterlik için disiplin bilgisi, sorgulama ve temsil biçimleri ile ilgili bireyselleştirilmiş öğrenme çıktılarına destekleyen öz değerlendirme uygulamalarıyla meşgul eder.” standardı önerilmiştir. Kösterelioğlu ve Çelen (2016) araştırmalarında öğretmen adaylarına performans görevi vererek kendilerini öz değerlendirme yöntemi ile değerlendirmeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmen adaylarının uygulama sonrasında öz değerlendirme yöntemini kullanma konusunda olumlu bir tutuma sahip oldukları belirtilmiştir. Bu araştırma sonucu, öğretmen eğitimcisinin öz değerlendirme kavramının Türkiye’deki programlara eklenmesi görüşünün önemini kanıtlamaktadır.

Öğretim elemanlarının NCSS programında önemli gördüğü bir başka kavram ise “Bilinçli Eylem” kavramıdır. Öğretim elemanlarının “Kapsayıcı ve eşitlikçi bir toplum için bilinçli savunucular olmak” ve “Sosyal adalet, insan hakları ile ilgilenmek için kendi kültürel çerçevelerini araştırır, sorgular, düşünür, bilinçli eylemlerde bulunur.” standartlarının Türkiye’de yer alması gerektiğini düşünmektedir. NCSS (2018)’e göre öğrenci eylemleri, disiplin içinde ve disiplinlerarasında başlatılan ve sürdürülen soruşturmalara dayandırılmalıdır. Levinson ve Levin (2013) öğrencilerin sosyal bilgiler konularında düzenli olarak bilinçli eylemlerde bulunarak, daha ilgili, demokratik, medeni bir kamusal hayata katkıda bulunma sahip olduklarını belirtmiştir. Öğretim elemanlarının bilinçli eylem kavramının Türkiye’deki programlarda eklenmesi görüşünün, öğretmen adaylarının aktif birer vatandaş olarak demokratik hayata katkıda bulunmaları gerekliliği üzerinden önerildiği düşünülmektedir.

Öğretim elemanlarının NCSS standartlarında sıkça geçen sosyal bilgiler okuryazarlıkları, öğrencilerin disiplin sorgulaması ve disiplinlerarası gibi kavramları içeren standartları önermişlerdir. NCSS (2018) sosyal bilgiler okuryazarlıklarını, öğrencilerin çevrelerindeki dünyayı anlamalarını ve anlamlı bir şekilde etkileşimde bulunmalarını sağlayan anlam oluşturma süreçleri olarak tanımlamaktadır. NCSS (2018) disiplin sorgulamasının, bir konuyu karakterize eden teorik ve disipline özgü bilme yolları üzerine kurulu olduğunu belirtmiştir. Öğretim elemanlarının önerdikleri NCSS standartlarında yer alan bu kavramların, öğrencilerin sosyal bilgiler disiplinlerine karşı düşünme yaklaşımlarını ve araştırma biçimlerini olumlu etkileyebileceği düşüncesiyle öneride bulunduğu düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen bir başka sonuç, “NCSS standartları örnek alınabilir” görüşü olmuştur. Öğretim elemanlarının, burada NCSS’in sahip olduğu yapının, oluşturduğu felsefenin örnek alınması gerektiğini düşünmektedirler. Doğanay (2008) Türkiye’de benimsenen sosyal bilgiler anlayışının, NCSS’in benimsediği anlayışla

paralellik gösterdiğini, programın temel öğeleri çerçevesinde yapılan değerlendirmede ise, yine genel hatlarıyla çağdaş anlayışı yansıttığını ancak öğeler arasındaki dinamik ilişkiler ve sistematik açısından bazı sorunların bulunduğu belirtmektedir. Öğretim elemanları da buradaki görüşe benzer şekilde Türkiye’deki sosyal bilgiler programında gördükleri sorunları dile getirerek o konularda NCSS standartlarının örnek alınabileceğini belirtmişlerdir. Öğretim elemanları burada NCSS’in sahip olduğu “C3 Çerçeve Programı” vurgusuna dikkat çekmişlerdir. C3 Çerçeve Programında yer alan öğelerin Türkiye’deki öğrencilere de iyi bir alt yapı sağlayabileceği düşüncesi ile NCSS’deki C3 standartlarının örnek alınabileceği düşünülmektedir. Görmez (2019) C3 Çerçevesindeki kazanımların, ortaokul sosyal bilgiler programında yer alan kazanımlara kıyasla daha kapsamlı, güncel ve uygulamaya dönük olduğu sonuçlarına ulaşmıştır. Ulaşılan bu sonuç, öğretim elemanlarının önerisini destekler niteliktedir. Öğretim elemanlarının NCSS standartlarından örnek alınmasını istediği diğer bir alan ise 4. Standart “Sosyal Bilgiler Öğrencileri ve Öğrenme” alanıdır. Öğretim elemanları, bu bölümün Türkiye’de ihmal edilen bir yeterlik alanı olduğunu düşünmektedir. NCSS (2018)’de yer alan bu standart tamamen öğrenciyi merkeze alarak, öğrencilerin sahip oldukları bilgiyi kullanarak öğretimi planlamak, disiplinlerarası öğrenme ortamları hazırlamak ve öğrencileri bilinçli savunucular olarak hazırlamak gibi içeriklere sahiptir. Öğretim elemanları, bu standardın Türkiye’de de yer alması gerektiğini düşünmektedir.

Araştırmada elde edilen diğer bir sonuç, öğretim elemanlarının “NCSS standartları Türkiye’deki yeterliklerle aynı ana temalara sahip” görüşüdür. Deveci (2009) araştırmasında NCSS’de yer alan standartların on tema altında açıklandığını ve Türkiye’de 2004 sosyal bilgiler programının temaları belirlenirken de bu temalardan yararlanıldığını belirtmiştir. Bu sonuç, öğretim elemanlarının görüşlerini destekler niteliktedir.

Araştırmada elde edilen diğer bir sonuç, “Her ülkenin kendine özgü sosyal bilgiler yeterlikleri olmalı” görüşü olmuştur. Bu görüşü savunan öğretmen eğitimcisi, yeterlik programlarının her ülkenin kendi içinden çıkması gerektiğini düşünmektedir. Diğer ülkelerin çalışmalarından haberdar olarak ama onların ürettiği yeterlik programlarını kopyalamadan kendi kültürümüz içerisinden üretilmesi gerektiği düşünmektedir. Bu yöndeki bir görüşün küresel yeterlik programı anlayışına ters düştüğü söylenebilir.

Öğretmen Eğitimcilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programına İlişkin Görüşlerine Ait Sonuçlar

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının, “YÖK tarafından öğretmen yetiştirme programlarının eğitim fakülteleri tarafından yapılandırılması kararının sağlamış olduğu özerklikle hangi yeterliklerin geliştirilmesi için hangi derslerin programa eklenmesini önerirsiniz?” sorusuna verdikleri cevaplar yedi başlık altında toplanmıştır. Katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda; “İnsan ilişkileri ve iletişim, Öğretmenlik meslek dersleri, Düşünme becerileri, Bilimsel araştırma ve etik, Sosyal bilimler, Teknolojik okuryazarlık ve Diğer” kategorileri elde edilmiştir. Yapılan görüşmeler incelendiğinde, dört katılımcı “İnsan ilişkileri ve iletişim”, dört katılımcı “Öğretmenlik meslek dersleri”, iki katılımcı “Düşünme becerileri”, üç katılımcı “Bilimsel araştırma ve etik”, dört katılımcı “Sosyal bilimler”, beş katılımcı “Teknolojik okuryazarlık”, ve iki katılımcı “Diğer” şeklinde görüş bildirmiştir.

Öğretim elemanlarının görüşlerine göre sosyal bilgiler lisans programına en çok Teknolojik Okuryazarlık yeterlik alanında ders eklenmesi gerekmektedir. White (1999) araştırmasında teknolojinin dönüştürücü bir sosyal bilgiler yaklaşımını kolaylaştırarak öğrenci ve öğretmenler için güçlü fırsatlar tanıyabileceğinden söz etmiştir. Mentiş (2004) “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi” çalışmasında öğretim elemanları, öğrenciler ve öğretmenlerin görüşlerine başvurmuştur. Öğrenme ve öğretme süreçleri boyutunda, öğretim elemanları ve ilk sırada “Öğrenmeyi destekleyen ders materyalleri, öğrenme teknolojileri ve diğer kaynaklar gibi öğretim ve öğrenim araçlarını etkili kullanma” standartlarını önemli bulmuşlardır. Mentiş’in çalışmasındaki bulgular, bu araştırmadaki “Teknolojik Okuryazarlık” temasında yer alan “E-Öğrenme, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Dijital Materyal Kullanımı ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Uzaktan Eğitim” kategorilerindeki ders önerileri ile benzerdir. Eğitimde teknoloji entegrasyonu, uygun yöntem ve modeller ile sağlanmalıdır. White (1999) teknoloji eğitiminde ancak anlamlı, öğrenci merkezli eleştirel yapılandırmacı yaklaşımların önemli olduğuna değinmiştir. Yiğit (2011) teknoloji eğitimi programının, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlığı düzeylerini artırdığı yönünde olumlu bir sonuca ulaşmıştır. İlgili literatür kapsamında öğretim elemanlarının araştırma kapsamında önerdikleri dersler ve bu derslerle geliştirilmek istenen yeterlikler incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital yeterliklerini kapsayan derslerin programda yer alması gerektiği düşüncesine varılmıştır. Sosyal bilgiler

öğretiminde teknoloji entegrasyonun öğrenme ortamını zenginleştirilerek sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme sürecini destekleyeceği düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen bir başka sonuç, İnsan İlişkileri ve İletişim alanına aittir. Öğretim elemanları bu yeterlik alanına ait dört ders önerisinde bulunmuştur. Öğretmenlik meslek dersleri ile birlikte en çok görüş bildirilen ikinci yeterlik alanı olmuştur. İletişim yeterlik düzeyleri yüksek olan öğretmenlerin öğrencilerinin de bu alandaki becerilerini geliştireceği beklenen bir sonuçtur. Bursa ve Ersoy (2020) araştırmalarında öğretmen adaylarının genel kültür derslerinde en gerekli gördükleri iki dersten birinin İnsan İlişkileri ve İletişim dersi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç, araştırmada önerilen dersler ile birebir örtüşmektedir. Akan (2021) rehberlik ve psikolojik danışmanlık bölümünde öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirdiği çalışmasında, “İnsan İlişkileri ve İletişim” dersinin, öğrencilerin iletişim ve problem çözme beceri düzeylerini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Temel ve Şişman (2017) hemşirelik bölümü birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerle gerçekleştirdikleri çalışmalarında, iletişim becerileri eğitiminin öğrencilerin iletişim becerisi ve kişilerarası ilişkilerinde olumlu gelişmeler gösterdiklerini belirtmişlerdir. İlgili alanyazın ve araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında İnsan İlişkileri ve İletişim yeterlik alanına ait derslerin yer almasının öğretmen adaylarının iletişim beceri düzeylerinde olumlu bir etkisi olduğu düşüncesine varılmıştır.

Araştırmada elde edilen diğer bir sonuç ise Düşünme Becerileri yeterlik alanı olmuştur. Karsantık (2016) eğitim fakültesinde çeşitli bölümlerin son sınıflarında öğrenim gören öğretmen adaylarıyla yaptığı çalışmasında, öğretmen adaylarının düşünme becerileri boyutunda okullarda ve derslerde düşünme becerilerinin kazandırılmasına önem verdikleri ve buna yönelik olumlu tutumlara sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bursa ve Ersoy’un (2020) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının seçmeli ders tercihlerini incelediği çalışmasında öğretmen adaylarının meslek bilgisi derslerinde Eleştirel ve Analitik Düşünme dersini gerekli gördükleri sonucuna ulaşmıştır. Elde edilen sonuç, bu araştırmadaki “Düşünme Becerileri” temasında önerilen dersler ile ilişkilendirilebilir. Öğretim elemanları, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerileri yeterliklerinin geliştirilmesi için ders önerilerinde bulunması, sosyal bilgiler dersi öğretim programında düşünme becerilerinin yer olmasıyla açıklanabilir.

Araştırmada öğretim elemanlarının önerdiği bir başka yeterlik alanı ise “Sosyal Bilimler” olmuştur. Sosyal bilgilerin, sosyal bilimlerin ürettiği bilimsel bilgileri öğrencilere yurttaşlık eğitimi yoluyla kazandırmaya çalışan bir ders olduğu

düşünüldüğünde öğretim elemanlarının bu yeterlik alanına yönelik ders önermesi beklenen bir sonuçtur. Doğanay (2008)'e göre sosyal bilgilerin bilgi temelini sosyal bilimler ve insanla ilgili tüm bilgiler oluşturmaktadır. Öğretim elemanları tarafından, Sosyal Bilimler yeterlik alanı için; “Ekonomi, Kanıt Temelli Tarih Öğretimi, Afet Eğitimi ve Çevresel Okuryazarlık dersleri önerilmiştir. Bursa ve Ersoy (2020) öğretmen adaylarının alan eğitimi derslerinde Çevre Eğitimi dersinin en gerekli gördükleri iki dersten biri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuç, araştırmada Sosyal Bilimler temasında yer alan Çevresel Okuryazarlık ders önerisiyle paralel bir sonuçtur. Bu yeterlik alanı için önerilen bir başka ders ise Ekonomi dersidir. Keçe ve Merey (2011)'e göre ekonomi disiplinine ait konuların sosyal bilgiler dersinde öğretilmesi öğrencide vatandaşlık bilincinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ekonomi disiplinine ait kazanımlar sosyal bilgiler öğretim programında yer alırken, lisans programında Ekonomi dersi yer almamaktadır. Öğretmen eğitmcisi, bu dersin tekrar programa eklenmesi yönünde öneride bulunmuştur. Kanıt Temelli Tarih Öğretimi, öğretim elemanları tarafından önerilen bir başka ders olmuştur. Doğan (2008)'e göre Kanıt temelli sosyal bilgiler/tarih dersleri, öğrencilerde yüksek düzeyde öğrenme sağlayabilmektedir. Tangülü ve Çıdacı (2016) kanıt kullanımının öğrenci motivasyonunu artırdığı ve derse olan ilgisini etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Doğan (2008) araştırmalarında sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıt kullanmanın akademik başarıyı olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğretim elemanlarının öğrenci motivasyonu ve akademik başarıya olumlu etkisi nedeniyle Kanıt Temelli Tarih Öğretimi dersini önerdiği düşünülmektedir. Sosyal bilimler yeterlik alanında önerilen son ders önerisi ise Afet Eğitimi'dir. Afet Eğitimi dersi, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında “Afetler ve Afet Yönetimi” adıyla var olan bir derstir. Sosyal bilgiler öğretim programında da bu disipline yönelik kazanımlar yer almaktadır. Öğretim elemanlarının sosyal bilimler yeterlik alanındaki ders önerileri, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimlerin eğitimsel amaçları ve felsefesine yönelik yeterliklerinin geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirildiği düşünülebilir. Bilimsel Araştırma ve Etik, öğretim elemanları tarafından sosyal bilgiler lisans programına eklenmesi gerektiği düşünülen diğer bir yeterlik alanıdır. Çakmak, Taşkiran ve Bulut (2015) tarafından sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilimsel araştırmaya yönelik tutumlarının incelendiği araştırmada, öğretmen adaylarının genel olarak iyi tutum sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Konokman, Tanrıseven ve Karasolak (2013) tarafından yapılan araştırmada öğretmen adaylarının eğitim araştırmalarına ilişkin olumlu tutuma sahip olduklarını sonucuna ulaşılmıştır. Öğretim elemanlarının, öğretmen adaylarının

araştırma becerilerine yönelik yeterliklerinin geliştirilmesi ve etik alanlarında kendilerini geliştirmelerine yönelik olarak ders önerisinde bulundukları düşünülmektedir.

Öğretmenlik Meslek Dersleri, öğretim elemanlarının önerdiği bir başka yeterlik alanıdır. Bu yeterlik alanı için, “Okul Uygulamaları, Proje ve İnovasyon, Eğitim Okumaları ve Öz Düzenleyici Öğrenme” dersleri önerilmiştir. Öğretmen eğitimcisi tarafından önerilen Okul Uygulamaları ders önerisi, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı’nda “Öğretmenlik Uygulaması” dersi olarak yer almaktadır. Coşkun (2020) tarafından yapılan araştırmada; sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, öğretmenlik uygulaması dersi için ayrılan toplam sürenin dersin amaçlarının gerçekleştirilmesi için yeterli olmadığı ve üniversite-öğretmen adayı, uygulama okulu-öğretmen adayı ve üniversite-uygulama okulu iletişiminin artırılması öğretmen adaylarının gelişimini arttıracak sonucuna ulaşılmıştır. Akpınar, Çolak ve Yiğit (2012) tarafından yapılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Öğretmenlik Uygulaması dersi yeterliklerini inceledikleri araştırmada, öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ve materyallerini kullanma ve ölçme-değerlendirmeye yönelik etkinlikler hazırlama konularında büyük oranda yeterli oldukları halde; yöntem-teknik seçimi, alan bilgisi, sınıf yönetimi ve iletişim becerileri konularında yetersiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen eğitimcisinin “Okul Uygulamaları” ders önerisinin; öğretmen adayları için “Öğretmenlik Uygulaması” dersinin yeterli olmadığı düşüncesiyle önerildiği düşünülmektedir. Öğretim elemanları tarafından önerilen “Proje ve İnovasyon” dersi, sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında seçmeli olarak “Eğitimde Proje Hazırlama” dersi olarak yer almaktadır. Arabacı ve Akıllı (2020) tarafından yapılan araştırmada, eğitimcilerin proje hazırlama ve uygulama süreçlerinin katılımcılara tecrübe kazandırmakta olduğu, meslektaşlar ve öğrenciler arasında iş birliğini desteklediği yönünde sonuçlara ulaşılmıştır. Öğretmen eğitimcisinin “Proje ve İnovasyon” dersi ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının proje planlanması ve yönetimi konularında ders almaları gerekliliğinin vurgulandığı düşünülmektedir. Öğretim elemanlarının önerdiği bir diğer ders ise “Eğitim Okumaları” dersidir. Öğretmen adaylarının hem akademik hem de kişisel gelişimleri için eğitim konulu okumalar yapabilecekleri bir dersin programa eklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Önerilen başka bir ders ise “Öz Düzenleyici Öğrenme” dersi olmuştur. Turan ve Demirel (2010) tarafından yapılan araştırmada, öz-düzenleyici öğrenme ile tanımlanan becerilere sahip olunmasının bireylerin bağımsız öğrenenler olması açısından önemli olduğunu belirtilmiştir. Öğretmen eğitimcisinin ders önerisinin

de öğretmen adaylarının kendi öğrenmelerini düzenleyebilmeleri açısından gerekli olduğu düşünülmektedir.

Diğer, ise öğretim elemanlarının ders önerileri sonucu oluşturulan son temadır. Bu alan için “Kültürel ve Sportif Faaliyet Dersleri ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Güncel Konular” olmak üzere iki ders önerisinde bulunulmuştur. Öğretim elemanları tarafından önerilen “Güncel Okumalar” dersi, sosyal bilgiler dersinin güncel konularla iç içe bir ders olması açısından önemlidir. Arın ve Deveci tarafından yapılan araştırmada (2008) sosyal bilgilerde, güncel olayların kullanımının öğrenci başarısını ve bilgileri hatırlama düzeylerini artırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç, öğretmen eğitimcisinin görüşünü desteklemektedir. “Kültürel ve Sportif Faaliyet Dersleri” önerisinde bulunan öğretmen eğitimcisi, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bu konularda yeterli ders sayısına sahip olmaması nedeniyle bu öneriyi getirmiştir. Bu görüşü destekler nitelikte Akhan (2013) sosyal bilgiler öğretmenlerinin sanat konularını öğrenmesini önemli gördüklerini, sanat konularını derslerde, özellikle tarih konularının ve sosyal bilimlerin öğretilmesinde yardımcı bir güç olması bakımından, genel kültür bakımından ve kültürel mirasa, ulusal bilince, evrensel değerlere katkısı bakımından önemli gördüklerini belirtmiştir.

Öneriler

Bu bölümde araştırma sonuçlarına bağlı olarak öneriler yer almaktadır.

- Genel öğretmen yeterlikleri ve özel alan yeterlikleri daha geniş bir açıyla hazırlanmalı ve detay içermelidir. Genel yeterlik ifadeleri yerine programdaki hedefler açık bir şekilde belirtilmelidir.
- İngiltere Öğretmen Standartları’nda yer alan ve öğretim elemanları tarafından Türkiye’deki öğretmen yeterliklerine eklenmesi önerilen standartların değerlendirilerek Türkiye’deki yeterliklere eklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Örnek: “Öğrencilere ilham veren, motive eden, meydan okuyan yüksek beklentiler belirleyin.”
- NCSS standartlarında yer alan ve öğretim elemanları tarafından Türkiye’deki öğretmen yeterliklerine eklenmesi önerilen standartların değerlendirilerek Türkiye’deki yeterliklere eklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Örnek:

“Adaylar, vatandaşlık yeterliğini geliştirmek için teknolojiyi kullanan öğrenme süreçleri planlarlar.”

- Sosyal bilgiler öğretmenliği programlarında her üniversitenin kendi yeterliklerini belirli standartlar çerçevesinde düzenlemesi gerekmektedir. Bu düzenlemeler yapılırken üniversitelerin kendi kültürlerini ve eğitsel anlayışlarını programa yansıtmaları ile standart bir öğrenci profili yetiştirilmesinin önüne geçilecektir.
- Sosyal Bilgiler Özel Öğretmen Yeterliklerinde daha fazla alana özgü yeterlik maddelerine yer verilmelidir. Örneğin; alana özgü öğretim teknikleri, öğrenme süreçlerini tasarlama ve değerlendirme yöntemlerini içeren yeterliklere yer verilerek öğretmenlerin alanları ile ilgili yeterliklerde spesifik bilgiye kolay ulaşabilmesi sağlanabilir.
- Sosyal bilgiler eğitimi lisans programında teknoloji entegrasyonun sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğrenme sürecini destekleyerek öğrenme ortamını zenginleştireceği için “Teknolojik Okuryazarlık” temasında önerilen derslerin E-Öğrenme gibi derslerin programa eklenmesi gerektiği önerilmektedir.
- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programındaki öğretim üyelerinin görüşleri alınarak yapılan bu araştırma; farklı eğitim programları, Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğünü kapsayacak şekilde yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Adıyaman Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.adiyaman.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=2&curSunit=1444#> adresinden alındı.
- Afyon Kocatepe Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.aku.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=10&curSunit=1010#> adresinden alındı.
- Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.agri.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=11&curSunit=6212#> adresinden alındı.
- Akan, Y. (2021). İnsan İlişkileri ve İletişim Dersinin Üniversite Öğrencilerinin İletişim ve Problem Çözme Beceri Düzeylerine Etkisi. *Milli Eğitim*, 50(230), 923-938.
- Akdağ, H. (2014). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye’deki Yeri. Turan, R., Sünbül, A. M., Akdağ, H. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar-1* (ss. 2-24). Ankara: Pegem Akademi.
- Akdeniz Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.akdeniz.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=09&curSunit=10165#> adresinden alındı.
- Akhan, N. E. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sanat Algıları ve Sanat Konularının Öğretimine Yönelik Görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 146-169.
- Akman, O. (2019). Multi-faceted Assessment of Special Field Competences of Social Studies Teachers. *The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences*, (15), 40-44.
- Akpınar, M., Çolak, K., Yiğit, E. Ö. (2012). Öğretmenlik Uygulaması Dersi Kapsamında Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Yeterliklerine Yönelik Uygulama Öğretmenlerinin Görüşleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 36(36), 41-67.
- Aksaray Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.aksaray.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=05&curSunit=503#> adresinden alındı.
- Aktepe, V. (2005). Eğitimde Bireyi Tanımanın Önemi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 15-24.
- Altun, A. ve Emir, S. (2008). Sosyal Bilgiler Dersinde Problem Çözme Yönteminin Erişi, Kalıcılığı ve Tutuma Etkisi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 79-100.

- Amasya Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.amasya.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=41&curSunit=636#> adresinden alındı.
- Anadolu Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://www.anadolu.edu.tr/akademik/fakulteler/1989/sosyal-bilgiler-ogretmenligi-programi/program-cikti> adresinden alındı.
- Ankara Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde http://bbs.ankara.edu.tr/Program_Yeterlilikleri.aspx?bno=1633&bot=230 adresinden alındı.
- Ankara Üniversitesi Bologna Süreci Koordinatörlüğü. (2020). 02.08.2020 tarihinde <http://bologna.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/273/2016/08/Avrupa-Y%C3%BCksek%C3%B6%C4%9Fretim-Yeterlikler-%C3%87er%C3%A7evesi.pdf> adresinden alındı.
- Arabacı, İ. B., Akıllı, C. (2020). Eğitimcilerin Proje Hazırlama ve Yürütme Süreçlerinde Karşılaştıkları Sorunların Proje Döngüsü Yönetimi Aşamalarına Göre İncelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(225), 129-152.
- Arın, D., Deveci, H. (2008). Sosyal Bilgiler Dersinde Güncel Olayların Kullanımının Öğrenci Başarısına ve Hatırd Tutma Düzeyine Etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26): 170-185.
- Artvin Çoruh Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://tsbe.artvin.edu.tr/dersler-153> adresinden alındı.
- Atatürk Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde [https://obs.atauni.edu.tr/moduller/dbp/eobs/birimDetay/1138/Sosyal%20Bilgiler%20%C3%96%C4%9Fretimli%C4%9Fi%20Program%C4%B1%20\(1138\)?](https://obs.atauni.edu.tr/moduller/dbp/eobs/birimDetay/1138/Sosyal%20Bilgiler%20%C3%96%C4%9Fretimli%C4%9Fi%20Program%C4%B1%20(1138)?) adresinden alındı.
- Ateş, R. C. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Eğitimine Yönelik Öz Yeterlik İnançlarının İncelenmesi. (*Yüksek Lisans Tezi*). Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Aydın, R., Canavar, O., Akkın, A. (2018). Öğretmenlerin, Öğretmenlik Mesleği ve Öğretmenliğin Toplumsal Statüsüne İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7(21), 965-990.
- Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde adresinden <https://akts.adu.edu.tr/programme-detail/3/3896/programme-outcomes/> alındı.
- Aygün, B., Uzun, N., Atasoy, E. (2016). Öğretmen Adaylarının Teknopedagojik Eğitim Yeterliliklerinin İncelenmesi 1. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 7(2), 393.
- Balıkesir Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.balikesir.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=02&curSunit=4874#> adresinden alındı.

- Bartın Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://ubys.bartın.edu.tr/AIS/OutcomeBasedLearning/Home/Index?id=252&culture=tr-TR> adresinden alındı.
- Başar, M. (2001). Ailelerdeki Yanlış Başarı Algılamasının Öğrenciler Üzerindeki Etkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 115-124.
- Bayburt Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://ubs.bayburt.edu.tr/ogrenci/ebp/organizasyon.aspx?kultur=tr-TR&Mod=1&ustbirim=3&birim=7&altbirim=-1&program=147&organizasyonId=105&mufredatTurId=932001#Anchor2> adresinden alındı.
- Bologna Working Group. (2005) A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area. Bologna Working Group Report on Qualifications Frameworks (Copenhagen, Danish Ministry of Science, Technology and Innovation). 02.08.2020 tarihinde http://ecahe.eu/w/index.php/Framework_for_Qualifications_of_the_European_Higher_Education_Area adresinden alındı.
- Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://ubys.ibu.edu.tr/AIS/OutcomeBasedLearning/Home/Index?id=4078&culture=tr-TR> adresinden alındı.
- Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.mehmetakif.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=12&curSunit=40571#> adresinden alındı.
- Bursa Uludağ Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <http://bilgipaketi.uludag.edu.tr/Programlar/Detay/923?AyID=29#ProgramYeterlilikleri> adresinden alındı.
- Bursa, S., Ersoy, A. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının 2018 Öğretmen Yetiştirme Programı Seçmeli Ders Tercihleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(37), 59-72.
- Bursalıoğlu, Z. (1981). *Eğitim Yöneticisinin Yeterlikleri*. Ankara: AÜ. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 93.
- Buyuran, N. (2019). Öğretmen Eğitiminde Standartlaşma ve Eğitim Fakültelerinin Akreditasyon Sürecine Hazır Olma Durumu (*Yüksek Lisans Tezi*). *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir*.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- CEPPE (2013). Learning Standards, Teaching Standards and Standards for School Principals: A Comparative Study. OECD Education Working Papers (Vol. 99). Chile. 30.05.2020 tarihinde https://www.oecd-ilibrary.org/education/learning-standards-teaching-standards-and-standards-for-school-principals_5k3tsjqtp90v-en adresinden alındı.

- Coşkun, B., Çelikten, M. (2020). Öğretmenlik Meslek Etiği Üzerine Bir İnceleme. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(21), 686-710.
- Coşkun, M. K. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okul Uygulaması Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 45-61.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (Bütün, M. ve Demir, S. B, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitap. (2013).
- Cuenca, A., Castro, A., Benton, B., Hostetler, A., Heafner, T., & Thacker, E. (2018). *National Council for the Social Studies: National Standards for the Preparation of Social Studies Teachers*.
- Çakmak, Z., Taşkıran, C. ve Bulut, B. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Bilimsel Araştırmaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 266-287.
- Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://ubys.comu.edu.tr/AIS/OutcomeBasedLearning/Home/Index?id=6190&culture=tr-TR> adresinden alındı.
- Çukurova Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde https://eobs.cu.edu.tr/ProgAmac_tr.aspx?ProgID=150 adresinden alındı.
- Darling-Hammond L. ve Baratz-Snowden, J. (2007). *A good teacher in every classroom: Preparing the highly qualified teachers our children deserve*. 28.09.2020 tarihinde <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ750647.pdf> adresinden alındı.
- DeLuca, C., Lapointe-Mcewan, D., Luhanga, U. (2016). Teacher assessment literacy: A review of international standards and measures. *Educational Assessment, Evaluation and Accountability*, 28(3), 251-272.
- Demirezen, S., Keleş, H. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknopedagojik Alan Bilgisi Yeterliliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 131-150.
- Department for Education (DfE). 2011, updated 2013. “*Teachers’ Standards: Guidance for School Leaders, School Staff and Governing Bodies*.” 23.10.2021 tarihinde <https://www.gov.uk/government/publications/teachers-standards> adresinden alındı.
- Deveci, H. (2009). Sosyal Bilgiler Dersinde Kültürden Yararlanma: Öğretmen Adaylarının Kültür Portfolyolarının İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 1-19.
- Deveci, H. ve Çengelci, T. (2006). *Sosyal Bilgiler Dersinde Duygusal Zekanın Geliştirilmesi*. II Sosyal Bilimler Eğitimi Kongresi Kitabı içinde (s.140–147). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Van: Milli Eğitim Basımevi.

- Deveci, H., Köse, T. Ç., Bayır, Ö. G. (2014). Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler Kavramlarına İlişkin Bilişsel Yapıları: Kelime İlişkilendirme Testi Uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 101-124.
- Dicle Üniversitesi, “Program Yeterlikleri”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.dicle.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=7&curSunit=277#> adresinden alındı.
- Doğan, Y. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıt kullanmanın öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2), 171-186.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77- 96
- Dokuz Eylül Üniversitesi, “Temel Program Kazanımları”, 26.08.2022 tarihinde https://debis.deu.edu.tr/ders-katalog/2021-2022/tr/bolum_1098_tr.html adresinden alındı.
- Dönmez, C., ve Uslu, S. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Öz-Yeterlik İnançlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Education International and Oxfam Novib. (2011). *Quality Educators: An International Study of Teacher Competences and Standards*. Brussels, Belgium: Education International. 04.10.2020 tarihinde <https://oxfamlibrary.openrepository.com/bitstream/handle/10546/265732/rr-quality-educators-international-study-010511-en.pdf?sequence=1> adresinden alındı.
- Ege Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://ebp.ege.edu.tr/DereceProgramlari/Detay/1/342/2937/932001> adresinden alındı.
- Erciyes Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://dbp.erciyes.edu.tr/Program/P2.aspx> adresinden alındı.
- Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://ebyu.edu.tr/akademik-personel-icin-bologna-ders-bilgi-paketi-giris-kilavuzu/> adresinden alındı.
- Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://ects.ogu.edu.tr/Lisans/Program/222> adresinden alındı.
- European Commission, (2020). *The Bologna Process and the European Higher Education Area*. 02.08.2020 tarihinde https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area_en adresinden alındı.
- European Commission. (2018). *The European Higher Education Area in 2018*. Bologna Process Implementation Report.

- Görmez, E. (2019). Ortaokul Sosyal Bilgiler Programı ile Okul, Meslek ve Sivil Yaşam (C3) Çerçeve Programında Yer Alan Kazanımların Karşılaştırılması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(2), 741-758.
- Guzman, M.F.D., Ecle, R. (2019). The Social Studies Curriculum Standards in Junior Secondary Schools; Input to Quality Instruction and Students' Civic Competence. *International Journal of Computer Engineering in Research Trends*, 6(2), 255-265.
- Gül, İ., Aslan, D. (2016). Okul, Aile ve Toplum İlişkilerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 203-218.
- Gündoğan, M. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Teknoloji Yeterlik Düzeyleri (Bursa İli Örneği) (Yüksek Lisans Tezi). *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın*.
- Gündoğdu, K., Aytaçlı, B., Aydoğan, R., Yıldırım, C. (2015). Öğretmen Yeterlikleri Alanında Yazılan Makalelerin İçerik Analizi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 30-43.
- Güven, İ. (2007). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Gelişim ve Yeterlilikleri*. 06.03.2021 tarihinde <https://sosyalbilgiler.biz/forum/konu/sosyal-bilgiler-oegretmenlerinin-mesleki-gelisim-ve-yeterlilikler.624/> adresinden alındı.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2012). Etkili Vatandaşlık Eğitimi İçin Bir Öneri. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 39-54.
- Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.mku.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=11&curSunit=5761#> adresinden alındı.
- ISTE, (2020 a) *About ISTE*. 14.09.2020 <https://www.iste.org/about/about-iste> adresinden alındı.
- ISTE, (2020 b) *ISTE Standards For Educators*. 14.09.2020 tarihinde <https://www.iste.org/standards/for-educators> adresinden alındı.
- İlğan, A. (2013). Öğretmenler İçin Etkili Mesleki Gelişim Faaliyetleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 41-56.
- İlhan, A. Ç. (2005). 21. Yüzyılda Öğretmen Yeterlikleri. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 58, 55-58.
- İnönü Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.inonu.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=04&curSunit=1551#> adresinden alındı.
- İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://ebs.iuc.edu.tr/home/kazanim/?id=1143> adresinden alındı.
- Kafkas Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obsyeni.kafkas.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=998&curSunit=10111#> adresinden alındı.

- Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.ksu.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=22&curSunit=10104#> adresinden alındı.
- Kahyaoğlu, M., Yangın, S. (2007). İlköğretim Öğretmen Adaylarının Mesleki Öz Yeterliklerine İlişkin Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 73-84.
- Kan, Ç. (2010). ABD ve Türkiye’de Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 40(187), 138-145.
- Karaca, E. (2008). Eğitimde Kalite Arayışları ve Eğitim Fakültelerinin Yeniden Yapılandırılması. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 61-80.
- Karakuş, C. (2013). Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Yeterlikleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 26-35.
- Karsantık, Y. (2016). Öğretmen Adaylarının Düşünme Becerilerine ve Düşünme Becerilerinin Öğretimine İlişkin Görüşleri (Yüksek Lisans Tezi). *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul*.
- Kastamonu Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://bologna.kastamonu.edu.tr/index.php/tr/akts-islemleri/bilgi-paketi-hazirlama-belgeleri> adresinden alındı.
- Kayan, F. M., Adıgüzel, A. (2017). Türkiye’de Öğretmen Eğitimi Program Standartları ve Akreditasyonuna İlişkin Ulusal Düzeyde Yapılan Çalışma Sonuçlarının İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (62), 85-102.
- Keçe, M., Merey, Z. (2011). İlköğretim Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Sosyal Bilimler Disiplinlerine ve Disiplinlerarası Anlayışa Uygunluğunun Belirlenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1) , 110-139.
- Kenna, J., Russell, W. (2018). The Culture and History of Standards-Based Educational Reform and Social Studies in America. *Journal of Culture and Values in Education*, 1(1), 26-49.
- Kırıkkale Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.kku.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=8&curSunit=128#> adresinden alındı.
- Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.ahievran.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=20&curSunit=8137#> adresinden alındı.
- Kilis 7 Aralık Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.kilis.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=13&curSunit=10468#> adresinden alındı.

- Koç, R. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleki Yeterliliklerinin Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Malatya.
- Koçyiğit, M., Erdem, C., Eğmir, E. (2020). Öğretmenlerin ve Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerine İlişkin Öz Değerlendirmeleri. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 9 (3), 774-799.
- Konokman Yavuz, G., Tanrıseven, I. ve Karasolak, K. (2013). Öğretmen Adaylarının Eğitim Araştırmalarına İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 141-158.
- Köksal, N., Convery, A. (2013). Türkiye'nin Genel Öğretmen Yeterlilikleri İle İngiltere'nin Öğretmen Standartlarının Karşılaştırılması. *Journal of Education and Future*, 1(3), 1-20.
- Kösterelioğlu, İ., Çelen, Ü. (2016). Öz Değerlendirme Yönteminin Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 15(2).
- Krutka, D. G., Metzger, S. A., Seitz, R. Z. (2022). Technology inevitably involves trade-offs”: The framing of technology in social studies standards. *Theory and Research in Social Education*, 1 September, 50(2): 226-254
- Kurudayıoğlu, M., Tüzel, S. (2011). Türkçe Eğitimi Lisans Programının Türkçe Öğretmeni Özel Alan Yeterlilikleri Açısından İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 1(2), 40-51.
- Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.dpu.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=19&curSunit=19131#> adresinden alındı.
- Levinson, M., Levine, P. (2013). Taking Informed Action to Engage Students in Civic Life. *Social Education*, 77(6), 339-341.
- Maba, W., Perdata, I. B. K., Astawa, I. N., Mantra, I. B. N. (2018). Conducting Assessment Instrument Models For Teacher Competence, Teacher Welfare As An Effort to Enhance Education Quality. *International Research Journal of Management, IT and Social Sciences*, 5(3), 46-52.
- Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <http://katalog.cbu.edu.tr/Site/ProgramOutcomes.aspx?ProgramID=270&lang=1> adresinden alındı.
- Marmara Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://meobs.marmara.edu.tr/ProgramTanitim/ataturk-egitim-fakultesi/sosyal-bilgiler-ogretmenligi-18-20-0> adresinden alındı.
- Mayer, D., Mills, M. (2021). Professionalism and teacher education in Australia and England. *European Journal of Teacher Education*, 44(1), 45-61.

- MEB, (2014). 19. Millî Eğitim Şûrası Kararları. 13.08.2020 tarihinde https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_12/10095332_19_sura.pdf adresinden alındı.
- MEB, (2017a). *Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB, (2017b). *İlköğretim Özel Alan Yeterlikleri*. 02.08.2020 tarihinde <https://oygm.meb.gov.tr/www/ilkogretim-ozel-alan-yeterlilikleri/icerik/257> adresinden alındı.
- MEB, (2017). *Öğretmen Yeterlilikleri*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- MEB, (2017). *Öğretmen Strateji Belgesi 2017-2023*. 13.08.2020 tarihinde https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/26174415_Strateji_Belgesi_R_G-Ylan-26.07.2017.pdf adresinden alındı.
- MEB, (2018a). *2023 Eğitim Vizyonu*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- MEB, (2018b). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (4., 5., 6. ve 7. Sınıflar)*, Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Mentiş, T. A. (2004). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi Program Standartlarının Belirlenmesi. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 37(1): 28-51
- Merriam, S. B., (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, (Turan, S. Çev. Ed.), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Mersin Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde https://akts.mu.edu.tr/tr/program/2712#link_6 adresinden alındı.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu. (2015). *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi*. Ankara. 11.07.2020 tarihinde <https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/turkiye-yeterlilikler-cercevesi> adresinden alındı.
- Miller-Lane, J., Howard, T. C., Halagao, P. E. (2007). Civic multicultural competence: Searching for common ground in democratic education. *Theory and Research in Social Education*, 35(4), 551–573.
- Mitchell, G., Evans, S., Daly, J., Roach, P. (1997). Academic Freedom and The Preparation of Social Studies Teachers. *Theory & Research in Social Education*, 25(1), 54-66.
- Mueller, R. (2022). A Conversation Too Late: An Examination of Early-Career Teachers’ Experience With New Social Studies Standards. *Social Studies Teaching and Learning*, 1(3).
- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://akts.mu.edu.tr/tr/program/2712> adresinden alındı.

- Muş Alparslan Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://www.alparslan.edu.tr/tr/page/menu/bologna-esgudum-komisyonu-birim-komisyonu-ve-ofis-yonetimi-bek-94> adresinden alındı.
- Nabila, H. (2016, September). The influence of pedagogic competence and professional competence to performance of teachers social studies in Trowulan district. In *ICEBESS (International Conference on Ethics of Business, Economics, and Social Science) Proceeding* (556-565).
- Narin, N., Aybek, B. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Eleştirel Düşünme Becerilerinin İncelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 336-350.
- National Council for the Social Studies, Expectations of Excellence: *Curriculum Standards for Social Studies* (Washington, D.C.: NCSS, 1994): 3. 08.05.2020 tarihinde <https://www.socialstudies.org/standards/introduction> adresinden alındı.
- National Council for the Social Studies. (2020). 08.05.2020 tarihinde <https://www.socialstudies.org/standards/national-standards-preparation-social-studies-teachers> adresinden alındı.
- NCSS. (2018). *National Standards for the Preparation of Social Studies Teachers* 07.12.2019 tarihinde <https://www.socialstudies.org/standards/national-standards-preparation-social-studies-teachers> adresinden alındı.
- Necmettin Erbakan Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.erbakan.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=031&curSunit=305000229#> adresinden alındı.
- Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <http://ects.nevsehir.edu.tr/ects/bilgipaketi/dil/tr/bolum/186009/sayfa/1> adresinden alındı.
- Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://www.ohu.edu.tr/egitimfakultesi/sosyalbilgilerogretmenligi/sayfa/program-ciktilari> adresinden alındı.
- Obot, I. M. (2014). Influence of Teachers Competence in Subject Matter on Students Interest in The Learning of Social Studies Education in Akwa Ibom State, Nigeria. *International Journal of Teaching and Education*, 2(3), 137.
- OECD (2005). *Teachers Matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers*. Paris: OECD publications 04.10.2020 tarihinde https://www.oecd-ilibrary.org/education/teachers-matter-attracting-developing-and-retaining-effective-teachers/summary/dutch_9789264018044-sum-nl adresinden alındı.
- Oğuz, S. (2014). M. Condorcet ve Vatandaşlık Eğitimi. (Edt. Bahri Ata ve İkrâm Bağcı). *Eğitim Klasikleri İncelemeleri*. 43–46. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://ebs.omu.edu.tr/2652/932001> adresinden alındı.

- Ordu Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <http://bologna.odu.edu.tr/DereceProgramlari/Detay/1/468/443/932001> adresinden alındı.
- Öztürk, F. Z. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Öğrenme Alanlarına İlişkin Özyeterlik Düzeylerinin İncelenmesi. (Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara).
- Öztürk, M. K. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okul, Aile ve Toplum İlişkileri Yeterlik Alanına İlişkin Görüşleri ve Öz Değerlendirmeleri. *Bilig*, 49, 113-126.
- Pamukkale Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://ebs.pusula.pau.edu.tr/BilgiGoster/Program.aspx?lng=1&dzy=3&br=19&bl=44&pr=11&dm=1&ps=0#programYeterlilikleri> adresinden alındı.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri* (Bütün, M. ve Demir, S. B, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Rapoport, A. (2009). A forgotten concept: Global Citizenship Education and State Social Studies Standards. *Journal of Social Studies Research*, 33(1).
- Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <http://bologna.erdogan.edu.tr/organizasyonInfo.php?kultur=tr-TR&mod=1&program=343&yil=2021#anchor2> adresinden alındı.
- Safran, M. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış, B. Tay ve A. Öcal (Ed.) (4. Baskı). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2-16.
- Sakarya Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://ebs.sakarya.edu.tr/Birim/Cikti/31177> adresinden alındı.
- Sandoval, L. Y., Rodríguez-Sedano, A., Ecima, I. (2010). Ethical qualities of professional development of the educator a humanistic perspective needed to manage a new way to see the quality of education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 2589-2593.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen Yeterlikleri ve Mesleki Gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 58, 40-45.
- Sezer, Ş. (2020). Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(24), 2269-2296.
- Sezgin, H. (2021). 2018 Müzik Öğretmenliği Lisans Programı Alan Eğitimi Ders İçeriklerinin MEB Müzik Öğretmeni Özel Alan Yeterliklerini Kapsama Durumu. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Samsun.

- Siirt Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.siirt.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=01&curSunit=1899#> adresinden alındı.
- Sinop Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.sinop.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=19&curSunit=194#> adresinden alındı.
- Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.cumhuriyet.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=37&curSunit=234#> adresinden alındı.
- Sözer, E. (2008). Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı, Kapsamı ve İlköğretim Programındaki Yeri. Ş. Yaşar (Ed.), Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (s. 49), Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Süleyman Demirel Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://akts.sdu.edu.tr/Public/EctsShowProgramDetailsQualifications.aspx> adresinden alındı.
- Swennen, A., & van der Klink, M. (Eds.). (2008). Becoming a teacher educator: Theory and practice for teacher educators. *Springer Science & Business Media*.
- Şahin, V. (2017) İngiltere’de Öğretmen Standartları ve Coğrafya. *Kesit Akademi Dergisi*, (10), 273-286.
- Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., Dağıstan Yalçınkaya G., Kart, M. ve Dağdelen, S. (2019). Kapsayıcı Eğitim Bağlamında Türkiye’de Temel Eğitim Programlarında Çokkültürlülüğün İzleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 177-197.
- Tangülü, Z. ve Çıdacı, T. (2016). Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Birinci Elden Kaynakların Kullanımı. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11), 253-273.
- Temel, M. ve Şisman, F. N. (2017). İletişim Becerileri Eğitiminin Hemşirelik Öğrencilerinin Sanal ve Kişilerarası İlişkilerine Etkisi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 4(3), 171-179.
- Tokcan, H., Tangülü, Z. (2019). 2006 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz Çalışması. *Turkish Journal of Social Research/Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23, 97-119.
- Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.gop.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=03&curSunit=2001252#> adresinden alındı.
- Tonga, D. (2012) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının Değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(4), 779-803.
- Tosuntaş, Ş. B. (2020). Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliklerinin İncelenmesi. *Academy Journal of Educational Sciences*, 4(1), 53-61.

- Trabzon Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://ubys.trabzon.edu.tr/AIS/OutcomeBasedLearning/Home/Index?id=123&culture=tr-TR> adresinden alındı.
- Trakya Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://eos.trakya.edu.tr/Pages/UnitContentViewer.aspx?lang=tr-TR&academicYear=2022&facultyId=5&programId=8&menuType=unit&contentId=304db57a-c188-43b8-b857-4214c8ad9c30> adresinden alındı.
- Turan, S., Avcı, E. K., Faiz, M. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Disiplinlerarası Yaklaşımına Yönelik Görüşleri. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 6(1), 141-163.
- Turan, S., Demirel, Ö. (2010). Öz-Düzenleyici Öğrenme Becerilerinin Akademik Başarı ile İlişkisi: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38), 279-291.
- Türk Eğitim Derneği (2009). *Öğretmen Yeterlikleri: Özet raporu 1*. Baskı. 30.05.2020 tarihinde http://portal.ted.org.tr/yayinlar/Ogretmen_Yeterlik_Kitap_Ozet_rapor.pdf adresinden alındı.
- Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi. (2020). 09.07.2020 tarihinde <http://tyc.gov.tr/sayfa/yeterlilik-kavrami-i435e32ed-363c-4540-8498-76651dc27001.html> adresinden alındı.
- Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi. (2010). 02.08.2020 tarihinde <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=20> adresinden alındı.
- UNESCO and Education International. (2019). Global framework of professional teaching standards. Brussels: UNESCO and Education International. 02.08.2020 tarihinde https://issuu.com/educationinternational/docs/2019_ei-unesco_framework adresinden alındı.
- Uslu, S. (2013). Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisans Programının Sosyal Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(12), 126-139.
- Usta, E., Korkmaz, Ö. (2010). Öğretmen Adaylarının Bilgisayar Yeterlikleri ve Teknoloji Kullanımına İlişkin Algıları ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları. *Uluslararası insan bilimleri dergisi*, 7(1), 1335-1349.
- Uşak Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.usak.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=4&curSunit=1587#> adresinden alındı.
- Ünvan, C. (2016). Türk Üniversitelerinde Bologna Süreci Uygulamaları ve Geleceğe Bakış. (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara).
- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <http://bilgipaketi.yyu.edu.tr/DereceProgramlari/Detay/1/61253/9344/932001> adresinden alındı.

- Yaylacı, Z., Aksoy, B. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Eğitimindeki Yeterlilikleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2016(6), 19-40.
- Yeşil, R. (2009). Sosyal Bilgiler Aday Öğretmenlerinin Sınıf İçi Öğretim Yeterlikleri (Kırşehir Örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 327-352.
- Yeşilyurt, E. (2011). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğinin Genel Yeterliklerine Yönelik Yeterlik Algıları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 71-100.
- Yılar, M. B., Cüce, K. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Özel Alan Yeterliklerini Etkileyen Faktörler ve Bunların Lisans Programıyla İlişkisi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 661-683.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız Teknik Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <http://www.bologna.yildiz.edu.tr/index.php?r=program/view&id=110&aid=132> adresinden alındı.
- Yılmaz, M. (2005). Farklı Öğrenme Ortamlarının Kalıcılığa Etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yiğit, E. Ö. (2011). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Teknoloji Okuryazarlığı Düzeylerinin ve Teknoloji ile Bütünleştirilmiş Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi (*Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul*).
- Yozgat Bozok Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.bozok.edu.tr/ogrenci/ebp/organizasyon.aspx?kultur=tr-TR&Mod=1&ustbirim=166&birim=61&altbirim=-1&program=242&organizasyonId=269&mufredatTurId=932001#Anchor2> adresinden alındı.
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (2020 a). *Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi*. 16.07.2020 tarihinde <https://uluslararasi.yok.gov.tr/uluslararasıilasma/bologna/temel-bilgiler/bologna-surecinin-isleyisi> adresinden alındı.
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (2020 b). *Bologna Süreci'nin İşleyişi*. 16.07.2020 tarihinde <https://uluslararasi.yok.gov.tr/uluslararasıilasma/bologna/temel-bilgiler/bologna-surecinin-isleyisi> adresinden alındı.
- YÖK (Yükseköğretim Kurulu), (2010), *Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları*. 16.07.2020 tarihinde https://uluslararasi.yok.gov.tr/Documents/yay%C4%B1nlar/yuksekogretimde_yeni_den_yapilanma_66_soruda_bologna_2010.pdf adresinden alındı.
- Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, “Program Çıktıları”, 26.08.2022 tarihinde <https://obs.beun.edu.tr/oibs/bologna/index.aspx?lang=tr&curOp=showPac&curUnit=4&curSunit=25#> adresinden alındı.

Wallendorf, M., R.W. Belk, “*Assessing Trustworthiness in Naturalistic Consumer Research*”, in: E.C. Hirschman (Ed), *Interpretive Consumer Research*, Provo: UT, 1989, ss.69-84.

White, C. (1999). It's Not Just Another New Thing: Technology as a Transformative Innovation for Social Studies Teacher Education. *Journal of Technology and Teacher Education*, 7(1), 3-12.

EKLER

**EK 1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Yeterliklerine İlişkin Yarı Yapılandırılmış
Görüşme Formu**

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN YETERLİKLERİNE İLİŞKİN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU
Tarih: Görüşme Başlama/Bitiş Saati: Katılımcı Kodu:
Sayın Öğretmen Eğitimcisi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Programında Dr. Doç. Dr. Serkan Keleşoğlu'nun danışmanlığında yürütmekte olduğum “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Öğretmen Eğitimcilerinin Görüşleri” başlıklı tez çalışması yürütmekteyim. Bu çalışma kapsamında Türkiye’deki Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri hakkındaki görüşlerinizi belirlemek üzere MEB Öğretmen Yeterlikleri, ABD ve İngiltere’de öğretmen yeterlikleri sizinle paylaşılacaktır. Bu görüşme formunda sizlerin sosyal bilgiler öğretmen yeterliklerine yönelik görüşlerinizin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırma çerçevesinde gönüllü katılımınızla sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Bu görüşme süresince söyleyeceklerinizin tümü gizli tutulacak ve üçüncü kişi ya da kurumlarla paylaşılmayacaktır. • Araştırmanın raporunda isminiz veya kimliğinizle ilgi hiçbir bilgi yer almayacaktır. • Görüşmemizin yaklaşık olarak 30-40 dakika süreceğini tahmin ediyorum. • Sizce bir sakıncası yoksa Zoom üzerinden görüşmeleri kayıt altına almak istiyorum. Araştırmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim.
<u>Demografik Sorular:</u> Görev Yaptığınız Üniversite/Fakülte Adı: Unvan: Mezun Olduğunuz Lisans Programı: Mezun Olduğunuz Yüksek Lisans Programı: Mezun Olduğunuz Doktora Programı (Alan): Mesleki Deneyim: Akademisyen (... Yıl) – Öğretmen (... Yıl) – Diğer (..... Yıl)

Öğretmen Yeterlikleri Üzerine Çalışmalarda Bulundunuz Mu? Evet (...) Hayır (...)

Yürütmekte Olduğunuz Dersler:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Görüşme Soruları

1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı Yeterliklerinin benzerlikleri ve farklılıkları hakkında ne düşünüyorsunuz?¹
2. Sizce farklı üniversitelerin program yeterlikleri aynı mı olmalı yoksa programların kendi kültürlerini (programın vizyonu, misyonu, öğretim elemanlarının eğitsel anlayışlarını vb.) yansıtan farklılıkları içermeli midir?
3. Sizin görev aldığınız programdaki yeterliklerin MEB Öğretmen Yeterlikleri ile örtüştüğünü düşünüyor musunuz?
 - a. Yanıtınız evet ise; sizin programınız MEB Öğretmen Yeterlikleri ile örtüşen ve örtüşmeyen boyutlarını nasıl değerlendirirsiniz?
 - b. Yanıtınız hayır ise; gerekçelerinizi açıklayınız?
4. MEB tarafından 2017 yılında oluşturulan Öğretmen Yeterliklerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
5. MEB tarafından 2017 yılında oluşturulan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
6. Farklı ülkelerin öğretmen yeterlikleri örneklerinden² MEB öğretmen yeterliklerine eklenmesi gerektiğini düşündüğünüz yeterlikler bulunmakta mıdır?
 - a. Yanıtınız ‘evet’ ise hangi yeterliklerin neden eklenmesi gerektiği görüşünüzü açıklayınız?
 - b. Yanıtınız ‘hayır’ ise görüşünüzün nedenini açıklayınız?
7. YÖK tarafından öğretmen yetiştirme programlarının eğitim fakülteleri tarafından yapılandırılması kararının sağlamış olduğu özerklikle hangi

¹ Farklı üniversitelere ait yeterlik karşılaştırma tablosu görüşülen kişilerle paylaşılacaktır.

² Amerika’da ve İngiltere’de belirlenmiş olan öğretmen yeterlikleri listesi görüşülen kişilerle paylaşılacaktır.

yeterliklerin geliştirilmesi için hangi derslerin programa eklenmesini önerirsiniz?

8. Çalışma kapsamında eklemek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz bulunmakta mıdır?

EK 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Program Yeterlikleri

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

No	Program Öğrenme Çıktıları: Bu programın başarılı bir şekilde tamamlanmasıyla öğrenciler şunları yapabileceklerdir:
1	Ortaöğretimde kazandığı yeterliliklere dayalı olarak; alanıyla ilgili kavramları ve kavramlar arası ilişkileri kavrar
2	Bilginin doğası kaynağı, sınırları, doğruluğu, güvenilirliği ve geçerliliğinin değerlendirilmesi konusunda bilgi sahibidir.
3	Bilimsel bilginin üretimiyle ilgili yöntemleri tartışır.
4	Alanı ile ilgili öğretim programları, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirme bilgisine sahiptir.
5	Öğrencilerin gelişim, öğrenme özellikleri ve güçlüklerinin bilgisine sahiptir.
6	Ulusal ve uluslararası kültürleri tanır.
7	Alanıyla ilgili ileri düzeyde bilgi kaynaklarını kullanır.
8	Alanıyla ilgili olay ve olguları kavramsallaştırır, bilimsel yöntem ve tekniklerle inceler, verileri yorumlar ve değerlendirir.
9	Alanıyla ilgili sorunları tanımlar, analiz eder, kanıtlara ve araştırmalara dayalı çözüm önerileri geliştirir.
10	Öğrencilerin gelişim özelliklerini, bireysel farklılıklarını; konu alanının özelliklerini ve kazanımlarını dikkate alarak en uygun öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini uygular.
11	Konu alanına ve öğrencinin gereksinimlerine uygun materyal geliştirir
12	Öğrencinin kazanımlarını farklı yöntemler kullanarak çok yönlü değerlendirir.
13	Bireysel ve grup çalışmalarında sorumluluk alır ve alınan görevi etkin bir şekilde yerine getirir.
14	Kendini bir birey olarak tanır; yaratıcı ve güçlü yönlerini kullanır ve zayıf yönlerini geliştirir
15	Uygulamada karşılaşılan ve öngörülemeyen karmaşık sorunları çözmek için bireysel ve ekip üyesi olarak sorumluluk alır
16	Edindiği bilgi ve becerileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirir.
17	Öğrenme gereksinimlerini belirler ve öğrenmesini yönlendirir.
18	Yaşam boyu öğrenmeye ilişkin olumlu bir tutum geliştirir.
19	Bilgiye ulaşma yollarını etkin bir şekilde kullanır.

20	Sanatsal ve kültürel etkinliklere etkin olarak katılır.
21	Toplumsal ve dünyanın gündemindeki olaylara/gelişmelere duyarlı olduğunu gösterir ve bu gelişmeleri izler.
22	Toplumsal sorumluluk bilinciyle yaşadığı sosyal çevre için mesleki proje ve etkinlikler planlar ve uygular
23	Alanıyla ilgili konularda ilgili kişi ve kurumları bilgilendirir.
24	Düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini nicel ve nitel verilerle destekleyerek uzman olan ve olmayan kişilerle paylaşır.
25	Bir yabancı dili en az Avrupa Dil portföyü B1 düzeyinde kullanarak alanındaki bilgileri izler ve meslektaşları ile iletişim kurar.
26	Avrupa Bilgisayar Kullanma Lisansının ileri düzeyinde bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanır.
27	Farklı kültürlerde yaşar ve sosyal yaşama uyum sağlar.
28	Dış görünüm, tutum, tavır ve davranışları ile topluma örnek olur.
29	Demokrasi, insan hakları, toplumsal, bilimsel ve mesleki etik değerlere uygun davranır.
30	Kalite yönetimi ve süreçlerine uygun davranır ve katılır.
31	Güvenli okul ortamının oluşturulması ve sürdürülebilmesi amacıyla kişisel ve kurumsal etkileşim kurar.
32	Çevre koruma ve iş güvenliği konularında yeterli bilince sahiptir.
33	Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen ulusal ve evrensel duyarlılıkların bilincindedir.
34	Birey olarak ve alanıyla ilgili görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin yasa yönetmelik ve mevzuata uygun davranır.

Anadolu Üniversitesi

1	Demokrasi, insan hakları, toplumsal, bilimsel ve mesleki etik değerlere uygun davranır.
2	Kalite yönetimi ve süreçlerine uygun davranır ve katılır.
3	Bir yabancı dili en az Avrupa Dil portföyü B1 düzeyinde kullanarak alanındaki bilgileri izler ve meslektaşları ile iletişim kurar.
4	Dış görünüm, tutum, tavır ve davranışları ile topluma örnek olur.
5	Farklı kültürlerde yaşar ve sosyal yaşama uyum sağlar.

6	Avrupa Bilgisayar Kullanma Lisansının ileri düzeyinde bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanır.
7	Düşüncelerini ve sorunlara ilişkin çözüm önerilerini nicel ve nitel verilerle destekleyerek uzman olan ve olmayan kişilerle paylaşır.
8	Alanıyla ilgili konularda ilgili kişi ve kurumları bilgilendirir.
9	Toplumsal sorumluluk bilinciyle yaşadığı sosyal çevre için mesleki proje ve etkinlikler planlar ve uygular.
10	Toplumun ve dünyanın gündemindeki olaylara/gelişmelere duyarlı olduğunu gösterir ve bu gelişmeleri izler.
11	Bilgiye ulaşma yollarını etkin bir şekilde kullanır.
12	Sanatsal ve kültürel etkinliklere etkin olarak katılır.
13	Yaşam boyu öğrenmeye ilişkin olumlu bir tutum geliştirir.
14	Öğrenme gereksinimlerini belirler ve öğrenmesini yönlendirir.
15	Edindiği bilgi ve becerileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirir.
16	Uygulamada karşılaşılan ve öngörülemeyen karmaşık sorunları çözmek için bireysel ve ekip üyesi olarak sorumluluk alır.
17	Kendini bir birey olarak tanır, yaratıcı ve güçlü yönlerini kullanır ve zayıf yönlerini geliştirir.
18	Bireysel ve grup çalışmalarında sorumluluk alır ve alınan görevi etkin bir şekilde yerine getirir.
19	Öğrencinin kazanımlarını farklı yöntemler kullanarak çok yönlü değerlendirir.
20	Konu alanına ve öğrencinin gereksinimlerine uygun materyal geliştirir.
21	Alanıyla ilgili olay ve olguları kavramsallaştırır, bilimsel yöntem ve tekniklerle inceler, verileri yorumlar ve değerlendirir.
22	Alanıyla ilgili ileri düzeyde bilgi kaynaklarını kullanır.
23	Ulusal ve uluslararası kültürleri tanır.
24	Öğrencilerin gelişim, öğrenme özellikleri ve güçlüklerinin bilgisine sahiptir.
25	Alanı ile ilgili öğretim programları, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirme bilgisine sahiptir.
26	Bilimsel bilginin üretimiyle ilgili yöntemleri tartışır.
27	Bilginin doğası kaynağı, sınırları, doğruluğu, güvenilirliği ve geçerliliğinin değerlendirilmesi konusunda bilgi sahibidir.

28	Ortaöğretimde kazandığı yeterliliklere dayalı olarak; alanıyla ilgili kavramları ve kavramlar arası ilişkileri kavrar.
29	Güvenli okul ortamının oluşturulması ve sürdürülebilmesi amacıyla kişisel ve kurumsal etkileşim kurar.
30	Öğrencilerin gelişim özelliklerini, bireysel farklılıklarını; konu alanının özelliklerini ve kazanımlarını dikkate alarak en uygun öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini uygular.
31	Alanıyla ilgili sorunları tanımlar, analiz eder, kanıtlara ve araştırmalara dayalı çözüm önerileri geliştirir.
32	Çevre koruma ve iş güvenliği konularında yeterli bilince sahiptir.
33	Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen ulusal ve evrensel duyarlıkların bilincindedir.
34	Birey olarak ve alanıyla ilgili görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin yasa, yönetmelik ve mevzuata uygun davranır.

Ankara Üniversitesi

1	Türkiye ve dünya coğrafyasıyla ilgili temel bilgi kaynaklarına (harita, doküman, grafik vb.) ulaşır ve bu kaynakları eleştirel bir açıdan değerlendirir.
2	Coğrafya alanına özgü temel kavramları, bunların oluşum koşullarını, gelişim aşamalarını ve özelliklerini tanımlar.
3	İnsan ve doğal çevre arasındaki etkileşimi, insan etkinliklerinin doğayı ya da doğanın insan etkinliklerini nasıl değiştirdiğini açıklar.
4	Temel Coğrafya özelliklerinin, sosyal bilgilerin diğer alanlarını oluşturan tarih, vatandaşlık gibi alanlarla ilişkisini, bu alanların ortak bakış açısıyla değerlendirir.
5	Doğal ve sosyal çevreyi yaşanabilir kılmak için proje ve etkinlikler geliştirir.
6	Antik dönemden günümüze uzanan süreç içinde önemli tarihsel olay ve olguları belirler, tanımlar
7	Kronoloji, nedensellik, değişim-dönüşüm, uzlaş, çatışma gibi kavramlar çerçevesinde olay ve olgular hakkında neden-sonuç ilişkisini kullanarak eleştirel bir bilinç oluşturur.
8	Kendi ulusal tarihinin toplumsal, ekonomik ve politik konuları hakkında değerlendirmeler yapar.
9	Birey, grup, toplum ve kültür kavramları çerçevesinde, toplumsal yapıyı oluşturan unsurları ve toplumsal kurumlar arasındaki ilişkileri hakkında bilgi sahibi olur.

10	İnsanı, toplumu, evreni anlama ve açıklamanın farklı yolları olarak bilimsel, felsefi, sanatsal, dinsel bilgi biçimlerini, kavramsal ve yöntemsel olarak birbirinden ayırır.
11	Demokratik bir toplum modelinin anahtar kavramlarını (devlet, anayasa, sivil toplum, insan hakları, sosyal adalet, özgürlük, eşitlik, hukuk devleti vb.) ve bunlar arasındaki ilişkileri bilir/kavrar.
12	Bireysel, toplumsal ve kültürel farklılıklara saygı gösterir.
13	Toplumsal olgular arasındaki karşılıklı etkileşimi çok boyutlu bir biçimde çözümler.
14	Toplumsal sorunları yorumlarken, sosyal bilimlerin kavramsal, kuramsal ve yöntembilimsel perspektifini kullanır.
15	Olgulara, kavramlara ve fikirlere ilişkin olarak eleştirel bir bakış geliştirir, yeni sorular üretir ve tutarlı sonuçlara varır.
16	Çağdaş demokrasilerin temeli olarak toplumsal cinsiyetler, gruplar ve sınıflar arasındaki eşitlik idealine ve insan hak ve özgürlüklerine ilişkin bir duyarlılık geliştirir.
17	Dilin sosyal alanlara ait bilgiyi aktarmadaki önemini açıklar.
18	Türkçenin yapısal ve anlamsal özelliklerini bilir.
19	Türkçeyi doğru ve etkili kullanır.
20	Temel dil becerilerini (anlama, anlatma) geliştirmenin önemini açıklar.
21	Edebiyatımızın değişik dönemlerine ait örnek yapıtları, edebi akımları, toplulukları ve bunların önemli temsilcilerini sıralar.
22	Sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerini sosyal bilgiler bağlamında değerlendirir.
23	Sosyal bilgilerdeki gelişmeleri izler ve alanına özgü bilimsel verilerle bilgisini günceller.
24	Ulusal ve uluslararası bağlamda toplumsal ve küresel güncel sorunları değerlendirir.
25	İçinde yaşadığı toplumun sorunlarına ilişkin olarak dönüştürücü ve kamusal bilinci artırıcı bir rol/sorumluluk üstlenir.
26	Eğitimle ilgili sosyal sorumluluk projelerinde etkin rol ve sorumluluk üstlenir.
27	İnsan hak ve özgürlükleri çerçevesi içinde, kadın ve çocuk hakları konularındaki bilgiye ve duyarlılığa uygun davranır.
28	Demokratik toplum idealinin “eşitlik” ilkesi bağlamında, eğitimde fırsat eşitliğinin gerçekleştirilebilmesinde etkin rol ve sorumluluk üstlenir.

29	Sosyal bilgilerin özgün alanları arasındaki farklılıkları ve etkileşimi, olguları değerlendir.
30	Öğrencilerde eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma ve problem çözme becerilerinin gelişimi için uygun yöntem ve teknikleri kullanır.
31	Farklı ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri kullanarak öğrencilerin gelişimini izler.
32	Etkili öğretme öğrenme süreçleri oluşturmak için uygun öğrenme materyallerini kullanır/tasarlar/geliştirir.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

1	Türkiye'nin coğrafi, toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik yapısını geçmiş, bugün ve gelecek boyutuyla bilir.
2	Türkiye özelinde toplumsal, kültürel, ekonomik, politik vb. olanaklar ve sorunlar bağlamında yansıtıcı sorgulamalar yapar.
3	Hem otantik hem de teknolojik olanaklardan yararlanarak planlama, öğretim ve ölçme değerlendirme sürecine yönelik yenilikçi araç ve gereçler tasarlar.
4	Kendi kendine öğrenme becerisi kazanarak, öğrendiği bilgileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirir.
5	Sosyal bilgiler öğretmenliği uygulamalarını etkileyebilecek yerel, ulusal ve uluslararası gelişmeleri takip ederek öğrenir.
6	Öğrencileriyle, öğretmen arkadaşlarıyla, okul yönetimi ve ailelerle etkili ve sağlıklı iletişim kurar.
7	Sosyal bilgiler programını ve bu programın öğretiminde kullanılan belli başlı öğretim yöntem, teknik ve stratejilerini çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak uygular.
8	Sosyal bilgiler eğitimine yönelik bilgi ve becerilerini geliştirmek için sorumluluk alarak girişimde bulunur.
9	Sosyal bilgilerin temel yaklaşımlarını ve sosyal bilimlerin temel alanlarını açıklar.
10	İnsana, topluma, doğaya duyarlı, kendisinin ve mesleğinin toplumsal gelişmedeki yerini kavramış, mesleğinde yeterlik ve etik sorumluluk kazanmış; sürekli gelişmeyi bir yaşam biçimi olarak algılayan; bilimsel düşünme biçimini benimseyen; kamu yararlarını gözetken, bilgi ve iletişim teknolojilerini etkili olarak kullanan, yaratıcı ve eleştirel düşünebilen sosyal bilgiler öğretmenleri olarak yetişme.
11	Sosyal bilimlerin temel kavram ve ilkelerini açıklama.

12	Sosyal bilgiler öğretim programını uygulamak için gerekli bilgi, beceri, teknik, yöntem ve yaklaşımları bilir.
13	İlköğretim 6-8. sınıf öğrencilerinin gelişim özelliklerini anlama.
14	Sosyal bilgiler öğretmenliği ile ilgili gelişmeleri bilimsel yöntem ve teknikleri kullanarak çok yönlü değerlendirme.
15	Sosyal bilgiler eğitiminin amaçları doğrultusunda sosyal bilimlerin alt dallarına yönelik bilgi, beceri ve değerleri kavrar.
16	Sosyal bilgiler öğretmenliği uygulamalarını etkileyebilecek ulusal ve uluslararası kültürel unsurları tanıma.
17	Sosyal Bilgilerin temel alanlarını ve işlevlerini açıklama.
18	Sosyal bilimlerde bilimsel bilgi üretmenin yöntemini açıklama.
19	Sosyal Bilgiler programını ve bu programın öğretiminde kullanılan belli başlı öğretim yöntem, teknik ve stratejilerini açıklama.
20	Etkin sınıf yönetimiyle ilgili uygulamaları açıklama.
21	Öğrencilerde eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerinin gelişimi için uygun yöntem ve teknikleri kullanma.
22	Öğretme öğrenme sürecini, öğrencilerin gelişim özelliklerini, bireysel farklılıklarını ve konu alanının özelliklerini dikkate alarak planlama.
23	Sosyal bilgiler eğitiminin amaçlarını gerçekleştirmek için gerekli genel kültüre sahip olur.
24	Bilgi teknolojilerini hem öğretimi planlama sürecinde hem de öğrenme sürecinde etkili olarak kullanma.
25	Öğrencilerin bireysel, sosyal, kültürel farklılıklarını, özel ilgi ve gereksinimlerini dikkate alarak en üst düzeyde öğrenmeleri için uygun eğitim ortamları düzenleyerek, öğrenen merkezli bir öğretim için gerekli yöntem ve teknikleri etkili bir şekilde kullanma.
26	Farklı ölçme ve değerlendirme yöntem ve teknikleri kullanarak öğrencilerin gelişimini izleme.
27	Karşılaştığı sorunların çözümünde bireysel ve grup olarak sorumluluk alma.
28	Öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği temel bilgi, beceri ve değerlere sahip olur.
29	Okul, toplum ve dünya sorunlarına karşı sorumlu bir yurttaş olma.
30	Kendi kendine öğrenme becerisi kazanarak, öğrendiği bilgileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirme.
31	Öğrencileriyle, öğretmen arkadaşlarıyla, okul yönetimi ve ailelerle etkili ve sağlıklı iletişim kurma.

32	Alanıyla ilgili bilgi ve iletişim teknolojilerini etkili kullanma.
33	Kendi performansı üzerinde düşünme ve gelişimi için girişimde bulunma.
34	Çevresinde olup biten sanatsal, bilimsel, etkinlikleri, toplumun ve dünyanın gündemindeki güncel olayları izleme.

Gazi Üniversitesi

1	Sosyal bilimleri oluşturan disiplinlere ilişkin temel bilgileri edinir.
2	Sosyal bilgileri oluşturan disiplinlere ilişkin kavram, beceri ve değerleri edinir.
3	Sosyal bilgiler eğitimi alanında bir araştırma problemini tasarlayıp, araştırma tekniklerine uygun olarak sonuçlandırır.
4	Sosyal bilgiler programının amaç, içerik, yöntem ve ölçme-değerlendirme boyutlarını kavrar.
5	Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki güncel gelişmeler ve uygulamaları takip eder.
6	Bütünleşik bir alan olan sosyal bilgilerde disiplinlerarası perspektifi kazanır.
7	Öğrenme-öğretme ortamını öğrencilerin bireysel gelişim özelliklerine (fiziksel, duyuşsal, bilişsel ve psiko-motor) uygun şekilde düzenleyebilir.
8	Sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımlara uygun olan basılı, görsel ve teknolojik materyalleri belirler ve bunları etkili kullanır.
9	Sosyal bilgiler dersinde öğrenciyi gerçek yaşama hazırlayacak problemleri seçer ve bunların etkin çözümü hakkında alternatifler sunar.
10	Sosyal bilgiler öğretmen adayı, öğrencilerini bir proje kapsamında bağımsız çalışabilen ve sorumluluk alabilen bireyler olarak yetiştirecek donanımına sahip olur.
11	Sosyal bilgiler eğitimi için belirlenen kazanımların özelliğine uygun öğrenme-öğretme sürecini planlar ve uygular.
12	Bir Sosyal bilgiler öğretmeni olarak mesleki ve kültürel anlamda etik değerleri gözetir.
13	Sosyal bilgilerde yoruma açık konularda eleştirel düşünme ve empati kurabilme becerileri edinir.
14	Öğretim sürecini planlama bilgi ve becerisine sahip olur.
15	Okul, aile ve toplumla etkin bir şekilde iş birliği yapabilir.
16	Sosyal bilgiler öğretiminde ele aldığı konuları Atatürk ilke ve inkılâplarının dayandığı temel esaslar ile ilişkilendirebilir.

Benzer Yeterlik Maddeleri

*Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi ile Anadolu Üniversitesi aynı program yeterliklerini taşımaktadır.

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Alanı ile ilgili öğretim programları, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirme bilgisine sahiptir.
Gazi Üniversitesi	Sosyal bilgiler programının amaç, içerik, yöntem ve ölçme-değerlendirme boyutlarını kavrar.
Ankara Üniversitesi	
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Sosyal bilgiler programını ve bu programın öğretiminde kullanılan belli başlı öğretim yöntem, teknik ve stratejilerini çocukların gelişim özelliklerini dikkate alarak uygular

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Öğrencilerin gelişim, öğrenme özellikleri ve güçlüklerinin bilgisine sahiptir.
Gazi Üniversitesi	
Ankara Üniversitesi	
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	İlköğretim 6-8. sınıf öğrencilerinin gelişim özelliklerini anlama

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Ulusal ve uluslararası kültürleri tanır.
Gazi Üniversitesi	
Ankara Üniversitesi	
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Sosyal bilgiler öğretmenliği uygulamalarını etkileyebilecek ulusal ve uluslararası kültürel unsurları tanıma

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Alanıyla ilgili ileri düzeyde bilgi kaynaklarını kullanır.
Gazi Üniversitesi	
Ankara Üniversitesi	

Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Alanıyla ilgili bilgi ve iletişim teknolojilerini etkili kullanma
--	---

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Alanıyla ilgili sorunları tanımlar, analiz eder, kanıtlara ve araştırmalara dayalı çözüm önerileri geliştirir.
Gazi Üniversitesi	Sosyal bilgiler eğitimi alanında bir araştırma problemini tasarlayıp, araştırma tekniklerine uygun olarak sonuçlandırır.
Ankara Üniversitesi	
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	
Gazi Üniversitesi	Sosyal bilgiler eğitimi alanındaki güncel gelişmeler ve uygulamaları takip eder.
Ankara Üniversitesi	Sosyal bilgilerdeki gelişmeleri izler ve alanına özgü bilimsel verilerle bilgisini günceller.
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Sosyal bilgiler öğretmenliği ile ilgili gelişmeleri bilimsel yöntem ve teknikleri kullanarak çok yönlü değerlendirme

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Öğrencilerin gelişim özelliklerini, bireysel farklılıklarını; konu alanının özelliklerini ve kazanımlarını dikkate alarak en uygun öğretim strateji, yöntem ve tekniklerini uygular.
Gazi Üniversitesi	Öğrenme-öğretme ortamını öğrencilerin bireysel gelişim özelliklerine (fiziksel, duyuşsal, bilişsel ve psiko-motor) uygun şekilde düzenleyebilir.
Ankara Üniversitesi	Öğrencilerde eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma ve problem çözme becerilerinin gelişimi için uygun yöntem ve teknikleri kullanır.
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	*Öğretme öğrenme sürecini, öğrencilerin gelişim özelliklerini, bireysel

	farklılıklarını ve konu alanının özelliklerini dikkate alarak planlama *Öğretme öğrenme sürecini, öğrencilerin gelişim özelliklerini, bireysel farklılıklarını ve konu alanının özelliklerini dikkate alarak planlama
--	---

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	
Gazi Üniversitesi	Öğrenme-öğretme ortamını öğrencilerin bireysel gelişim özelliklerine (fiziksel, duyuşsal, bilişsel ve psiko-motor) uygun şekilde düzenleyebilir.
Ankara Üniversitesi	
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Öğrencilerin bireysel, sosyal, kültürel farklılıklarını, özel ilgi ve gereksinimlerini dikkate alarak en üst düzeyde öğrenmeleri için uygun eğitim ortamları düzenleyerek, öğrenen merkezli bir öğretim için gerekli yöntem ve teknikleri etkili bir şekilde kullanma.

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Konu alanına ve öğrencinin gereksinimlerine uygun materyal geliştirir
Gazi Üniversitesi	Sosyal bilgiler öğretim programındaki kazanımlara uygun olan basılı, görsel ve teknolojik materyalleri belirler ve bunları etkili kullanır.
Ankara Üniversitesi	Etkili öğretme öğrenme süreçleri oluşturmak için uygun öğrenme materyallerini kullanır/tasarlar/geliştirir.
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Hem otantik hemde teknolojik olanaklardan yararlanarak planlama, öğretim ve ölçme değerlendirme sürecine yönelik yenilikçi araç ve gereçler tasarlar.

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Bireysel ve grup çalışmalarında sorumluluk alır ve alınan görevi etkin bir şekilde yerine getirir.
Gazi Üniversitesi	
Ankara Üniversitesi	
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Karşılaştığı sorunların çözümünde bireysel ve grup olarak sorumluluk alma

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Edindiği bilgi ve becerileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirir.
Gazi Üniversitesi	Sosyal bilgilerde yoruma açık konularda eleştirel düşünme ve empati kurabilme becerileri edinir.
Ankara Üniversitesi	Olgulara, kavramlara ve fikirlere ilişkin olarak eleştirel bir bakış geliştirir, yeni sorular üretir ve tutarlı sonuçlara varır.
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Kendi kendine öğrenme becerisi kazanarak, öğrendiği bilgileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirir.

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Öğrenme gereksinimlerini belirler ve öğrenmesini yönlendirir.
Gazi Üniversitesi	
Ankara Üniversitesi	
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Kendi kendine öğrenme becerisi kazanarak, öğrendiği bilgileri eleştirel bir yaklaşımla değerlendirir.

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Sanatsal ve kültürel etkinliklere etkin olarak katılır.
Gazi Üniversitesi	
Ankara Üniversitesi	
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Çevresinde olup biten sanatsal, bilimsel, etkinlikleri, toplumun ve dünyanın gündemindeki güncel olayları izleme

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Toplunun ve dünyanın gündemindeki olaylara/gelişmelere duyarlı olduğunu gösterir ve bu gelişmeleri izler.
Gazi Üniversitesi	
Ankara Üniversitesi	Ulusal ve uluslararası bağlamda toplumsal ve küresel güncel sorunları değerlendirir.
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Çevresinde olup biten sanatsal, bilimsel, etkinlikleri, toplumun ve dünyanın gündemindeki güncel olayları izleme

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Toplumsal sorumluluk bilinciyle yaşadığı sosyal çevre için mesleki proje ve etkinlikler planlar ve uygular
Gazi Üniversitesi	
Ankara Üniversitesi	Doğal ve sosyal çevreyi yaşanabilir kılmak için proje ve etkinlikler geliştirir.
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Demokrasi, insan hakları, toplumsal, bilimsel ve mesleki etik değerlere uygun davranır.
Gazi Üniversitesi	Bir sosyal bilgiler öğretmeni olarak mesleki ve kültürel anlamda etik değerleri gözetir.
Ankara Üniversitesi	Demokratik bir toplum modelinin anahtar kavramlarını (devlet, anayasa, sivil toplum, insan hakları, sosyal adalet, özgürlük, eşitlik, hukuk devleti vb.) ve bunlar arasındaki ilişkileri bilir/kavrar. İnsan hak ve özgürlükleri çerçevesi içinde, kadın ve çocuk hakları konularındaki bilgiye ve duyarlılığa uygun davranır.
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Çevre koruma ve iş güvenliği konularında yeterli bilince sahiptir.
Gazi Üniversitesi	
Ankara Üniversitesi	Doğal ve sosyal çevreyi yaşanabilir kılmak için proje ve etkinlikler geliştirir.
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	
Gazi Üniversitesi	Sosyal bilimleri oluşturan disiplinlere ilişkin temel bilgileri edinir.
Ankara Üniversitesi	
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Sosyal bilgilerin temel yaklaşımlarını ve sosyal bilimlerin temel alanlarını açıklar.

ÜNİVERSİTELERİN DİĞER ÜNİVERSİTELERİN PROGRAM YETERLİKLERİNDEN BELİRGİN FARKLILIKLARI

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi

1	Ortaöğretimde kazandığı yeterliliklere dayalı olarak; alanıyla ilgili kavramları ve kavramlar arası ilişkileri kavrar
18	Yaşam boyu öğrenmeye ilişkin olumlu bir tutum geliştirir.
26	Avrupa Bilgisayar Kullanma Lisansının ileri düzeyinde bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanır.
27	Farklı kültürlerde yaşar ve sosyal yaşama uyum sağlar.
28	Dış görünüm, tutum, tavır ve davranışları ile topluma örnek olur.
30	Kalite yönetimi ve süreçlerine uygun davranır ve katılır.
31	Güvenli okul ortamının oluşturulması ve sürdürülebilmesi amacıyla kişisel ve kurumsal etkileşim kurar.
33	Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen ulusal ve evrensel duyarlıkların bilincindedir.
34	Birey olarak ve alanıyla ilgili görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin yasa yönetmelik ve mevzuata uygun davranır.

Gazi Üniversitesi

16	Sosyal bilgiler öğretiminde ele aldığı konuları Atatürk ilke ve inkılâplarının dayandığı temel esaslar ile ilişkilendirebilir.
----	--

Ankara Üniversitesi

1	Türkiye ve dünya coğrafyasıyla ilgili temel bilgi kaynaklarına (harita, doküman, grafik vb.) ulaşır ve bu kaynakları eleştirel bir açıdan değerlendirir.
2	Coğrafya alanına özgü temel kavramları, bunların oluşum koşullarını, gelişim aşamalarını ve özelliklerini tanımlar.
4	Temel Coğrafya özelliklerinin, sosyal bilgilerin diğer alanlarını oluşturan tarih, vatandaşlık gibi alanlarla ilişkisini, bu alanların ortak bakış açısıyla değerlendirir.
6	Antik dönemden günümüze uzanan süreç içinde önemli tarihsel olay ve olguları belirler, tanımlar
8	Kendi ulusal tarihinin toplumsal, ekonomik ve politik konuları hakkında değerlendirmeler yapar.
16	Çağdaş demokrasilerin temeli olarak toplumsal cinsiyetler, gruplar ve sınıflar arasındaki eşitlik idealine ve insan hak ve özgürlüklerine ilişkin bir duyarlılık geliştirir.
17	Dilin sosyal alanlara ait bilgiyi aktarmadaki önemini açıklar.
18	Türkçenin yapısal ve anlamsal özelliklerini bilir.
19	Türkçeyi doğru ve etkili kullanır.
20	Temel dil becerilerini (anlama, anlatma) geliştirmenin önemini açıklar.
21	Edebiyatımızın değişik dönemlerine ait örnek yapıtları, edebi akımları, toplulukları ve bunların önemli temsilcilerini sıralar.
22	Sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerini sosyal bilgiler bağlamında değerlendirir.

Abant İzzet Baysal Üniversitesi

20	Etkin sınıf yönetimiyle ilgili uygulamaları açıklama.
23	Sosyal bilgiler eğitiminin amaçlarını gerçekleştirmek için gerekli genel kültüre sahip olur.
24	Bilgi teknolojilerini hem öğretimi planlama sürecinde hem de öğrenme sürecinde etkili olarak kullanma.
33	Kendi performansı üzerinde düşünme ve gelişimi için girişimde bulunma.

EK 3. Görüşme Eki

İçindekiler:

MEB Öğretmen Yeterlikleri

- Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (2017)
- Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri (2017)

Farklı Ülkelerdeki Öğretmen Standartları

- Öğretmen Standartları (İngiltere)
- Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi İçin Ulusal Standartlar (Amerika)

MEB Öğretmen Yeterlikleri

1) Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (2017)

a. Mesleki Bilgi

Bu yeterlik alanı;

- Alan Bilgisi,
- Alan Eğitimi Bilgisi,
- Mevzuat Bilgisi yeterliklerini kapsamaktadır.

b. Mesleki Beceri

Bu yeterlik alanı;

- Eğitim Öğretimi Planlama,
- Öğrenme Ortamları Oluşturma,
- Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme,
- Ölçme ve Değerlendirme yeterliklerini kapsamaktadır. Bu yeterliklere ilişkin 28 performans göstergesi yer almaktadır.

c. Tutum ve Değerler

Bu yeterlik alanı;

- Milli, Manevi ve Evrensel Değerler,
- Öğrenciye Yaklaşım,

- İletişim ve İş Birliği,
- Kişisel ve Mesleki Gelişim

2) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterlikleri (2017)

a. Öğretim Sürecini Planlama ve Düzenleme

Bu yeterlik alanı;

- Sosyal bilgiler dersi öğretim sürecini planlayabilme,
- Öğrenme ortamlarını düzenleyebilme,
- Öğretim sürecine uygun materyaller ve kaynaklar kullanabilme yeterliklerini kapsamaktadır.

b. Öğrenme-Öğretme Süreci

Bu yeterlik alanı;

- Türk tarihini ve kültürünü oluşturan temel öge ve süreçler ile kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi bilincini kazandırabilme,
- Öğrencilerin, insan, yer ve çevre etkileşimini algılamalarını sağlayabilme,
- Ekonomik faaliyetler ve gelişmelerin toplumlar üzerindeki etkisini kavrayabilme,
- Demokratik yönetim anlayışını, insanların doğuştan ve toplum içinde kazandığı haklar ile kişilere, topluma, insanlığa karşı sorumlulukları olduğu bilincini kavrayabilme,
- Atatürk ilke ve inkılaplarının dayandığı temel esaslar ile Türk inkılabının tarihi anlamını, toplumun siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik alanda gelişimine etkilerini ve önemini kavrayabilme,
- Özel gereksinimli ve özel eğitime gereksinim duyan öğrencileri dikkate alan uygulamalar yapabilme yeterliklerini kapsamaktadır.

c. İzleme ve Değerlendirme

Bu yeterlik alanı;

- Ölçme ve değerlendirme uygulamalarının amaçlarını belirleyebilme,
- Ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemlerini kullanabilme,
- Öğretim sürecinde uygulanan ölçme aracından elde edilen verileri değerlendirebilme yeterliklerini kapsamaktadır.

d. Okul, Aile ve Toplumla İşbirliği Yapma

Bu yeterlik alanı;

- Öğrencilerin günlük hayatta ihtiyaç duyacağı konularda geliştirilmesinde ailelerle işbirliği yapabilme,
- Öğrencilerin ulusal bayram ve törenlerin anlam ve öneminin farkına varmalarını ve törenlere aktif katılımlarını sağlayabilme,
- Ulusal bayram ve törenlerin organizasyonunu yapabilme,
- Okulun kültür ve öğrenme merkezi haline getirilmesinde toplumla işbirliği yapabilme,
- Toplumsal liderlik yapabilme yeterliklerini kapsamaktadır.

e. Mesleki Gelişimi Sağlama

Bu yeterlik alanı;

- Mesleki yeterliklerini belirleyebilme,
- Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin kişisel ve mesleki gelişimini sağlayabilme,
- Mesleki gelişimine yönelik uygulamalarda bilimsel araştırma yöntem ve tekniklerinden yararlanabilme yeterliklerini kapsamaktadır.

Farklı Ülkelerdeki Öğretmen Yeterlikleri

1) Öğretmen Standartları (İngiltere)

Birinci Bölüm: Öğretim

1. Öğrencilere ilham veren, motive eden ve meydan okuyan yüksek beklentiler belirleyin.
2. Öğrencilerin olumlu gelişimlerini ve sonuçlarını destekleyin.
3. İyi bir ders ve öğretim programı bilgisi gösterin.
4. İyi yapılandırılmış dersler planlayın ve öğretin.
5. Öğretimi tüm öğrencilerin güçlü yönlerine ve ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde uyarlayın.
6. Değerlendirmeyi doğru ve verimli bir şekilde kullanın.
7. İyi ve güvenli bir öğrenme ortamı sağlamak için davranışı etkili bir şekilde yönetin.

8. Daha çeşitli mesleki sorumlulukları yerine getirin.

İkinci Bölüm: Kişisel ve Mesleki Davranış

Bir öğretmenin sürekli olarak yüksek kişisel ve mesleki davranış standartları göstermesi beklenir. Aşağıdaki ifadeler, bir öğretmenin kariyeri boyunca davranış için gerekli olan standardı belirleyen davranış ve tutumları tanımlar.

- Öğretmenler, halkın öğretmenlik mesleğine karşı olan güvenini sürdürür ve okul içinde ve dışında yüksek etik ve davranış standartlarını korur,
- Öğretmenler, eğitim verdikleri okulun etik kurallarına, politikalarına ve uygulamalarına uygun ve profesyonel bir şekilde saygı göstermeli ve kendi devamsızlık ve dakikliklerinde yüksek standartları korumalıdır.
- Öğretmenler, mesleki görev ve sorumluluklarını belirleyen yasal çerçeveler hakkında bilgi sahip olmalı ve her zaman bu çerçevede hareket etmelidir.

2) Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi İçin Ulusal Standartlar (Amerika)

Standart 1. Alan/İçerik Bilgisi

Adaylar sosyal bilimler disiplinlerine ait bilgiye hakimdir. Adaylar; disiplin kavramları, olgular ve araçlar, araştırma yapıları ve temsil biçimleri hakkında bilgi sahibidir.

- **Öge 1a:** Adaylar, vatandaşlık, ekonomi, coğrafya, tarih ve sosyal/davranış bilimlerinde kavramlar, olgular ve araçlar hakkında bilgi sahibidir.
- **Öge 1b:** Adaylar; vatandaşlık, ekonomi, coğrafya, tarih ve sosyal/davranış bilimlerinde disiplin sorgulaması hakkında bilgi sahibidir.
- **Öge 1c:** Adaylar; vatandaşlık, ekonomi, coğrafya, tarih ve sosyal/davranış bilimlerinde disiplin temsil biçimleri hakkında bilgi sahibidir.

Standart 2. Planlama Yoluyla İçeriğin Uygulanması

Adaylar, öğrencilerin vatandaşlık yeterliklerini desteklemek için sosyal bilgiler içeriğini ve okuryazarlıklarını, teknolojiyi, teori ve araştırmalardan yararlanan öğrenme süreçleri planlar.

- **Öge 2a:** Adaylar, C3 Çerçevesi, eyaletin gerektirdiği içerik standartları, teori ve araştırma ile uyumlu sosyal bilgiler bilgisini gösteren öğrenme süreçleri planlar.

- **Öge 2b:** Adaylar, sosyal yaşamda gerekli olan sosyal bilgiler okuryazarlığını kolaylaştırmak için öğrencileri sosyal bilgiler disiplinlerinden disiplinler kavramlar, gerçekler ve araçlarla meşgul eden öğrenme süreçleri planlar.
- **Öge 2c:** Adaylar, toplumsal yaşam için sosyal bilgiler okuryazarlığını geliştirmek amacıyla öğrencileri disiplin sorgulamasıyla meşgul eden öğrenme süreçleri planlar.
- **Öge 2d:** Adaylar, öğrencilerin sosyal bilgiler bilgisini ve vatandaşlık yeterliklerini aktaran disiplinler temsil biçimleri oluşturdukları öğrenme süreçleri planlar.
- **Öge 2e:** Adaylar, vatandaşlık yeterliğini geliştirmek için teknolojiyi kullanan öğrenme süreçleri planlarlar.

Standart 3. Öğretimin Tasarlanması, Uygulanması ve Değerlendirilmesi

Adaylar, öğrencilerin bilgi okuryazarlığı ve öz değerlendirmelerle desteklenmiş ve öğrencilerin vatandaşlık yeterliklerini geliştirmelerini teşvik eden öğretim ve otantik değerlendirmeleri tasarlar ve uygular.

- **Öge 3a:** Adaylar, öğrencilerin disiplin bilgisi, sorgulama ve temsil biçimlerine hakimiyetini ölçen, yurttaşlık yaşamındaki yeterlik ve eyaletin gerektirdiği içerik standartlarına uygunluğunu gösteren bir dizi otantik değerlendirme tasarlar ve uygular.
- **Öge 3b:** Adaylar, tutarlı ve ilgili öğrenme deneyimleri tasarlar ve yurttaşlık yaşamındaki yeterliğe ve eyaletin gerektirdiği içerik standartlarına uygunluğunu göstermek için öğrenciyi disiplin bilgisi, sorgulama ve temsil biçimleriyle meşgul eder.
- **Öge 3c:** Adaylar, toplumsal yaşamda yeterlik için disiplin bilgisi, sorgulama ve temsil biçimlerini içeren çeşitli öğretim uygulamalarını ve otantik değerlendirmeleri uygulamak için teori ve araştırmayı kullanırlar.
- **Öge 3d:** Adaylar, eğitimsel karar verme sürecine rehberlik etmek ve toplumsal yaşamdaki yeterlik için disiplin bilgisi, sorgulama ve temsil biçimleri ile ilgili öğrenci öğrenme çıktıları üzerinde düşünmek için değerlendirme verilerini kullanarak veri okuryazarlığı sergiler.
- **Öge 3e:** Adaylar, öğrencileri toplumsal yaşamdaki yeterlik için disiplin bilgisi, sorgulama ve temsil biçimleri ile ilgili bireyselleştirilmiş öğrenme çıktılarını destekleyen öz değerlendirme uygulamalarıyla meşgul eder.

Standart 4. Sosyal Bilgiler Öğrencileri ve Öğrenme

Adaylar, ilgili ve duyarlı pedagojiyi planlamak ve uygulamak için öğrenenlerin bilgisini kullanır, işbirlikçi ve disiplinlerarası öğrenme ortamları oluşturur ve öğrencileri kapsayıcı ve eşitlikçi bir toplum için bilinçli savunucular olarak hazırlar.

- **Öge 4a:** Adaylar, öğrencilerin bilgilerini sosyo-kültürel varlıklarını, öğrenme taleplerini ve bireysel kimliklerini sosyal bilgilerde eşit öğrenme fırsatları sağlayan ilgili ve duyarlı pedagojiyi planlamak ve uygulamak için kullanırlar.
- **Öge 4b:** Adaylar, öğrencilerin disiplin olgularını, kavramlarını ve araçlarını kullandıkları, disiplin soruşturmasına dahil oldukları ve disiplin temsil biçimleri oluşturdukları işbirlikçi, disiplinlerarası öğrenme ortamlarına olanak tanırırlar.
- **Öge 4c:** Adaylar, öğrencileri sosyal, politik ve ekonomik sorunlar üzerinde tartışmak, sonuçlarını iletmek ve daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir topluma ulaşma yolunda bilinçli bir eylemde bulunmak için etik akıl yürütmeyle meşgul eder.

Standart 5. Mesleki Sorumluluk ve Bilinçli Eylem

Adaylar, okullarda ve/veya topluluklarda bilinçli eylemler yoluyla sosyal adaleti ve insan haklarını geliştirmek için sosyal bilgiler bilgilerini, sorgulama becerilerini ve vatandaşlık eğilimlerini yansıtır ve geliştirir.

- **Öge 5a:** Adaylar teori ve araştırmayı sosyal bilgiler bilgilerini, sorgulama becerilerini ve vatandaşlık eğilimlerini sürekli olarak geliştirmek ve her öğrencinin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde uygulamaya uyarlamak için kullanırlar.
- **Öge 5b:** Adaylar, okullarında ve/veya topluluklarında eşitlik, çeşitlilik, erişim, güç, insan hakları ve sosyal adalet konularıyla ilgilenmek için kendi kültürel çerçevelerini araştırır, sorgular ve düşünürler.
- **Öge 5c:** Adaylar okullarda ve/veya topluluklarda bilinçli eylemlerde bulunur ve öğrenciler, öğretmenlik mesleği ve sosyal bilgiler için savunucular olarak görev alırlar.

EK 4. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 12/02/2021

Toplantı Sayısı : 3

Karar Sayısı : 85

85-Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi **Derya Nur Batu**'nun "Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Öğretmen Eğitimcilerinin Görüşleri" başlıklı tezi ile ilgili, "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi **Derya Nur Batu**'nun "Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Özel Alan Yeterliklerine İlişkin Öğretmen Eğitimcilerinin Görüşleri" başlıklı tezi ile ilgili, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Öğretmen Eğitimcilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmen Yeterliklerine İlişkin Görüşleri” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan Alıntılar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 18.10.2022
Gönderim Numarası	: 1928472348
Sayfa Sayısı	: 121
Sözcük Sayısı	: 29642
Karakter Sayısı	: 228318
Benzerlik Oranı	: %3
Savunma Tarihi	: 19.08.2022

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı: Derya Nur BATU

Tarih: 18.10.2022

İmza:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Derya Nur BATU

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Öğretmen	Şili İlkokulu	2021-2022

Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
3,01	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Ankara Üniversitesi	2014-2018

Yayınlar:

Batu, D. N. (2022) Öğretmen Eğitimcileri Sosyal Bilgiler Öğretmen Yetiştirme Programı İçin Hangi Dersleri Öneriyorlar? *(Sözlü Bildiri Sunumu) 10. Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu.*